

www.politikin-zabavnik.rs

ПОЛИТИКИН

BIH	2.40	KM
Македонија	75.00	ДЕН
Slovenija	2.09	EUR
Sverige	28.00	SEK
USA	3.50	USD
Hrvatska	15.00	KN
Црна Гора	1.20	EUR

ISSN 0032-339-x

PRINTED IN SERBIA

ЗАБАВНИК

12. 6. 2009. • ИЗДАВАЊЕ ПО НЕДЕЉНИЦИМ • ГОДИНА LXXI • ЦЕНА 99 ДИНАРА • БРОЈ 2992

КАРТИЈА ЗЛАТА ВРЕДНА

РАСПУСКЕ
КЋЕРИ СУНЦА

ОСЛОБОЂЕНА
СНАГА НЕБЕСА

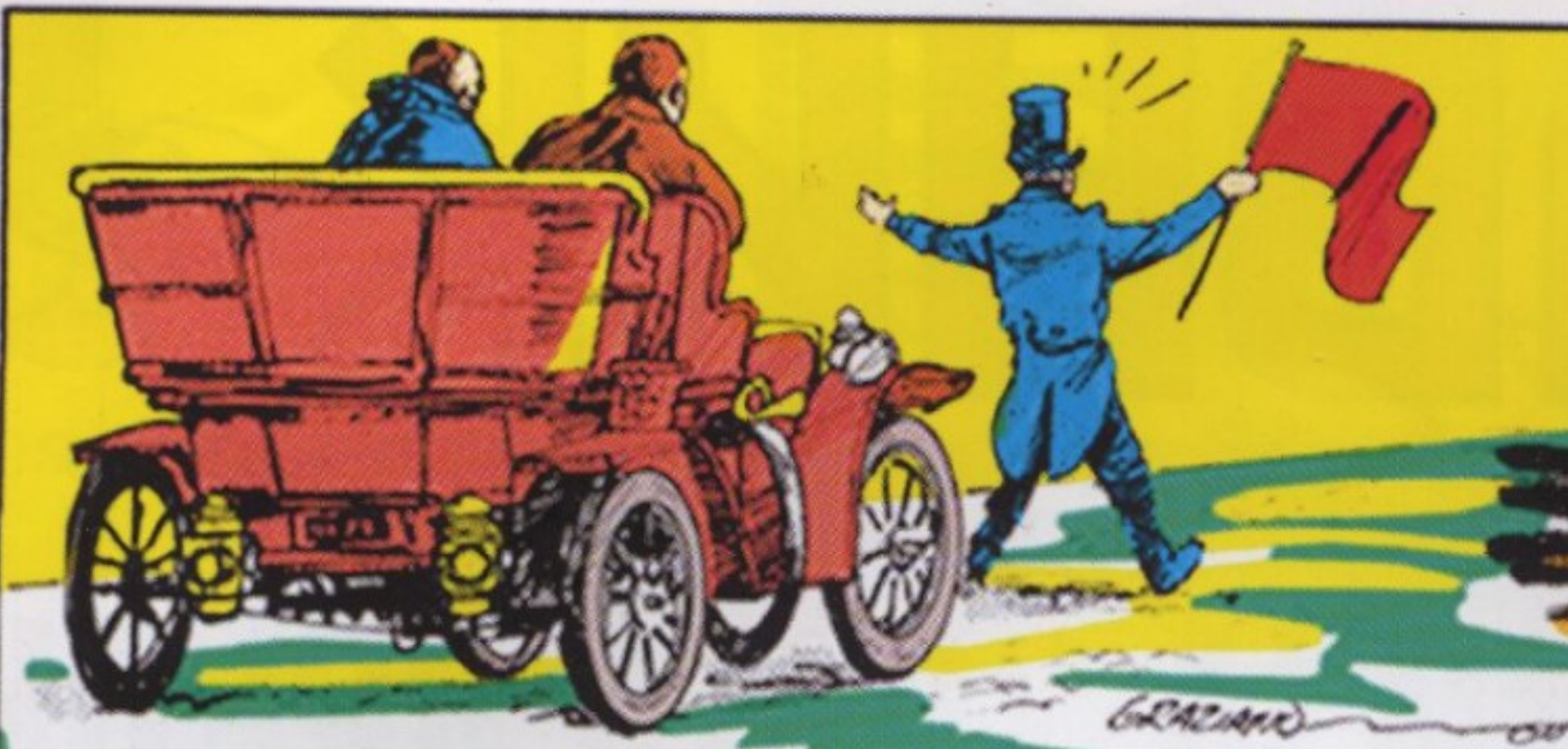
УМЕТНОСТ КАО
ДОБАР ПОСАО

КЉУН ЗА
ЛЕТО И ЗИМУ

За све од 7 до 107!

Ripley

Веровали или не!

ДО 1896. ГОДИНЕ У ЕНГЛЕСКОЈ ЈЕ ВАЖИО ЗАКОН ПО КОМЕ ЈЕ ИСПРЕД АУТОМОБИЛА МОРАО ДА ИДЕ ЧОВЕК СА ЦРВЕНОМ ЗАСТАВИЦОМ.

ВЕРУЈЕ СЕ ДА У СВЕТУ ИМА ВИШЕ ОД СТО УРОЂЕНИЧКИХ ПЛЕМЕНА КОЈА ЖИВЕ БЕЗ ИКАКВОГ ДОДИРА СА СПОЉАШЊИМ СВЕТОМ.

БЕЗ ПРЕСТАНКА 177 САТИ ВОЗИО ЈЕ СОБНИ БИЦИКЛ, ШТО ОДГОВАРА ПРЕЂЕНОМ ПУТУ ОД 790 КИЛОМЕТАРА, ЏОРџ ХУД ИЗ АУРОРЕ У ИЛИНОИСУ, У МАЈУ 2008. ГОДИНЕ.

© 2008 Ripley Entertainment Inc.

9-7

Dist. by United Feature Syndicate Inc.

ЈЕСТЕ ли већ чули да...

... кад су хтели да казне своју децу због непослушности и лошег владања, стари Астеци су их – штипали ■

... најбржи становник океана је црна сабљарка која може да плива брзином и до шездесет километара на сат ■

... први акведукти изграђени су пре више од две хиљаде година. Највећи је био картагински, изграђен током другог века у данашњем Тунису. Био је дугачак 141 километар ■

... кад се кртица узбуди, срце јој куца и до хиљаду пута у минути ■

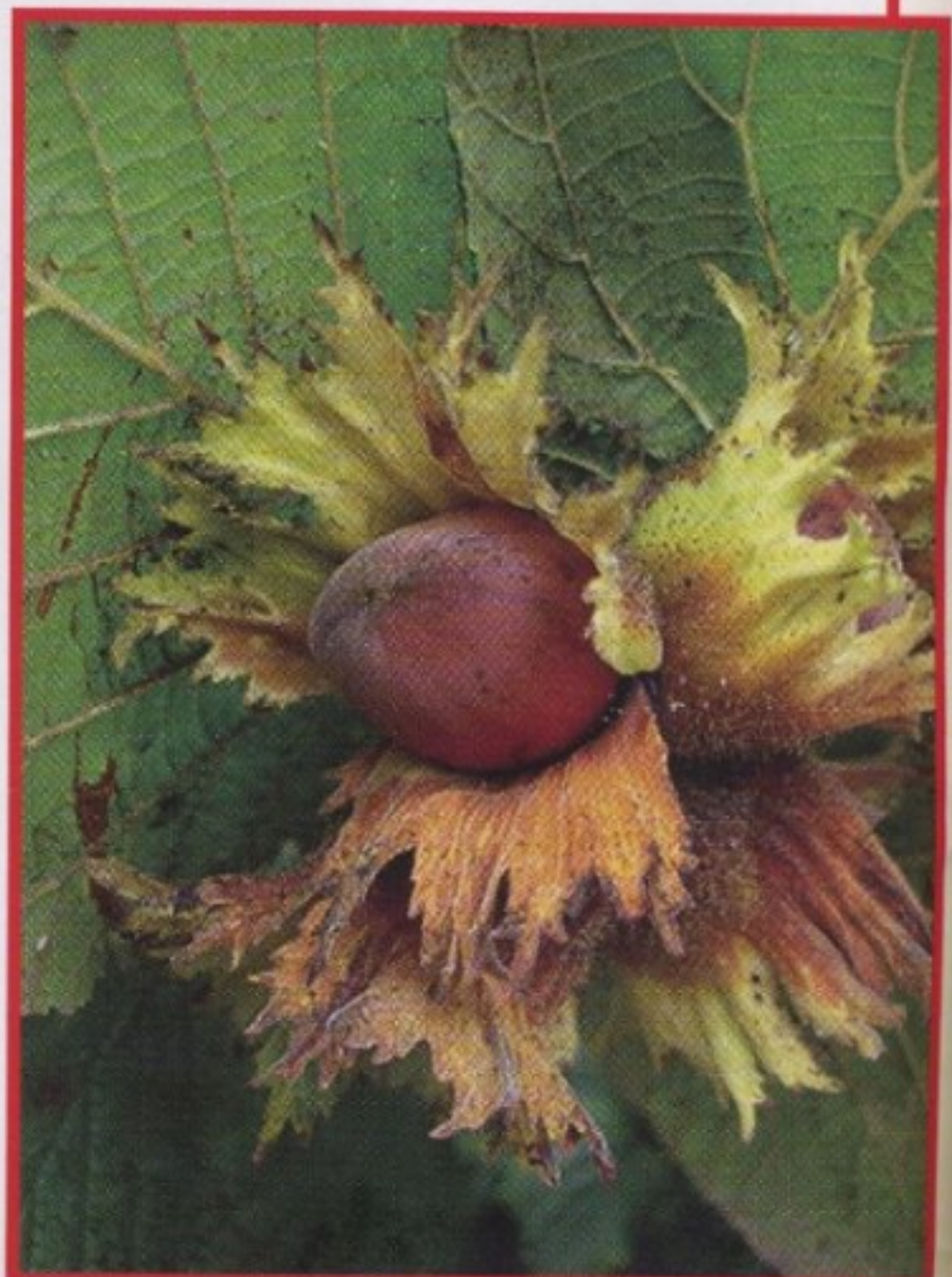
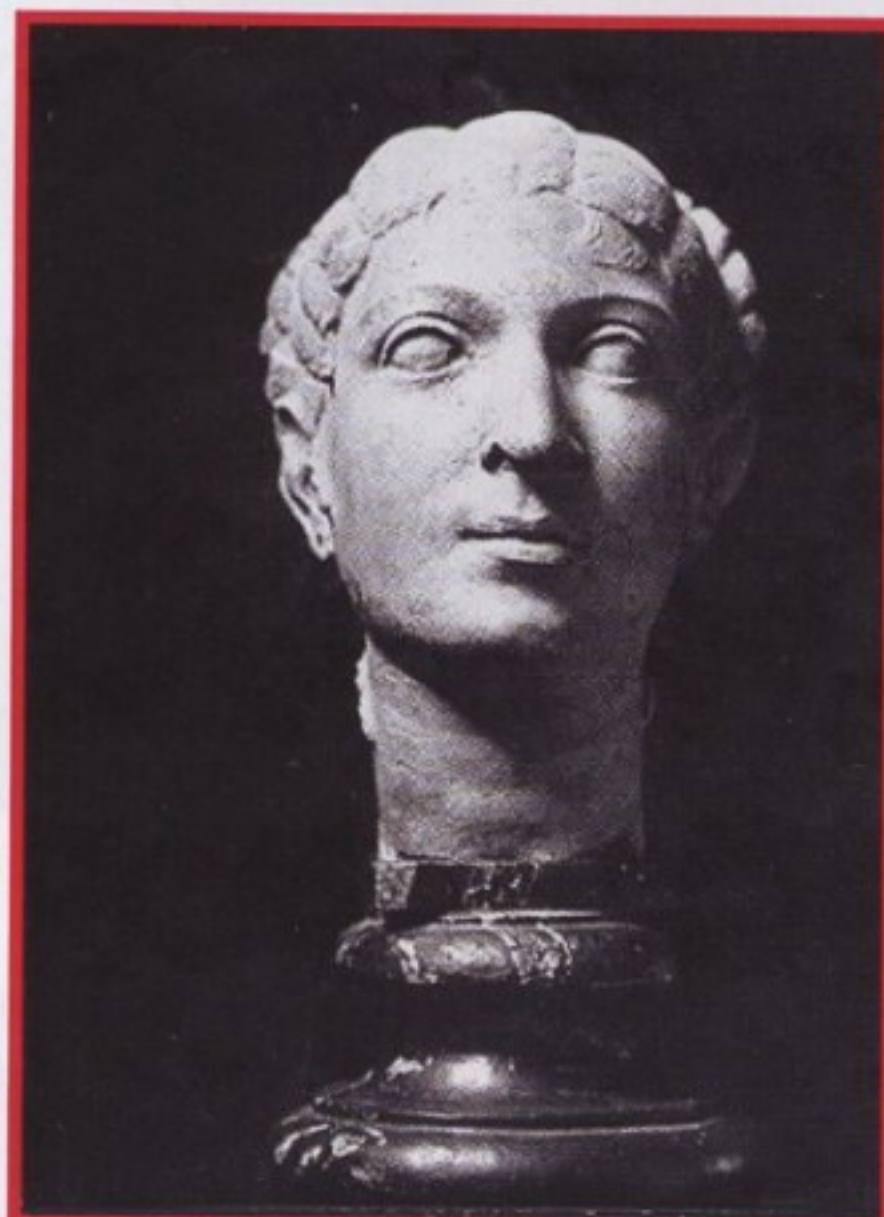
... слоновии годишње убију више људи него све дивље мацке, ајкуле и пчеле заједно ■

... древни Полинежани сматрали су као част да их поједе непријатељ ■

... народи цивилизације из долине Инда били су први који су, у трећем миленијуму пре наше ере, белели лице кремом справљеним од олова ■

... пре неколико месеци научници су открили једну врсту ваши која учаурена може да издржи топлоту вишу од сто степени Целзијуса и хладноћу близу апсолутне нуле, те сматрају да је једино створење на Земљи које би могло да издржи путовања по свемиру без заштите ■

... Клеопатра, египатска краљица, увек се купала у камиљем млеку ■

... главна намирница којом су се хранили становници Велике Британије пре више од четири хиљаде година, био је лешник ■

... једна просечна хидрогенска бомба од двадесет мегатона има две хиљаде пута јачу разорну моћ него сав експлозив употребљен током Другог светског рата ■

DIK
BROWNE

ХОГАР СТРАШНИ

ДАНАС САМ НЕШТО
ВАЖНО НАУЧИО!

ШТА?

НИКАД НЕ УЗНЕМИРАВАЈ
НЕКОГА КО ЈЕ ТРИПУТ
ТЕЖИ ОД ТЕБЕ!

ГРРРР!

ПУФ!
ПУФ!

БЕЖИ С ПУТА,
ХОГАРЕ!

ГРРРР!

ФИЈУУУ

ГРРРР!

ПУФ!
УХ!

ГРРРР!

НЕМА ДРУГЕ...

ОД СУТРА САМ
НА ДИЈЕТИ!!!

ПУФ!
ПУФ!

ГРРРР!

CHRIS
BROWNE
6-7

©2009 by King Features Syndicate, Inc. World rights reserved.

БЕЛЕШКЕ С ПУТА ВАЖНОГ ВИЗАНТИНЦА

ДРЗНИЦИ ИЗ

Себе су називали Ромејима (Римљанима), с надменим пошцењивањем погледали су на друге народе и сматрали их варварима. Према речима учене принцезе Ане Комнине, кћерке цара Алексија Комнина, Византија је по својој природи господарница народа, те ошуда не треба да чуди да „робови” мрзе своју мајку господарницу. За Византинце варвари су били и Франци, и Арабљани, и Немци, и као такви мање вредни и достојни презира, а у једном пошцису нисмо боље прошли ни ми ни Бујари

Византинци су са охолом разметљивошћу погледали на своје јужнословенске суседе на Балканском полуострву – Бугаре и Србе. Столећима су се преплитале њихове историје и столећима су Византинци имали неподштављиви став према комшијама.

Занимљив је зато начин на који је на Србе и Бугаре погледао један угледни Византинца на самом крају 13. века. Реч је о Теодору Метохиту и чувеним византијско-српским преговорима из 1299. године који су довели до склапања брака српског краља Милутина и византијске принцезе Симониде Палеологине. Као узорак биће узета у обзир двојица представника јужнословенских народа – један српски и један бугарски посланик.

Граја у селу

До нас је дошао текст такозваног „Посланичког слова”, поверљивог извештаја који је Теодор Метохит упутио у Цариград с последњег од својих пет путовања у Србију. Основано се претпоставља да је настао у првој половини априла 1299. године кад су окончани дуги и тешки преговори византијског цара Андроника II Палеолога (1282–1328) и српског краља Милутина (1282–1321). Неопходно је нагласити да се ради о јединственом извору, тексту који је вероватно био упућен Нићифору Хумну, тадашњем месазону, „првом министру” Византијског царства.

Византијска делегација коју је предводио Теодор Метохит кренула је из Цариграда пут Србије, по свој прилици, у другој половини јануара 1299. године. С Метохитом је путовао и један српски изасланик – нажалост, његово име није сачувано, односно византијски великодостојник га не наводи. Он одмах наглашава да речени Србин није био неки од њихових првака. Већ негде на самом почетку пута, тек мало од

Цариграда, српски посланик је упитао вођу византијске делегације како ће себи да набавља храну и све што је потребно на путу док буду пролазили кроз византијске области и дали ће потрепштине добијати од житеља. Такав обичај, наиме, постојао је у средњовековној Србији. Реч је о такозваном „оброку”, то јест обавези давања хране владару, његовој пратњи, његовим службеницима. Међутим, Теодор Метохит предочио је српском емисару да у Византији не постоји такав обичај и да ће за путне трошкове имати с

две стране: од цара и од њега. Исписујући ове редове, Теодор Метохит као да испољава благу нервозу због Србиновог помало ситничавог иступа.

Као да је предосетио предстојеће невоље, предводник византијске делегације одмах је упозорио српског посланика да не би било умесно да сам покушава нешто што не би било у складу с обичајима земље кроз коју су пролазили. Међутим, Метохиту је било јасно да у то није успео да га убеди, што се убрзо и показало, па је сво-

ју слутњу пропратио заједљивом пословицом „Глупан се опамети тек пошто надрља”, која као да је наговештавала будуће узбудљиве и нимало пријатне догађаје.

Ускоро су стигли до места где је требало да коначе. Теодор Метохит је отишао у манастир, а српском изасланику је одредио сеоску кућу бољу од других. При том се постарао да све буде у најбољем реду, па је домаћину заповедио да госту буде на услузи. У настојању да избегне било какав непредвиђен догађај са српским изаслаником, послао је и двојицу слугу с наређењем да се побрину о свим појединостима. Тако су и учинили и ускоро се вратили у манастир, па се веровало да

Илустровао
Драган Максимовић

СУСЕДСТВА

ће ноћ проћи мирно. Није било тако.

Тек што је византијски угледник ушао у манастир, из села је дошла чудна бука. Иако је било неизвесно о чему се ради, галама није слутила на добро. Тада су из села почели да „присстижу“ људи и некакве расплакane жене, што је наговештавало да се догодило нешто страшно. Пошто се распитао о чему се ради, Метохит је схватио да се десило оно чега се и прибојавао. Српски посланик је, сјахавши с коња, ушао у кућу где је требало да преноћи и одмах покушао да се према домаћинима понаша другачије од онога што му је Метохит саветовао. Наиме, почео је да захтева и зановета, да тражи оно чега нити беше нити је било нужно, па чак, што би се рекло, и птичје млеко. Ако је веровати Теодору Метохиту, српски посланик понео се веома осорно према домаћинима који су га примили у кућу да преноћи. Своја тражења – набусита и непотребно прекомерна – није изнео учтиво и одмерено. Напротив, пропратио их је претњама које је требало да посеју страх код изненађених и затечених домаћина.

Собе стране су уследиле дрске речи. Разљућени српски посланик у једном тренутку изгубио је присебност и почео да насрће на све који су га окру-

живали. Изгубивши осећање самосавлађивања, обема рукама за главу је чврсто хватао окупљене сељане. Међутим, ни они му нису остајали дужни већ су га одгуривали од себе. Потом је српски посланик у наступу беса почео да дрмуса присутне, али је и сам бивао повлачен. Гушање се ускоро претворило у право песничење, па је унезверени Србин задавао ударце у главу и истовремено их примао. Тројица византијских слугу који су пратили српског емисара нису се усудили да се умешају у сукоб него су га мирно посматрали са стране. Опрезност им је налагала чињеница да је број придошних сељака бивао све већи а њихова спремност да бране своје рођаке потпуна. Да би сцена попримила готово гротескне размере, побринуле су се присутне жене које су „јаукале, те се подигла силна граја“.

Теодор Метохит, коме је вече било покварено, послао је неколицину својих људи да некако изгледе непријатни испад, да сељацима упуте прекор а српског посланика примире и поуче да убудуће не поступа на овакав начин. Да би био сигуран да ће све бити ваљано обављено, заједно са својим пратиоцима послао је и групу монаха. Напоследку се тако и десило, па Метохит, не без олакшања, бележи да је спор био изглађен. Трибал се одобровољио пошто су му монаси предусретљиво подмирили све потребе. У наставку припове-

сти учени Византинац не пропушта да дода како се српски посланик потом сасвим опаметио и како је касније, током читавог путовања, био учтив и питом. Узбудљива ноћна епизода пружила је Метохиту могућност да се подсмехне Србину, што он и чини речима да је овај сукоб открио миша уместо лава. Ипак, у византијској делегацији и даље је постојала бојазан „да овај човечуљак своју дрскост не понови и касније“. Наведени деминутив, као и неки други, код Метохита има погрдно значење. Ипак, показало се да је прибојавање Византинаца било неосновано.

Боли глава

Српски посланик био је толико уплашен да се понашао разумно и на дугом путу, који је потрајао много дана, није више учинио ништа слично. Напротив, као човек с лошим искуством, кад би улазио у неку кућу, најпре би укућане учтиво поздрављао и у свакој прилици понашао се врло љубазно. Сасвим је одустао од ранијих претераних жеља које је испољавао готово заповедно. Напротив, наступао је крајње скромно и пристојно: „нигде ништа друго за себе не би тражио осим лежаја и столице да седне и одмори се и мало ватре да му се уз укућане пружи; а од других потреба да штогод испече и потребну храну скува и, нарочито, да се загреје, што је неопходно свима који се толико замарају дугим путем по зими“.

Ваља нагласити да је зима 1298/1299. године била једна од

најжешћих у византијској историји. Теодор Метохит помиње ледене трачке ветрове, огромне наносе снега, неподношљиву хладноћу, коње који посрћу на леду. Било је дана кад експедиција није ни путовала него су чланови посланства заједно са месним становништвом, окупљени око ватре, боравили у некаквим подруми-ма. Готово истоветне вести о зими 1298/1299. године доноси и други савременик Георгије Пахимер који каже да је тада „дошла зима, највећа од зима, па и од оних изузетних, какву ни старци

још никада нису видели да је настала“. Земља се данима није видела, наноси снега потпуно су затрпали куће и уопште се није могло јахати.

Управо за велику хладноћу везана је још једна занимљива епизода о српском изасланику. Теодор Метохит описује како се делегација кретала бескрајним равницама, изложена ветровима и снежним олујама. У његовом узбудљивом извештају не недостају ни описи завејаних села, ватри око којих су се сви зимогрожљиво окупљали, уплакана нејач и становништво које се злопати због невремена. Према сопственом признању, Метохит је обукао све што је имао од одеће, а главу је добро умотао да би се некако заштитио. Упркос предузетим мерама, једва се држао јер су ветрови и мраз све пробијали.

Међутим, наставља Метохит – не без дивљења према српском изасланику – Трибал је био сасвим равнодушан према страшном невремену. Према његовим речима, изгледа да се Србин „поуздавао у некакву навику и у властиту телесну снагу, постојану, непоколебљиву и неокрњену пред било каквом тешкоћом и невољом и супротстављао се невремену а да уопште није бринуо о себи и о своме телу“. Штавише, српски изасланик није се бринуо ни о властитој глави. На њој је имао једино малу капу за коју би се могло рећи да својом површином ничему није служила. Она је заправо само малим делом покривала и штитила лобању док је отпозади глава била потпуно откривена. Рекло би се „у бој је улазио гологлав“.

У наставку Метохит вели да је српски посланик „свој врат истурао што је више могао насртљивој обести времена и ветрова”.

Међутим, уследио је преокрет о коме Теодор Метохит пише с приличном злурадощћу. Тог дана путници су се затекли у засеку Тарханион, мало испред града Кипселе. Овај град налази се на знаменитом путу Via Egnatia (Драч – Солун – Цариград), и смештен је на источној обали реке Марице. Претходно су имали напоран дан и били исцрпљени јаким зимом, а ујутру је ваљало даље. Теодор Метохит наглашава да је Србин обично био хитар и да је ујутру био први кад је требало наставити пут. Штавише, бивао је толико бодар да се чак није либио да изазива људе из Метохитове пратње. Овога пута, међутим, ревносни раноранилац каснио је а да се за то није знао разлог. Онда је стигла његова молба да се тога дана не креће даље јер је провео веома рђаву ноћ и још је био малаксао. Једном речју, Трибал није био у стању да настави пут. Уз то, српски посланик малодушно је додао да можда ни касније неће моћи да настави пут будући да се боји да ће умрети јер му је јако лоше. Теодор Метохит је, наравно, обуставио путовање за тај дан. Трибала је веома „заболела глава која је била толико изложена и изударана ветровима, захватила га је реума и сипња а непце и душник му беху тако надувени и отекли да није могао да узима ни храну ни пиће”.

Очигледно ненавикнут на слично искуство, српски изасланик био је преплашен. Јер, нема сумње, одиста му је било тешко. Да би његова малодушност у новонасталим околностима била потпуна, и Метохит је почео да га грди и прекорева како не познаје добро византијску земљу и поднебље и да је стога требало да слуша савете.

Понашање у зимско доба

Ипак, Трибал није могао а да Метохиту не укаже како је и раније наводно толико времена проводио на исти начин, не само међу својима и у отаџбини, него је често у прошлости путовао у иностранство, наилазио на овако тешко време и код других. Побројао је Пеонце, Мизе и Ските, а иза ових архаичних етничких назива крили су се заправо Угари, Бугари и Татари. Ипак, Метохит проницљиво примећује да неуме-

рено понашање у зимско доба није могуће или лакше ни тамо ни другде. Осим тога, Трибал се овим правио много важан и дичио се својим путовањима. Теодор Метохит, коме се чинило као да је Трибал из тамошње студени црпао ове ледене речи, додаје да му је српски изасланик поводом своје болести испричао много несувислости. Помињао је да је предузимао дуга путовања, те да је често био захваћен великим мразом и обичавао да остане го, необучен, а, све у свему, ништа не трпећи. На неки начин изгледало је да се опет јуначи и да настоји да Метохита увери како је имао и гора искуства од трачке зиме којој је ненадано подлегао.

Како било, тог дана посланство није могло да настави пут. Штавише, није се кренуло ни сутрадан већ тек трећег дана, што је свакако значило да је Трибал био добрано болестан.

посебно истрајавајући на овим другим. Тај опис, наравно, није лишен заједљивости својствене византијским писцима, али се понегде може видети и извесна симпатија коју човек показује према несташном и непослушном детету.

Муке по Метохиту

Будући да су преговори о којима је реч вођени између Византинаца и Срба, разумљиво је да је више пажње посвећено појединим од српских преговарача. Помен бугарског изасланика знатно је краћи, те је и његов портрет мање сликовит. За боље разумевање ондашњих прилика неопходно је нагласити да Бугарској није ишло у прилог да дође до споразума између Византије и Србије. Због тога су они на различите начине покушавали да осујете мировни споразум цара Андроника II Палеолога и краља Милутина. Међу бугар-

штогод збиља уради. Учени Византинац поново је употребио деминутив човечуљак у погрдном значењу, као и у случају српског изасланика. Потом прилично разочарано наставља како с њим често мора да се сусреће и да буде заједно код српског краља, као и да обедује приликом гозби или неких других сличних окупљања. Ипак, Метохит подвлачи чињеницу да он и бугарски изасланик нису били примљени на исти начин. Разумљиво је да је у овим преговорима, толико важним за краља Милутина и Србију, посланик византијског цара имао боље услове него бугарски емисар. У тренутку искренности, Метохит износи опаску да не би издржао да је било другачије.

Ипак, на лукаво краљево захтевање каткад се догађало да Милутин позове бугарског посланика да непосредно присуствује византијско – српским преговорима. Све су то била надмудривања у дугом и тешком дипломатском рвању ромејског василевса и српског владара. Милутинова намера била је да бугарски изасланик саслуша предлоге византијске стране како би онда покушавао да одговори српског краља од наума. Јер, бугарско посланство настојало је да убеди српске преговараче да су сви византијски предлози заправо лажни.

То је, отприлике, све што Теодор Метохит саопштава о бугарском изасланику непознатог имена с којим се обрео на српском двору у првим месецима 1299. године. Његов опис мање је подробан и мање живописан него опис српског изасланика кога је приказао са свим људским врлинама и манама, као да је сишао са страница неког романа. Као и у случају српског емисара, опис бугарског прожет је презиром и кипти нетрпељивошћу, па и својеврсном мржњом.

Вишевековни ниподаштавајући став Византинаца према њиховим јужнословенским суседима Бугарима и Србима, почео је да се мења тек после битке на Марици, 1371. године. У то време поједини међу Ромејима – разочарани латинофил Димитрије Кидон пре свега – почели су да увиђају да им њихови православни суседи можда могу бити од користи пред наступајућим Турцима ■

Рагивој Рагић

Теодор Метохит на византијском приказу из 15. века

Због тога су српског изасланика, који је после горког искуства био вољан да слуша, брижљиво опремили за наставак путовања. Метохит наглашава да су га претходно утуткали свим оделима која је имао и огрнули му и увили читаво тело од главе до пете. Једном речју, на њега су ставили сву одећу коју је имао. Одатле су после неколико дана стигли у Солун. Овим се и завршава опис догодовштине са Трибалом непознатог имена који се више не помиње у „Посланичком слову”.

Сводећи оцену о томе како је Теодор Метохит описао српског изасланика, можемо да нагласимо да је византијски преговарач дао веома упечатљив и живописан лик. Он га је приказао с врлинама, истинским ретким, и манама, чини се

ским изасланицима, који су настојали да подрију византијско-српске преговоре, био је један – нажалост, његово име такође није сачувано у расположивим изворима – према коме је Метохит био посебно нерасположен. Према његовим наводима, реч је о најважнијем бугарском емисару који се од доласка византијског великодостојника налазио на Милутиновом двору тако да су се стално сретали. Дрзник из суседства у свему је постављао противпредлоге и оно што би Метохит износио побијао је свакојаким незнањем, злобношћу и брбљањем.

Бујица погрдних речи устремила се на бугарског изасланика за кога Теодор Метохит саопштава да је ништавни, остарео и оседели човечуљак, поприлично глуп и неспособан да

ЗАДАЦИ ЗА 21. ВЕК – ЛАСЕРСКА ФУЗИЈА

ОСЛОБОЂЕНА СНАГА НЕБЕСА

National Ignition Facility (NIF) изгледа као неко оружје страшног суда: циновска машина, висока као десетоспратница и дугачка као три фудбалска игралишта, испаљује 192 ласерска зрака. И кад они погоде мету, удар је тако снажан да може да покрене нуклеарну фузију – исту ону атомску реакцију која даје енергију Сунцу и свим звездама и омогућава им да сијају милијардама година.

Али, пре него оружје, NIF би могао да буде кључ за спас планете. Ако овај подухват буде успешан, могао би да отвори пут ка конач-

Она храни енергијом Сунце и све друге звезде у васиони, али, да ли нуклеарна фузија може да буде решење и за несташицу која прети човечанству?

ном извору сигурне, чисте енергије – засноване на нуклеарној фузији.

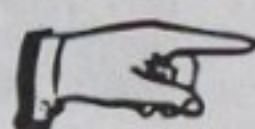
Стара замисао, нова техника

Ако вам ова замисао изгледа познато, то је зато што стручњаци већ деценијама настоје да укроте нуклеарну фузију. Још од педесетих година минулог века покушавају да направе машине које ће моћи да сударају атоме таквом силином да се савладају јаке одбојне силе међу њима и атоми стопе у теже. Тада би се ослободила велика количина енергије.

Нада је најпре и најдуже полагана у магнетну фузију и такозване токомак машине. Оне су замишљене да по-

моћу магнетног поља држе фузионо гориво у уском простору у облику ђеврека – на сто милиона степени Целзијуса. Међутим, до сада, стручњаци су успели да остваре фузиону реакцију која траје само неколико секунди. Још горе, никада се нису приближили циљу да се од токомак машине добије више енергије него што је уложено – а то је кључан услов за било какав исплатив извор енергије.

Али, NIF је, уверавају његови градитељи, другачији. Сматра се да ће ласерска фузија успети тамо где су до сада сви остали покушаји оманули. Ових дана, после два наест година изградње, овај више милијарди

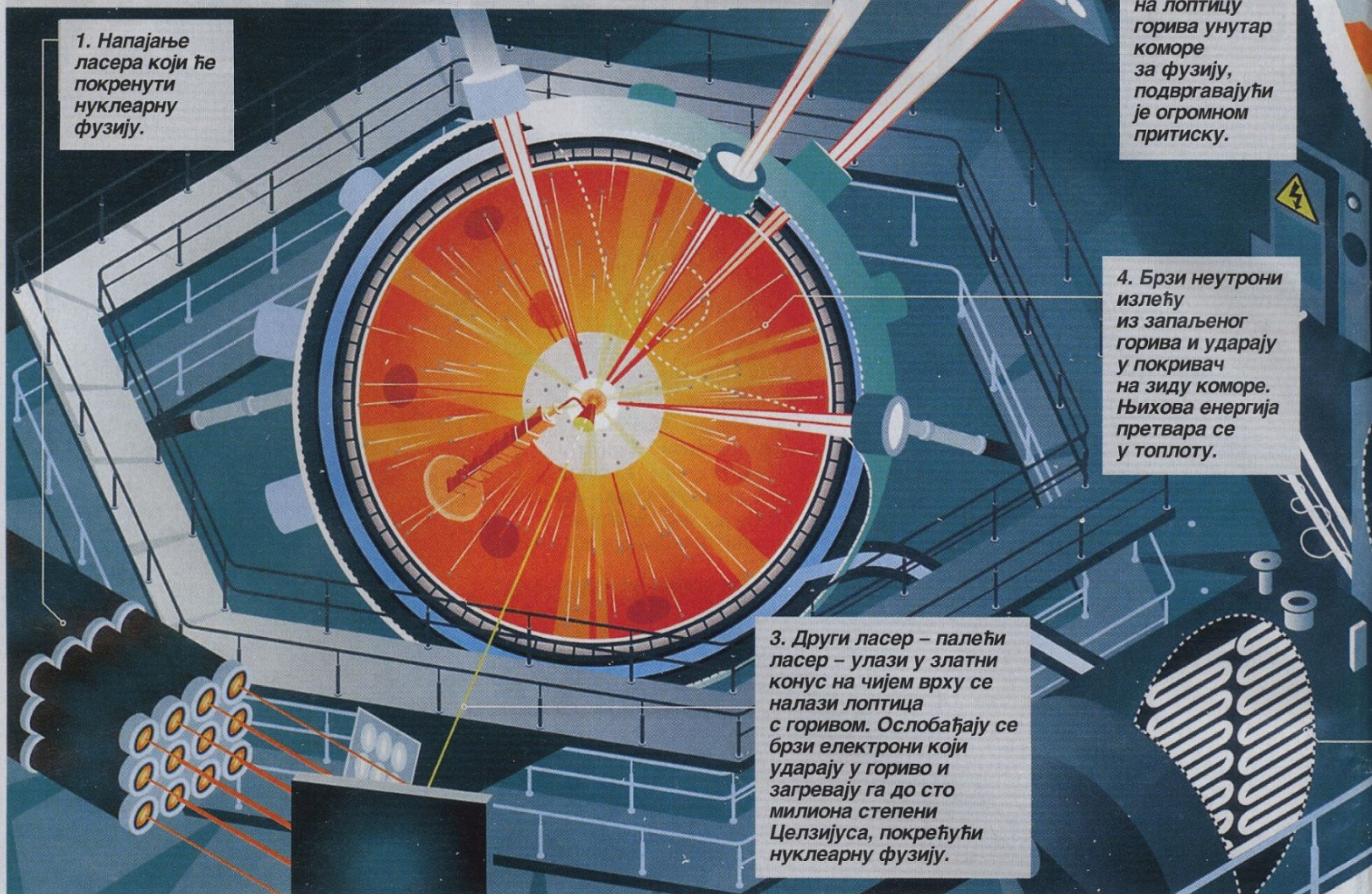

седам

СТВАРАЊЕ ЗВЕЗДЕ НА ЗЕМЉИ

Фузиона електрана изнутра

У будућој електрани с нуклеарном фузијом јаки ласерски зраци присиљаваће атоме водоничног горива да се спајају и дају хелијум. Фузионо гориво биће воденикови изотопи трицијум или деутеријум. Пошто су хелијумови атоми лакши од збира маса атома из којих су настали, недостајућа маса ће се испољити у виду енергије. То је нешто што је предвидела и чувена Ајнштајнова формула $E=mc^2$. Да би таква електрана икада постала стварност, неопходно је да може да ослободи више енергије кроз нуклеарну фузију него што ће је њени ласери потрошити за стапање атома ■

1. Напајање ласера који ће покренути нуклеарну фузију.

2. Ласери ће бити усмерени на лоптицу горива унутар коморе за фузију, подвргавајући је огромном притиску.

4. Брзи неутрони излећу из запаљеног горива и ударају у покривач на зиду коморе. Њихова енергија претвара се у топлоту.

3. Други ласер – палећи ласер – улази у златни конус на чијем врху се налази лоптица с горивом. Ослобађају се брзи електрони који ударају у гориво и загревају га до сто милиона степени Целзијуса, покрећући нуклеарну фузију.

долара вредан по-
духврат почиње с
пробним радом у близини Сан
Франциска. У њему ће се ци-
новски низ ласерских зрака
свом снагом устремљивати
на малену златну посуду у
којој ће се налазити лоптица
фузионог горива. Ласери ће
на тако малом простору по-
дићи температуру до сто ми-
лиона степени Целзијуса и
притисак до више од сто ми-
лијарди атмосфера! Иако ће
овакви невероватни услови
трајати чак много краће него
у током машинама, струч-
њаци верују да ће се добити

фузија. Још више – исплати-
ва фузија.

„NIF ће бити прво фузионо
постројење у свету које ће
стварати више енергије него
што се троши“, каже др Ед
Мозес, један од руководи-
лаца пројекта. Његову наду у
успех деле и неки стручњаци
у Европи. У близини Бордоа,
Француска гради сличну ма-
шину која је названа „ласер
мегацул“ и требало би да про-
ради за три године. У међу-
времену, конзорцијум од 26
установа из десет европских
земаља намерава да изгради
HIPER (High power laser energy

research facility). За сада још
није одређено тачно место, а
постројење би требало да
проради за десетак година.

Па, да ли све то значи да ће
нас ови велики ласерски про-
јекти најзад бацити у свет без-
граничне, јефтине енергије?
За одговор на то питање нео-
пходан је опрез јер су се до
сада изјавиле све наде по-
лагане у фузију. Постоји сум-
ња и у NIF и „ласер мегацул“
пројекте. Пре свега зато што
су они осмишљени да оба-
вљају један много мање зад-
и-вљујући и не баш племенит
затак. То су, у ствари, вој-

ни пројекти, постројења која
би првенствено требало да
служе за испробавање термо-
нуклеарног оружја. Познатије
као хидрогенске или H-бомбе,
ово пустошеће оружје засни-
ва се на необузданој фузији
водоничног горива, коришће-
њем рендгенских, x-зрака.

Изградити бољу бомбу

Потпуно исти начин биће
употребљен у NIF и „мегацул“
пројекту. Јер, уместо да сво-
је ласере искористе за непо-
средно загревање горива, оба
ће их усмераваати на малене
златне посуде у којима ће се

1905. године

Ајнштајн први пут написао
једначину $E=mc^2$, која је
објаснила огромну количину
енергије која може да се
ослободи кад се атоми споје,
а њихова укупна маса смањи.

1929. године

Физичари Роберт Аткинсон и Фриц
Хутерманс показали како губитак
месе произведен фузијом лаких
атома као што је водоник, ослобађа
енергију која Сунцу и звездама даје
сјај милијардама година.

САБАВНИК
12. 6. 2009.

6. Прегрејана пара упућује се на лопатице турбине чије се окретање користи за добијање електричне струје.

5. Топлота пролази кроз измењивач топлоте и ствара пару.

налазити гориво. Ослободиће се рендгенски зраци који ће изазвати имплозију (сабијање) лоптице горива и његово загревање до сто милиона степени Целзијуса – температуре која је потребна да се ослободи фузиона енергија. Исход је, дакле, малена термонуклеарна експлозија – савршен начин да се изучава физика која стоји иза најразорнијег оружја.

Коришћење NIF за симулацију водородних бомби изазвало је протесте разних удружења за мир која тврде да се тако крше међународ-

ни договори о надзору развоја оваквог оружја. И док нико не пориче да ће главна улога NIF бити војна, стручњаци се надају да ће он постати и значајан енергетски програм. Др Мозес верује да ће успети у обе улоге – и да ће, као додатак, подарити научницима нова сазнања о томе шта се догађа унутар звезда и супернова.

С друге стране, критичари програма наглашавају да је и сама конструкција учинила NIF неспособним за истинско испитивање ласерске фузије као могућег извора енергије. Јер, чак и кад буде у пуном погону, његови ласери моћи ће да се укључују само неколико пута на дан, док је за рад у нуклеарној електрани потребно на стотине или хиљаде удара у мету дневно. Зато је NIF – и ако буде радио како треба – далеко, врло далеко, од онога што би требало да буде права електрана.

Тако се дошло до замисли да се изгради HIPER. За разлику од поменута два, то је у потпуности цивилни програм. Он ће научницима омогућити да снажне ласере искористе за непосредно загревање горива (без обавезне употребе рендгенских зрака). За разлику од NIF који користи рендгенске зраке и за сабијање и за загревање горива, HIPER ће до фузије доћи из два корака. Прво ће мноштво ласера погађати лоптице с горивом, изазивајући њихову имплозију. После тога би се укључивао такозвани палећи ласер који би погађао конусну мету од злата и из ње избацавао електроне у већ сабијено гориво. Ови електрони загрејали би гориво до температуре на којој се покреће фузија. Заправо, овај начин донекле је сличан раду обичног бензинског мотора. У њему прво клипови сабијају гориво, а затим се оно пали варницама са свећица како би се ослободила његова енергија.

Као за NIF, и за HIPER је крајњи циљ добити више енергије него што се потроши. У том смислу, предстојећи огледи поред Сан Франциска имају велику важност јер ће показати да ли је употреба ласера право решење за то. У пројекту HIPER, ласери ће ослобађати енергију у изузетно кратким импулсима од око 10 пикосекунди (милион-ми-

У француском постројењу „мегаул“ оваква микромета биће циљ ласера.

лионити део секунде). Здробљене и загрејане лоптице горива ослобађаће фузиону енергију у виду врло брзих неутрона. Они ће ударати у застор од нарочитог материјала који ће њихову кинетичку енергију претварати у топлоту. Ова топлота ће се користити за стварање паре и покретање турбина за производњу електричне струје (исто као у постојећим термоелектранама и атомским централама).

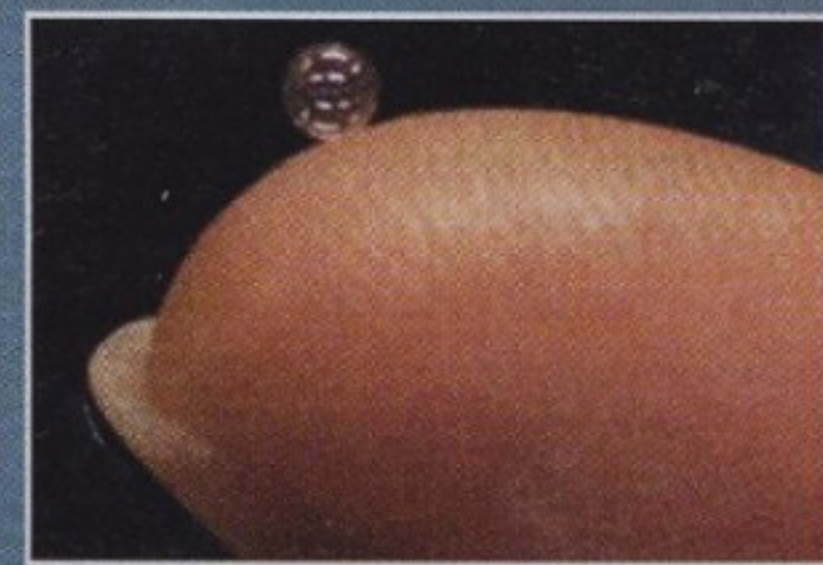
Пред ласерском фузијом стоје многи изазови. Али, чак и ако сви технички буду успешно решени, остаје питање да ли је фузија заиста нешкодљива по природну околину. Ако су предвиђања тачна, фузиона енергија можда и није превише далек циљ (средина века). NIF и „мегаул“ очекују чист добитак енергије који је 10–30 пута већи од енергије утрошене у ласерима. HIPER техника „брзе фузије“ могла би да достигне бројке које су близу 100. NIF ће први „пробити лед“. У случају успеха лакше ће се скупити новац за друге пројекте и убрзати пут ка фузионој енергији. У случају неуспеха, поново ће се потврдити окрутна шала која кружи међу стручњацима: нуклеарна фузија је 30 година далеко – и увек ће бити ■

Г. В.

ДА ЛИ ЈЕ ФУЗИОНА ЕНЕРГИЈА ЧИСТА?

Заговорници нуклеарне фузије одавно наглашавају њену „зелену“ природу. Истичу да, за разлику од уобичајених, фисионих нуклеарних реактора, фузионе машине не могу да експлодирају и проузрокују катастрофу каква је била чернобилска. Наводе да ће се користити морска вода за добијање горива и да се неће производити гасови штетни по околину. Такође, тврде да ће се стварати много мање радиоактивног отпада. Зато не чуди изјава, коју је 1997. године дао тадашњи амерички секретар за енергију на почетку изградње NIF, да ће ово постројење „ослободити снагу небеса, да би Земља постала боље место“. Колико су овакве оцене утемељене на чињеницама?

То је заиста технологија с малим отпуштањем угљеника. Али, пошто је још у почетном стању развоја тешко је предвидети њен стварни утицај у будућности. Борце за очување природе брине питање радиоактивности. Јер, да би се покренула фузија, користе се трицијум, изотоп водоника који има релативно кратак живот, али је врло активан и тешко га је безбедно држати. И саме реакције нуклеарне фузије производе брзе неутроне који ће ударати у зидове реактора и можда стварати већу количину озраченог материјала који негде треба одложити. Стручњаци за фузију се надају да ће употребом силицијум карбида, који је прилично отпоран на дејство неутрона, смањити тешкоће одлагања материјала ■

Оваква микромета од трицијума покрећуће нуклеарну фузију.

1956. године

Совјетски научници почели рад на такозваној токомак фузионој машини, магнетској комори облика ђеврека, која је још главни предмет истраживања фузије. До сада су ове машине успеле да врате 70 одсто енергије потрошене за покретање фузије.

ЗАБАВНИК

12. 6. 2009.

1972. године

Физичари на Универзитету Калифорније као нов приступ фузији предложили употребу ласера како би се енергија њихових зрака искористила за загревање водоничног горива.

2010. године

Најранији датум кад се очекује чист добитак енергије од ласерске фузионе машине NIF која се налази при Лоренс Ливермор националној лабораторији у Калифорнији ■

СЈАЈ И БЕДА ЛЈУБАЗНИХ ДАМА

РАСПУСНЕ КЋЕРИ СУНЦА

A stylized illustration of a woman in a vibrant red dress and a matching wide-brimmed hat with a red flower. She is depicted in a dynamic, almost dancing pose, with her head tilted back and eyes closed. The background is a simple, light-colored sky with a hint of a sea and distant land at the bottom.

Као лејџе
и образоване жене
лакој морала,
оне су
у различитим
временима
и друштвима
успевале да заведу
краљеве, ђисце,
војсковође,
уметнике...
Пошћо су за своје
чари добијале
новац и скупоцене
поклоне,
живеле су
раскошно,
чак с одређеним
почасћима.

Али, шћа се крило
иза сћољашњег
сјаја?

Појава куртизана има корене у обредној проституцији у храмовима средоземних земаља, Мале Азије, западне Африке и јужне Индије. Према древном обичају, све жене су једном у животу морале да посете храм посвећен Великој Богињи (свеједно да ли се она звала Венера, Иштар, Изиде, Афродита) и да се за један сребрењак продају потпуном странцу. Сав прикупљени новац одлазио је у ризницу храма с надом да ће се богиња плодности умилостивити и обновити биљни и животињски свет. Дешавало се да ружније жене, које нико није бирао, остану у храму три, четири године, јер нису смеле да се врате кући без принете жртве.

У оквиру овог веровања у старој Грчкој, куртизанае називане „хетере“ стекле су углед и висок положај у друштву. Ожењени мушкарци тражили су од њих забаву, дружење, интелектуалне разговоре, као и чулна уживања. Заузврат, пружали су им издржавање, драгоцености, а некад и искрену љубав. У то време бракови су склапани из рачуна и ради потомства, па су супруге од мужева могле да очекују само поштовање, уз услов да су послушне. Пошто је влада-

ло мишљење да о удатим женама не треба причати, живе су затворене у одајама, ненаметљиве и корисне као део покућства.

Кад се вајар заљуби

У исто време док су сурови и јасни закони допуштали мужу да убије жениног љубавника уколико га ухвати „ин флагранти“ – на делу, у друштву је проституција одобрavana. Сматрало се да је она добар начин за сузбијање прелјубе јер мушкарцима одвлачи пажњу од удатих лепотица. За један обол или два (ситан новац) могли су да купе „љубав“ у јавним кућама које су се налазиле у свим градским четвртима, од сиромашних до најбогатијих. У време законодавца Солона, држава је у свом власништву имала таква места, запошљавала „јавне службенице“ и убирала део прихода.

Иако се говорило да су под заштитом богиње љубави Афродите, обичне блуднице лишаване су свих грађанских права: смеле су да излазе на улицу само у посебној, шареној одећи и морале су, као знак распознавања, да боје косу у плаво. Сачувана је ципела једне атинске уличарке на чијем ђону је ексерима исписано: „Следи ме!“ Док је ходала прашњавим улицама, остављала је за собом рекламу утиснуту у тло.

За разлику од њих, хетере су боравиле у оквиру храмова, где су се и

школовале. Ту су долазиле из много разлога: неке су у рату пале у ропство, друге нису хтеле да се удају за сиромаше јер су потекле из угледних али осиромашених породица, треће су као робинје предале по завету грађа-

ле су хетере на гласу: могле су да имају мноштво љубавника, што значи и доста новца, да живе у великој кући, држе слуге, кочије... У том послу често су их подржавале њихове мајке, јер им је вера у богињу плодности бри-

Гејша значи – особа која влада неком вешићином.

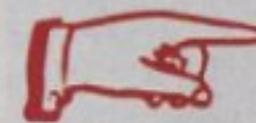
ни којима је богиња услишила неку молбу...

Хиљаду девојака добијало је више образовање, обогаћено часовима плеса, свирања на инструменту – лири или фрули – поукама из сексуалног владања... Уз понеки магијски савет како чаролијама да освоје обожаваоца, понављале су правило број један: извући за себе корист! Све до једне маштале су о богатом љубавнику који ће их обезбедити за цео живот, па су се трудиле да буду пријатне, насмејане, духовите и да се пристојно понашају, нарочито код стола. Овако „избрушене“ девојке постаја-

сала сваку помисао о греху.

Наклоност и друштво куртизана није могао приуштити свако, само љубавник кога је бирао и који је био довољно имућан да је издржава. После раскида, на његово место стизао је нови изабраник, а с њим и нови поклони – огрлице, драгуљи, уметничка дела... Њихова преписка гласила је: „Треба ми педесет златника, а не писма. Ако ме волиш плати, ако више волиш свој новац, немој ме више гњавити. Збогом!“

Пошто су најлепше и најобразованије хетере привлачиле истакнуте људе, њихова слава расла је до неслућених граница – подизали су

Хетере су боравиле у храмовима где су се и школовале.

Бајадере су обучаване у индијским храмовима лејом йонашању, йлесу и йонеком сйраном језику.

Им споменике, називали најлепше виле њиховим именима, нудили им престо... Рецимо, државник Перикле истерао је из куће своју закониту жену због дружбенице Аспазие. Причало се да му је она написала један чувени говор, што је вероватно истина, посебно кад се зна да је било хетера као Тхаис, Диотима,

Таргелија, које су се прочуле по филозофским расправама. Свесне својих чари, „Сунчеве кћери” радо су позирале уметницима, па су се скулптуре с њиховим ликом налазиле по храмовима и другим јавним зградама.

И славни вајар Праксител видео је у Фрини, познатој куртизани, божанску лепоту, па је у својим радовима овековечио као Афродиту. Кад јој је, заљубљен, понудио да каже шта жели од њега, она је изабрала статуу Ероса и добила је на поклон с посветом. Међутим, десило се да је шпијун Еутија против Фрине подигао оптужницу за тежак злочин, за који је претила смртна казна. Врсни говорник Хиперид покушао је да је на суду одбрани речима, а затим је посегнуо за доказом – са Праксителове музе стргнуо је тунику и обнажио је пред свима! Суочене с питањем зар није штета да убију такву лепоту, судије су одустале од смртне пресуде. Ту Фринину победу славиле су све јавне жене и чак су намеравале да вештом браниоцу, у знак захвалности, подигну споменик.

Хетере су се лако навикавале на богатство и удобан живот, али нису штеделе, па се богатство брзо топило. Осим дарова које су приносиле богињи, трошиле су на козметику, прибор, модерну одећу... Мада су се често жа-

лиле на шкртост својих љубавника, плашила их је помишао да буду остављене. Из страха су трпеле разна понижења која су ишла дотле да их њихов пратилац на пијанкама уступи другим мушкарцима. Како је с годинама њихова лепота бледела, а при том су их угрожавале све млађе супарнице, каријери се ближио крај. Таште, размажене, навикле на изобиље и нерад, често су падале на дно. Старост су дочекивале напуштене, болесне, исмеване – лутале су по пијацама и ценкале се за мрвице хране.

Индијске бајадере и јапанске гејше

Издржаване милоснице постојале су и у другим друштвима: док су у старом Риму „delicate” биле бледа копија хетера, индијске бајадере и јапанске гејше у свему су их достигале. У класичној Индији проституција је прихватана под окриљем вере. Обмануте да чине нешто свето, школоване плесачице бајадере бавиле су се најстаријим занатом јер, наводно, тиме одају почаст божанствима. За ово занимање, које се сматрало наследним, узимане су девојке из најсиромашнијих касти. Веровало се да им је то казна за неки грех који су починиле у претходном животу, па су ради искупљења морале да служе заједници. Говорило се: „Блудница као и чесма, гра-

на и чамац, мора да служи свима!” И неке девојке из имућних кућа задесила је иста судбина јер су их мајке заветовале божанству како би спречиле смртне случајеве у породици.

Робиње богова у седмој или осмој години увођене су у храм где су уз вештину плеса могле да стекну образовање и науче неки страни језик. Поред тога, обучаване су да забављају госте, да буду учтиве, да се не смеју гласно, да знају кад да говоре „медене речи”, а кад да ћуте. Пошто би савладале све вештине, добијале су обавезу да сваког петка излазе на трг и плешу испред краља. То су чиниле бесплатно, док су за свадбе, пристанак брода или приватне гозбе примале надокнаду. Иначе, најлепше бајадере двориле су краља, носиле му сунцобран, лепезу, златни пехар... Вредан накит следовао им је по лепоти, а чим би им се због година изглед променио, премештане су на места дадиља или помоћница у кухињи.

Обичним данима бајадере су дотеране стајале или седеле на довртку куће, као у излогу, да би их муштерије боље виделе. Успевале су да привуку богаташе и племиће, који су њихово друштво тражили и због разговора, пошто је већина жена у народу била неука. Кад би стекле богатство, унајмљивале су друге девојке да раде за њих, а некад су се преобраћивале и постајале светице. Остале су, као знак повлачења из посла, скидале наушнице и враћале их храму, од кога су убудуће добијале пензију. Због напада да је штетан, и да попут дроге и коцке удоваљава ниским страстима, овај обичај је 1930. године укинут у свим индијским храмовима.

И јапанске куртизане, гејше, пружале су мушкарцима сличну забаву, мада сама реч „гејша” означава особу која влада неком вештином. Зна се да су тим именом првобитно називани мушкар-

Римске деликаџе нису биле ни бледа слика хейџера.

Хетере као свирачице и плесачице приказиване су и на грчким вазама.

ци при дворовима феудалних властелина у 18. веку који су се одликовали вештином јахања, гађања и мачевања. Касније су гејшима прозване девојке вичне плесу и певању, а међу њима одмах су се одвојиле две врсте: „хаори“, које се само баве музиком, и „короби“ (што значи „суновратити се“) које бирају мушкарце уз новчану надокнаду. Након седмогодишње обуке, младе гејше почињале су да раде у чајданицама, најчешће као пословна пратња. Кривица што се баве тим послом припадала је њиховим родитељима који су их још као децу продали „окасану“ – своднику.

Сендвич с новчаницом

Спојем интелекта и сексуалности, ретким у историји проституције, куртизане су успеле да обележе читав 17. век у Риму, Венецији, Ферари... Њихово име, потекло од италијанске речи „cortesia“ што значи љубазност, описивало је први утисак који су остављале на људе. Лепе и раскошно одевене у дамаст и свилу, с дотераним фризурама, окићене златом и дијамантима, наликовале су краљицама. Пошто нису занемаривале ни свој дух и ту су блистале: писале су поезију, свирале, а неке су могле да се похвале одличним знањем латинског. Па ипак, један путописац из тог времена назвао их је особама „отровнијим од акрепа, гује или аждаје“! Зашто?

Свеједно да ли су уживале у дружењу са уметницима, књижевницима, краљевима или су заводиле непознате, куртизане су на прво место стављале новац. Како би иначе могле да испуне своје

прохтеве и живе у величанственим зградама опремљеним скупocenим намештајем, позлаћеним кожама, таписеријама, уметничким делима? Пошто су сматрале да циљ оправдава средство, „заводљиве напасти“ пристајале су да шпијунирају своје познанике на високом положају. Политичке тајне преносиле су полицији и зато примале плату државних службеница, а од Већа десеторице стекле су назив „наше заслужне блуднице!“

Своје везе с влашћу, али и с подземљем, употребљавале су да наплате велике суме новца које су, обично, потраживале од наивних странаца. Незадовољство добијеном наградом показивале су на разне начине: једна љута куртизана ставила је новчаницу између две кришке хлеба намазане маслацем и појела је! Зато се често дешавало да, уместо забаве, неки несрећник добије нож у леђа или да га ухапсе и држе у затвору све док не плати наводни дуг.

Друштво је одобравало куртизане из истих разлога као некад хетере: сматрали су да ће тако своје законите жене сачувати од греха. Осим тога, од њих су убирали порез који је помагао одржавању галија. За разлику од хетера, куртизане нису имале одобрење цркве, напротив! Папе су стално водиле битку против њих и покушавале да их, као „залутале овчице“, приведу реду. Али, кад би издали наређење да се куртизане протерају из неког отменог дела града, оне би се преселиле у још отменији крај, а после увођења строгих мера, попис је показивао њихов увећан број. Ни

мере забране раскоши и праћења моде нису дале резултате: против њих су се побунили трговци и власници кућа за изнајмљивање.

Уколико су имале децу, куртизане су их гајиле о свом трошку или су их предавале у градске куће. Зна

тилишту, између гвоздене оgrade и камена. Нису сме- ле да чекају да дете порасте јер, ако не би могло да прође кроз отвор, морале су саме да брину о њему. Помоћ од очева нису тражиле из разумљивих разлога. Једна куртизана је, на питање ко је отац њеног детета, одговорила: „Сенат и римски народ!“

Проласком младости неке чак и веома богате куртизане доносиле су одлуку да оду у манастир. Не зна се да ли су то радиле из кајања због свог „ђавољег живота или су само тражиле склониште и мир у старости. Оне које су успеле да „скуцају седамсто или осамсто златника“ могле су да се удају, али у већини случајева такве уштећевине није било. Заоставштина једне куртизане наводи се у преписци њених пријатељица: „Мала количина рубља, врло мала, једна црна сомотска хаљина, кревет, две столице, огледало, три аграфе, нојево перо, чипкасти вео, шест књига“. То је све.

У историји проституције, која значи „нуђење тела уз најам, за свачији разврат“, куртизане су стицајем околности успевале да достигну величање и сјај. Одлагале су, а некад и избегавале, беду и жиг срама, али кад су на крају „подвлачиле црту“, најчешће су закључивале да је њихов живот достојан сажаљења. У тајнама које су поверавале својим дневницима и писмима крију се одговори на питање зашто су одабрале такав животни пут. Један одговор гласи: „А ја сам била лепа и нисам хтела да радим...“ ■

ИЛИЋЕВА КОРИНТСКА ХЕТЕРА

Војислав Илић (1860–1894), оснивач модерне српске лирике, у елегiji под насловом „Коринтска хетера“ пева о трагичној љубави између Ипоники и Хеле коју „синови гордога Рима“ одводе из Коринтског залива. Описујући лепе и похотљиве дружбенице моћних и богатих, исписује и ове стихове:

„... А ниже, крај царских поју,
под венцем њињомих ружа,
На сћейеницама златним
коринтска хетера седи;
Она је подила очи и
сћрасно Авустиа леда,
И њамен љубави блиста
са њених образа бледи.“

Веселе ври и бруји...
Између сћубова древних
Гомиле развратних жена
са дивљим криком се вију,
Свилени њейлони њини
по поду мраморном њали,
Што собом сћидљивост
чедну и женске лепоше
крију...”

се да је лепа Империја (1481–1512), на чијем гробу стоји епитаф „Путниче, који си ме толико газио, не гази ме више“, своју децу васпитавала веома строго. Ипак, већина је одлучивала да у тајности, и без договора око преузимања, стави бебу на одређено место у прихва-

ЗБОГОМ, ШКОЛО...

ОДЕЋА ОБАВЕЗНА, ГРЉЕЊЕ ЗАБРАЊЕНО

„Кратак загрљај за нас данас значи исто што и здраво или ћао за раније генерације ученика”, објашњавају ђаци средњих школа у САД у којима је грљење – забрањено

Још једна школска година је иза нас. Срећна околност за све који нису понављали разред. Понављачи ће следеће школске године поново учити исто оно чега ће се, бар кроз измаглицу, сетити. Многи би се сложили да је школа увек била пријатна за мањину, а да је за већину права ноћна мора: професори који испитују, писмени и контролни задаци, неочекиване и ненајављене вежбе, кратка „решетања”, „кечеви” и укори... Ко је на тако нешто увек спреман? Ипак, колико год школска година била напорна и испуњена тешким обавезама, занимљиво је да школски дани, онда кад се преселе у прошлост, постају део најпријатнијих сећања. Као неком чаролијом, све невоље и лоше оцене претварају се у највеселија сећања. Због чега? Можда због чињенице што је школа први сусрет детета са истинским животом. Оно што научимо у школи, осим (теоријског) знања, подразумева и животну искуство. А многа школска искуства лепа су јер управо ту стичемо пријатеље,

дружимо се, с друговима живимо одвојени живот од породичног, наилазимо на прве љубави и тако даље...

Ученици некад и сад

Колико се понашање ђака у школама променило? Неки тврде да је све мање-више исто. Други су склони да објасне како школа уопште више не личи на ону некадашњу. Оптужени да су у стању да остварују пријатељске, као и све друге емотивне везе, искључиво путем Интернета („Фејсбук”, „Твитер” или „Мај спејс”), данашњи школарци можда и не знају како да се носе са светом у ком су се нашли, и то у незгодном тренутку – између детињства и зрелости. Занимљива вест стигла је недавно из Сједињених Америчких Држава. Угледни дневни лист „Њујорк тајмс” објавио је на насловној страни опширан текст о томе по чему ће се памтити школска година на измаку. Према речима писца овог уводника, то ће свакако бити забрана грљења међу ученицима, углавном у неким средњим школама у САД.

Наиме, грљење је постао један од препознатљивих начина поздрављања данашњих адолесцената. Реч је о занимљивој друштвеној и психолошкој појави, имајући у виду да су тинејџери данас углавном упућени на дружење путем рачунара. Па ипак, кад у школи сретну своје вршњаке, оне исте с којима су до малочас ћаскали на „Фејсбуку”, осећају потребу да их додирну. И то није обично руковање, нити пољубац у образ, већ загрљај. Ову појаву можемо назвати неком врстом надокнађивања присности. Или, једноставније – модом.

Загри ме, медо!

Постоји више различитих начина грљења: „стандардни” загрљај, „медвеђи” (врло срдчан с тапкањем по рамену), грљење „отпозади” (са или без наскакања), „троструки” (троје деце која се истовремено загре око рамена и поскоче), „зањиши се и ослони”... Код грљења, пол није битан: једнако срдечно грле се и девојчице и дечаци, међусобно, као и са супротним полом. Јер, грљење је међу омладином прихваћено као израз пријатељских, другарских

седамнаестогодишњи Дени Шнајдер, ученик њујоршке средње школе. „У ствари, одлуке школских одбора уопште нас и не дотичу. Напротив, код нас се сада јавио инат. Починемо, дакле, с грљењем од седам ујутру!”

У школу или на плажу?

С ове стране Атлантика, у Италији, крајем школске 2008/2009. године директоре школа забринуло је нешто сасвим друго. Реч је о одевању ученика. Температуре су заиста високе, као летње, али град, односно школа, није плажа! Овим речима професори и директори покушали су да скрену пажњу родитељима који своју децу пуштају у школу одевену као да су кренули на плажу. Кратке мајице, још краће панталоне с

осећања и привржености, а не као знак сексуалне привлачности.

Међутим, ова појава није наишла на одобравање школских власти у САД. Од Њу Џерсија до Флориде, директори стотина средњих школа забранили су „хаговање” (од енглеске речи „hug” – загрљај). Грљење је забрањено не само у учионицама, школским ходницима, већ и у двориштима.

Као оправдање за забрану грљења, школске власти наводе нарушавање озбиљне, академске атмосфере. Место где ученици треба да стичу (академско) знање, оваквим понашањем претварају у место за шалу. Од озбиљности ни трага ни гласа. Ученици се буне, тврдећи да нема ничег неозбиљног у грљењу.

„Кратак загрљај за нас данас значи исто што и здраво или ћао за раније генерације ученика”, објашњавају ђаци. Ипак, и неки ђаци у потпуности се

слажу са одлукама директора који бране грљење. Једна ученица средње школе „Фјорело ла гвардија” на Менхетну тврди:

„Ово исказивање другарства за мене је постало неподношљиво. Онај ко одбија да буде загрљен, одмах бива избачен из школског друштва. Или си с нама, или си против нас.” Родитељи као да су једва чекали забрану грљења. У времену које је обележено појавом опасних вируса, они осећају сигурност кад знају да њихово дете неће бити у опасности да му неки школски друг пренесе заразу. Стога у највећем броју подржавају одлуке директора. Другим речима, безбедније је пред рачунаром него у загрљају друга и другарице. „Не плашимо се ових одлука”, изјавио је за „Њујорк тајмс”

ниским струком, ластиши од танга гаћица који виरे изнад шортса, затим папуче (а не ципеле), шешири, качкети... и тако даље.

„Уколико за поједине делове тела кажемо да су интимни, онда их не можемо свакодневно показивати јавности”, изјавила је за италијански лист „Коријере дела сера” Франческа Карампин, директорка једне средње школе у Тренту. Гаetano Ло Монако, директор средње школе „Енрико Ферми” одлучио је да лично не дозволи улазак у школу ученицима који су дошли разголићени. Додуше, мода за плажу у тој школи није узела маха: директор је пресрео тек двоје „разголићених”... У Милану су се због оскудног облачења ђака такође побунили и професори и директори. Изјавили су да одлазак у школу није исто што и одлазак на сунчање... Будући да је крај школске године близу, ни родитељи, а ни ђаци нису се огласили. Сви су се уздржали од расправе, ишчекујући оцене. Узалуд су дневни листови објављивали анкете о томе шта становници мисле о одевању ученика. Сви као да чекају септембар. До тада ће још размислити о климатским и модним променама ■

М. Огњановић

Илустровао
Душан
Павлић

УТАПАЊЕ ТУГЕ

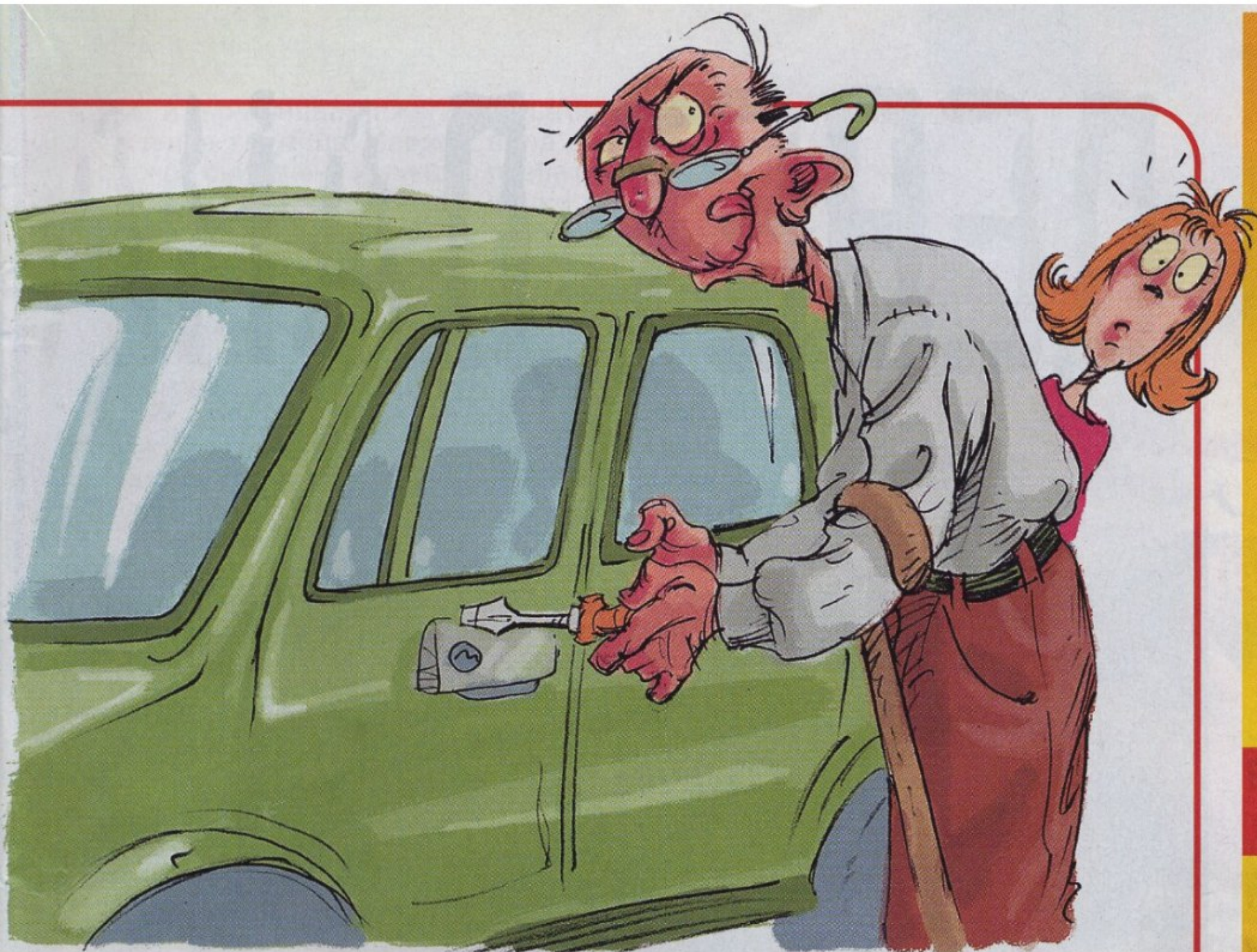
Осам боца по пола литра вотке попио је један очајни становник Јекатеринбурга у Русији када је добио отказ. Ову смртоносну дозу алкохолног пића несрећник је ипак преживео, мада су му изглед били веома лоши. Како преноси лист „Комсомолска правда“, човек је попио двоструко већу количину од оне која се сматра смртосном, а ипак је остао жив. Нашли су га онесвешћеног (тачније речено – у коми) поред пута, одакле је пребачен у болницу. Лекари верују да му је живот спасла крупна телесна грађа: висок је два метра и тежак више од сто килограма. Поред тога, познат је и као особа која добро подноси „ватрену водицу“. Уосталом, због тога је и добио отказ ■

(ПРЕ)СКУПЕ ЖВАКЕ

Жваке су одлично средство против лошег задаха. Тврде да су добре и за хигијену усне дупље уопште и да подстичу лучење пљувачних жлезда. Међутим, никако нису добре за градске управе, односно градове. Укратко, скупо их коштају кад их становници пљуну. Јер, да би се са асфалта скинула једна жвака, потребно је око два минута, односно – један евро. Стотине хиљада залепљених жвака по улицама и по плочницима лако је приметити сада, кад је време сунчано и топло. И ружно изгледају, а и сметају. Уколико би се градски оци европских градова одлучили за овај вид чишћења, то би могло битно да утиче на количину новца у градским касама. Зато су у Великој Британији почели да производе такозване чисте жваке (clean gum) које се лако топе и не лепе се ни за плочнике (а ни за косу), док је у Сингапуру најстроже забрањена употреба жвака ■

Илустровао
Драган
Максимовић

СПОРИ ПЉАЧКАШ

Једна госпођа из места Фрозолоне у Италији недавно је приметила како се око њеног аутомобила мота један старац. То јој се учинило сумњивим... Минут касније, на сопствено запрепашћење, видела је како декица вешто обија браву и улази у њена кола, а кад је спазила да без потешкоћа успева да их упали, потрчала је... Видевши да је власница аутомобила потрчала за њим, крадљивац се збунио и ударио у зид. Није био повређен. И власница и полицајци били су веома изненађени кад су пришли аутомобилу. Испоставило се да крадљивац има осамдесет година и да се једва креће ■

ПАМЕТНА ДЕВОЈЧИЦА

Елиза Тан Робертс, двогодишњакиња из Енглеске, најмлађи је члан Менсе, чувене међународне организације „паметњаковића“. Њен коефицијент интелигенције је 156, тек нешто нижи од Ајнштајновог, који је, наводно, имао IQ 160. Истини за вољу, девојчица има две године и четири месеца, али уме да изрецитује абецеду, да броји до двадесет на енглеском и шпанском, разликује троуглове, зна имена главних градова бројних земаља света и тако даље. Родитељи су приметили да је њихова кћи необично паметна када је напунила пет месеци. Тада је почела да говори ■

**GUMENE BOMBONE
ZA NOVE FAZONE!**

**Sa voćnim sadržajem
i prirodnim bojama!**

Novi, neobični oblici i mnogo voćnih ukusa za još veću zabavu. Razigrani gumeni drugari spremni su za svaki dan i svako društvo. Srećni zmajevi i voćkice pozivaju te na borbu protiv dosade uz žvakutavo uživanje!

ЖИВОТ ПИШЕ ДРАМЕ

*Ништа тог пролећног јутра
није наговештавало трагедију.
Милан Петровић
из села Лопаше
изнад Пожеге,
уплашен надолazeћим
невременом, сишао је
до оближњег пластеника.
Већ је пошао кући
кад га је обузео
потпуни мрак и тишина.*

Био је уторак, 3. јун 2008. године. На породичном имању Витомира Петровића у селу Лопаше изнад Пожеге двориште је опустело. Био је празник, Свети цар Константин и царица Јелена, па су укућани искористили прилику да посете комшилук и најближу родбину. Код куће су остали само син Милан, снаја Његина и једногодишња унучица Рада. Освануо је ведар, сунчан дан. Ништа није наговештавало драму која ће се догодити само неколико сати касније, несрећу која је претила да жену и кћерку заувек остави без главе породице.

Милан је ведар тридесетогодишњак. Ни данас, годину дана након што га је гром ударио надомак кућног прага, не скида осмех с лица. Такав је, кажу, по природи. Увек је расположен за смех, шалу, дружење с људима... О ономе што му се догодило, признаје, нема шта да каже. Боље речено, нити се чега сећа, нити је шта осетио. Ипак, последице су остале. Повремено и сада осећа гушење, пробада га бол у грудима, посете лекару су редовне и честе. Али, добро... Хвала Богу да је остао жив, с обзиром на то да је преживео струјни удар који, по правилу, поштеди само једног од стотину. А како је све изгледало, признаје супруга Његина, срећном исходу се у првом тренутку нико није надао.

осамнаест

ДЕВЕТ ДАНА

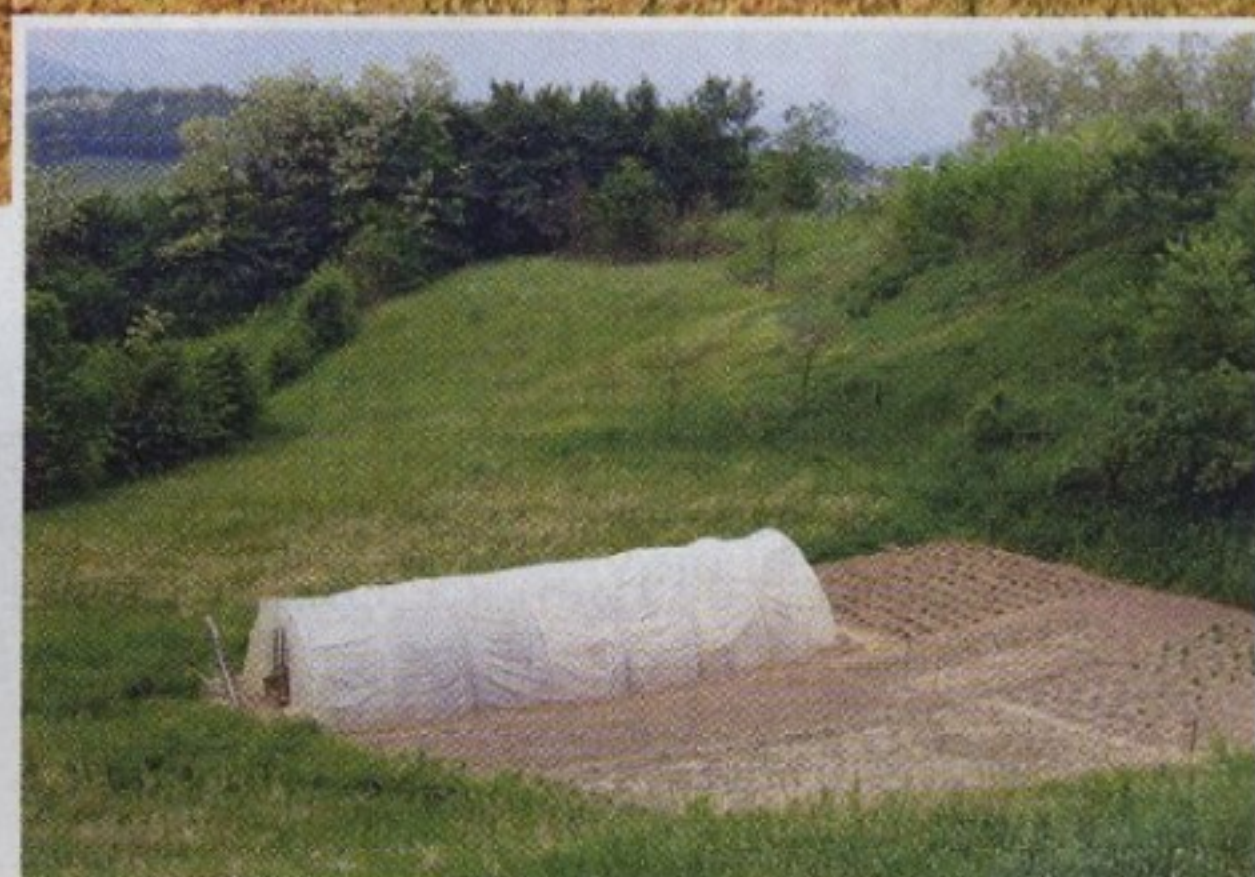
Њена прича тече овако:

– Остали смо сами с дететом у кући. Милан је тог јутра покосио стоци мало траве, али због празника нисмо ишли у поље. После подне је време почело да се мења, облаци да се навлаче, а у даљини, изнад Ариља, муње су почеле да парају небо. Ушла сам у кућу да преобучем дете и ставим воду за кафу. Милан је отишао до пластеника, педесетак метара испод куће, да навуче најлоне преко врата. У једном тренутку ме је заглушио удар грома. Најпре сам помислила да је ударио у оближње брдо, али са улазних врата нисам ништа видела. Тек кад сам приметила да се Милан не враћа, помислила сам на најгоре.

На мокрој трави

Његина каже да јој је пажњу најпре привукао пас који се предњим шапама ослонио на ограду и гледао у правцу пластеника. Трагом његовог погледа кренула је и она, а приказ који је видела заледио јој је срце: наспред ливаде лежало је непомишно тело њеног супруга.

– Ни сама не знам зашто нисам кренула ка њему, већ сам потрчала у супротном правцу дозивајући комшије – прича наша саговорница. – Да сам најпре сишла доле, вероватно данас не би ни био жив. Овако, успела сам да

Пошао је само да затвори странице пластеника.

дозовем комшију Милојка Вујичића, да му на брзину објасним да Милану није добро. У том тренутку нисам знала да ли га је ударио гром или му је само позлило. Милојко је одмах дотрчао с братом Бранком и комшијом Драганом Росићем. Сва тројица пожурила су доле, док сам ја и даље непомична стајала

НАДЕ

та кренуо је и мој свекар који је однекуд наишао. После сат и по времена из Ужица су ми јавили да је жив. Тек тада сам почела да се надам да ће се чудо ипак догодити.

Ћути, не питај!

Милана су најпре одвезли у пожешку болницу одакле је убрзо пребачен на Одељење пластичне хирургије у Ужицу. Доктор Владислав Стокић, хирург

су се плашили компликација и могућих инфекција. Срећом, критични период протекао је без већих проблема, али болови и гушења трају и дан-данас. Редовно посећујем лекара, а новим сестрама које не знају за мој случај, на питање од чега болујем једноставно одговарам – од грома!

Иако је прошло годину дана, бака Даринка и данас не верује да се чудо догодило.

Панорама
Лопаша

Милан Петровић испред пластеника
где га је ударио гром.

Његина, Милан и кћерка Рада

испред куће. Тек кад сам чула њихову запевку, било ми је јасно да се догодило оно најгоре.

– Видимо Милан лежи, не даје знаке живота – сећа се Бранко Вујичић, који је први притекао у помоћ. – Раширио руке, а оне плаве, непомичне. Кад сам опипао пулс, мислио сам да му нема спаса. Срећа па је комшија Драган Росић некада радио као болничар у Горњем Милановцу и имао нешто искуства. Подигли смо Милана, скинули му мајицу, положили на мокру траву и почели да му масирамо срце.

За то време Његина је бесомучно покушавала да се сети броја телефона Хитне помоћи. Напослетку, позвала је оближњу продавницу и обавестила их шта се догодило. У међувремену, комшије су донеле Милана испред куће где су наставили да се очајнички боре за његов живот. У једном тренутку покренула су му се плућа, што им је дало снаге да истрају. Његини су рекли да се повратио, али она није веровала.

– Мислила сам да ме теше и лажу – признаје данас. – Видела сам само белу пену која је излазила из уста, помодреле руке и надувено тело. Била сам уверена да је готово, нисам се обрадовала ни колима Хитне помоћи која су убрзо стигла. С возилом саните-

Супруга Његина показује мајицу
коју је гром поцепао.

који је први примио Петровића, закључио је да су опекотине првог степена захватиле десну страну грудног коша, трбух и леву потколеницу. Сем тога, како га је удар одбацио најмање десетак метара, цело тело било је угрувано и изгребано. Иако се у међувремену освестио и мало дошао себи, борба за Миланов живот тек је почињала.

– Девет дана сам лежао у болници – сећа се данас Милан. – Све време су ми давали инјекције за умирење и неком машћу мазали опекотине. Највише

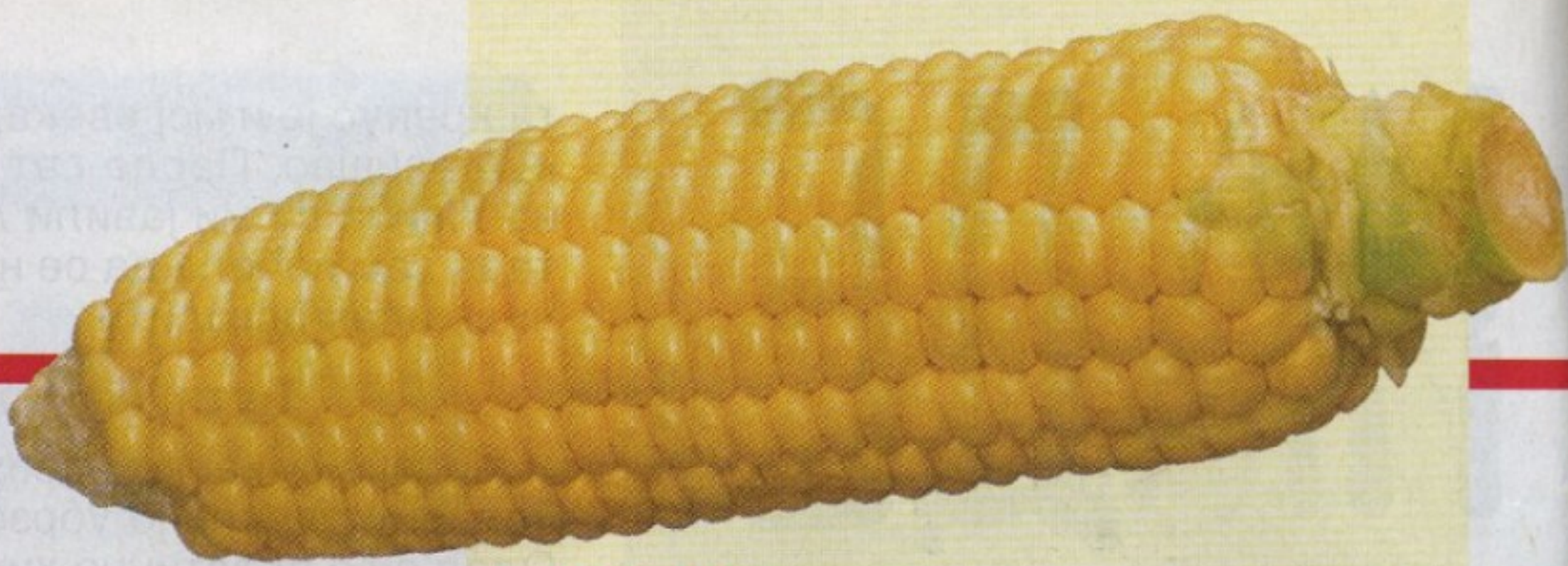
– Нема више оне његове младости и снаге, гледам како се гуши и мучи, црна сам ти, Боже, кад ово дочеках – жали се старамајка која је у тренутку несреће била у комшилуку. – Кад је почело да грми, пожурила сам кући, јер знам да се снајка плаши. Док сам ишла крај мене су промакла кола санитета. У том правцу нема пуно кућа и нека ми је зебња одмах обузела срце. Убрзо сретох једног рођака, питам шта се догодило, а он ми рече: „Ћути, не питај!“ Кад ми је рекао, мислила сам да ћу се срушити. Запевам и питам да ли је жив мој Милан. Он каже да јесте, а ја не верујем. У двориште се сјатила маса људи, и данас се питам одакле толики свет. Сви ћуте, оборили главе, нико ништа не зна. Ма, славићу тај дан као да је поново рођен ■

Владимир Крстић

СПАСИОЦУ НИЈЕ БИЛО СПАСА

Само месец дана након што је Милана ударио гром, његов спасилац, комшија и пријатељ Милојко Вујичић умро је од срчаног удара. Позлило му је у пољу, а судбина је наместила да се Милан овога пута нађе у његовој близини. Нажалост, сви покушаји да га врати у живот нису уродили плодом. Имао је само педесет две године. Његову смрт, признаје Милан, ни данас није преболео, можда понајвише због тога што није успео да му се одужи истом мером ■

ЗАШТО? КАКО!

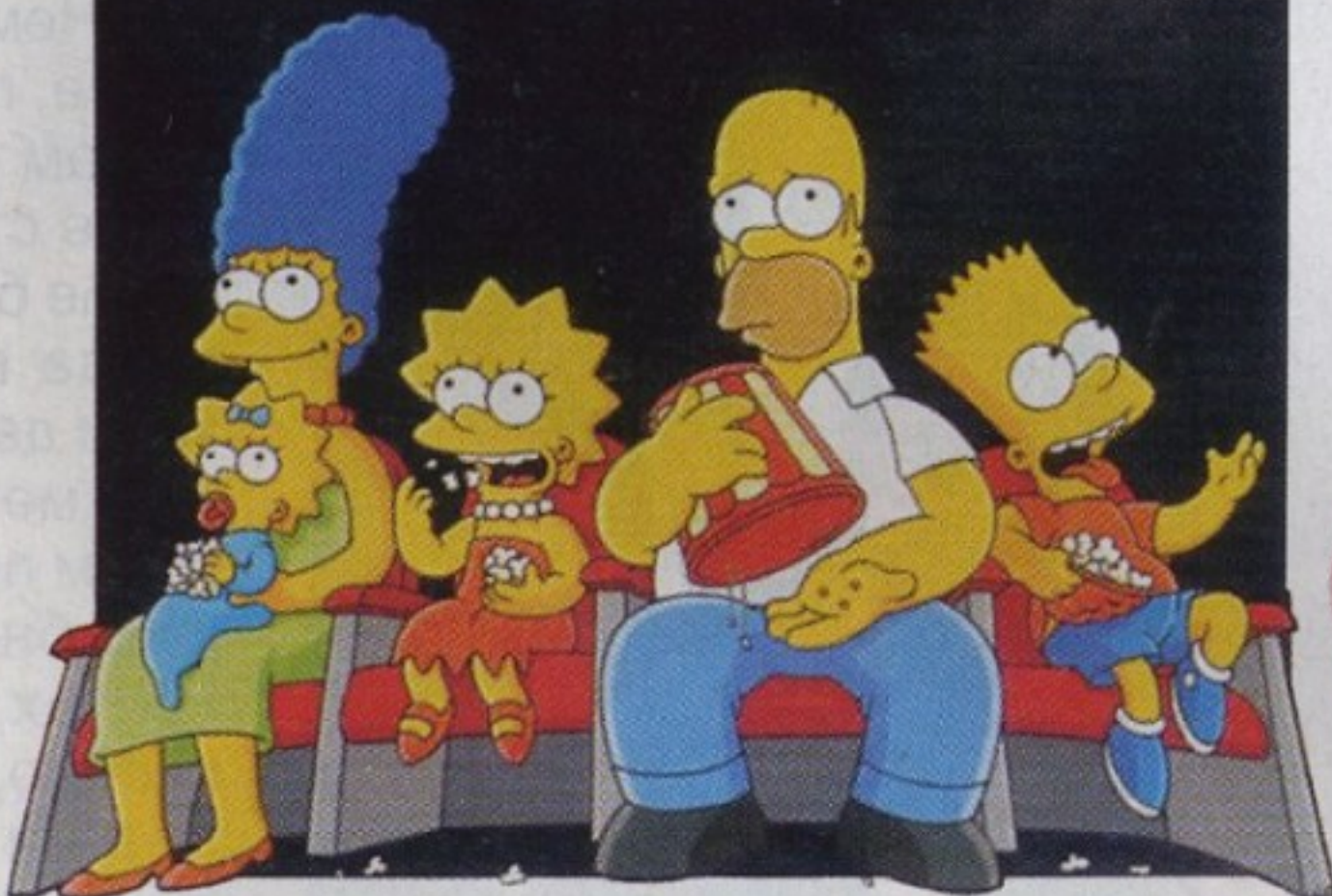

ШТА СЕ ДЕШАВА У МОЗГУ КАД НАМ ЈЕ НЕШТО „НАВРХ ЈЕЗИКА”?

Неуролози који испитују рад мозга утврдили су да је начин сређивања података у нашем мозгу сличнији неуредној хрпи набацаних ствари него уредно сложену канцеларијском орману. „Наврх језика” је околност у којој тражимо реч за коју отприлике знамо где се налази, али не можемо да је нађемо баш тог тренутка. Научници су такође утврдили да је боље одустати од потраге у том тренутку, јер ће мозак уместо речи запамтити ту збркану потрагу, па ћемо и следећег пута тешко да је се присетимо. Често се дешава да нам та реч, после неког времена, сама дође. Нажалост, ово стање се погоршава са старењем, јер пропада сива материја у којој су нервне ћелије, а бела материја која повезује сиве ћелије се смањује због чега мозак све теже копа по сећањима ■

ЗАШТО ЧЛАНОВИ ИСТЕ ПОРОДИЦЕ НИСУ ПОДЈЕДНАКО ПАМЕТНИ?

Интелигенција је веома нејасна и изузетно је тешко дефинисати је, а камоли измерити. Има поузданих доказа да на интелигенцију утичу генетски чиниоци, али то свакако није једино. Образовање, грађанска класа, култура, исхрана, па чак и редослед рађања утичу на сазнајне способности појединца. Неки од ових чинилаца могу бити стални унутар породице, али остали нису, а многи се и промене између генерација. Чак ни на генетски чинилац не утиче само један ген. Могуће је да стотине хиљада гена имају утицаја. Случајна мешавина гена унутар једне генерације и између генерација води ка разноврсности интелигенцијских могућности ■

ДА ЛИ ВАРИМО КУКУРУЗ?

Наравно да варимо кукуруз, иначе не би имало смисла да га једемо. Унутар сваког зрна је готово чист скроб и он се одлично вари. Но, окружен је целулозном опном, а људски стомак не раствара молекуле целулозе. Ако прогутате зрна кукуруза, уместо да их сажваћете, могу остати нетакнута у стомаку. Премда ће ензими продрети унутра и извући хранљиве састојке, зрно ће задржати исти облик и изглед кад га коначно избаците ■

ДА ЛИ ЈЕ НЕКИ ДЕО ЉУДСКОГ ТЕЛА ОТРОВАН?

Најотровнији део људског тела вероватно је јетра – тачније, наслаге витамина А у њој. Јетра прикупља витамин А у безбедном облику и ослобађа га на утврђен начин да би га тело користило. Али ако би неко појео јетру одраслог човека (која је у просеку тешка један килограм и била би позамашан оброк), унео би одједном у организам бар половину отровне дозе.

Отров витамина А постепено изазива раздражљивост, делиријум и смрт. Аустралијски истраживач Даглас Мосон и његов швајцарски сапутник Завијер Мец увидели су то током експедиције на Антарктик 1911. године кад су остали без хране и били приморани да устреле своје псе

и поједу их. Мец је више

оболео и на крају умро, јер му је Мосон

давао више мекшег

меса јетре, не знајући за

кобне последице. Међутим, ово не

треба да вас одврати од

цигерице, напротив. Само

немојте да претерујете ■

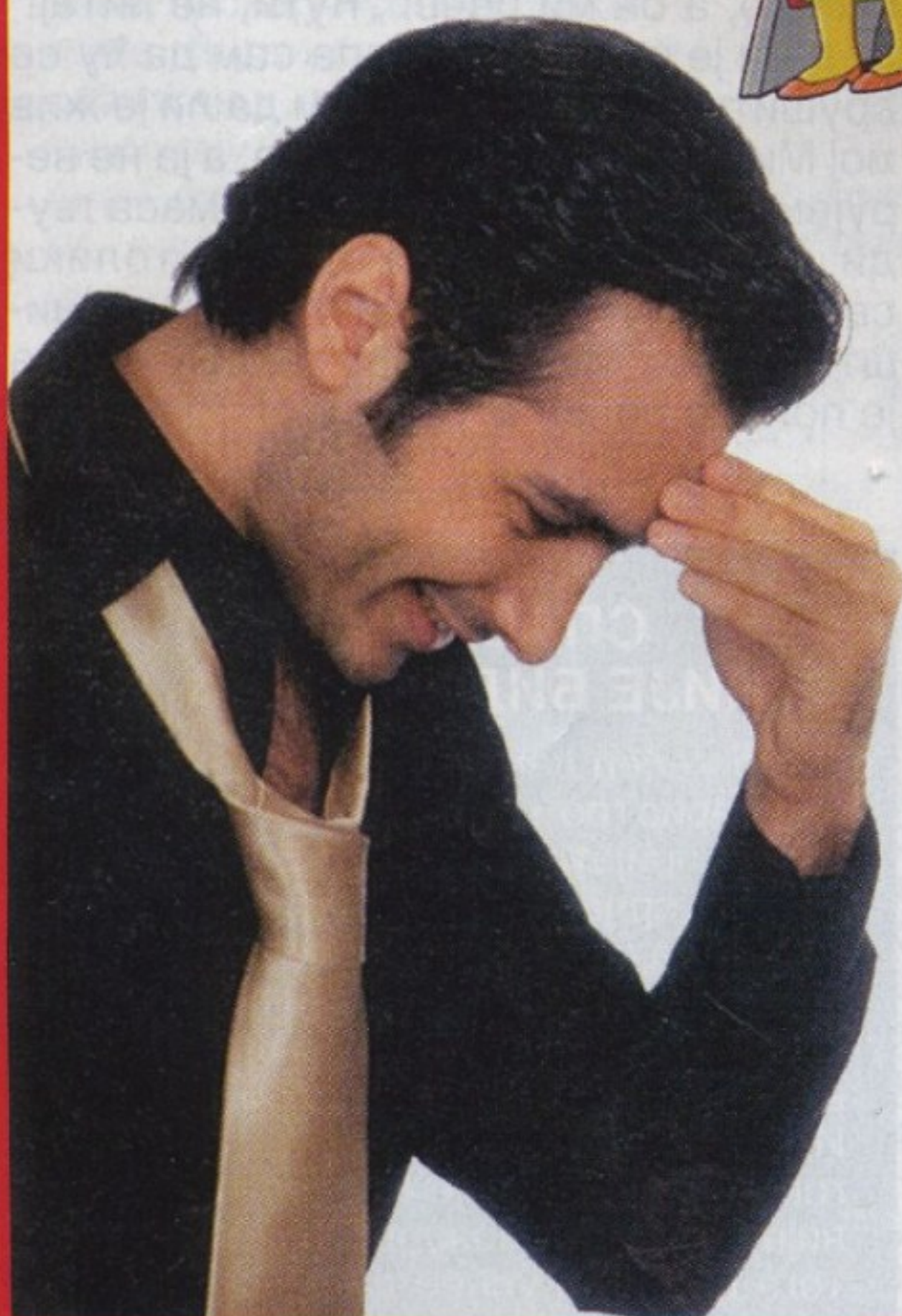

ДА ЛИ ЈЕ САМО ЉУДИМА ПОТРЕБНО ШИШАЊЕ?

Обрасци раста људске косе и крзна осталих сисара прилично се разликују. Код већине сисара раст длака је уједначен дуж целог тела како би се крзно згуснуло пред зиму, а на пролеће долази до лињања.

Длаке на човековој глави расту неуједначеном брзином.

У просеку је то пола милиметра дневно ■

ДА ЛИ МОЖЕ БЕЗБЕДНО ДА СЕ СИМУЛИРА СЛОБОДАН ПАД?

Скајдајвери су ретки и срећни појединци који могу да искусе слободан пад, достижући при том брзину од 200 километара на час. Ако вам се не мили да искачете из авиона, постоји и други начин за доживљавање слободног пада. „Фендесендинг” је скок са облакодера, са ужетом на леђима које је повезано с механизмом на крову зграде. Фендесендер може да осети чари слободног пада неколико секунди пре него што га механизам успори и безбедно приземљи.

Фендесендер је првобитно развила војска за обуку падобранаца. Акробата Ејџеј Хакет постигао је светски рекорд у фендесендингу 2005. године, скочивши с висине од 233 метра с торња у Макау ■

ПРОПЕЛЕР

Повезан је каишевима с добошем. Лопатице пропелера секу ваздух великом брзином и долази до великог отпора ваздуха. После почетног слободног пада, то умањује енергију даљег скакачевог пропадања и смањује му брзину на три метра у секунди.

УЖЕ

Повезује каишеве којима је везан скакач с добошем механизма на који је уже намотано. Уже се прави од пластике веома сличне оној од које се праве пластичне боце, али нешто другачијег хемијског састава. Зато је петнаест пута чвршће од челичне сајле исте тежине, а и мање се растеже.

ДОБОШ

Док скакач пропада, уже се одмотава с добоша који је повезан с пропелером. Добош је купастог облика. Смањење обима доводи до бржег обртања, због чега настаје већи отпор ваздуха на пропелеру, а то успорава скакача и помаже му да се мекше приземљи. Кад скакач откачи уже, механизам са опругом поново га намотава на добош.

СКАКАЧ

После пропадања од 15 метара, особа просечне висине и тежине створи довољно енергије за напајање четири електрична чајника. Пропелер мора да се обрће брзином од 2250 обртаја у минути да би био добра противтежа тој енергији.

ЗАБАВНИКОВА ШКОЛА ЖИВОТА

Ратар живи од земље, сточар од оваца, банкар од новца (туђег), а трговац од обрта. Трговац се труди да свом капиталу који је ретко довољан да би се он самостално упустио у неки посао, дода и капитал других људи, те да их тако удружене упосли у трговачком подухвату.

Феничански трговци су, тако, још у старом веку стајали на тргу и извикивали по коју робу иду у коју земљу, а заинтересовани грађани би прилагали новац. Кад би се сакупило довољно, трговац би закупио брод с посадом и прешао Средоземно море или опловио обалу источне Африке, набавио робу, вратио се на одредиште и распродао товар. Тада би исплатио све који су у његову експедицију уложили новац и додао би и део добити који им је на основу улога припадао.

Сви срећни и задовољни: улагачи увећали капитал, произвођачи с далеких тржишта продали робу, потрошачи на домаћем тржишту је купили, а трговац за себе задржао само мали део у виду провизије. На крају крајева, он је радио туђим парама и туђом робом. И ту настаје тешкоћа за трговца – он може да зарађује само док обрће туђе паре и туђу робу. Чим престане, нема промета, па нема на основу чега ни да узима провизију.

Зато трговац никад не стаје. Кад заврши један подухват, одмах мора да се упусти у други. Поново мора да изађе на трг и да извикује коју робу из које земље иде да набави. И поново мора да чека да се сакупи довољно туђег новца како би могао да се упусти у посао. А док чека, он не ради, дакле, ни не зарађује.

Капитал за трговачке подухвате овако се прикупљао од памтивека, од када постоје писани трагови о људској делатности. Од старог, преко средњег, до новог века. Шта је друго био Колумбо до предузетник који је, обећававши нови пут до богатих страних тржишта, успео да убеди улагаче – шпански краљевски пар – да финансира његов подухват?

Технологија прикупљања новца није се битно мењала. И на прелазу 16. у 17. век у Енглеској, на пример, тргов-

ци су још обилазили оне за које се знало да имају вишак капитала за улагање и убеђивали их да уложе у њихов подухват, на пример, у трговину крзнима из Русије. Улагач би добио признаницу, а трговац новац. Кад би се трговац вратио из Русије с крзнима, њих би продао, новац с припадајућом зарадом предао улагачу, умањен за малу трговачку провизију, а признаницу би поцепали.

И онда би трговац кренуо испосебна. Нови круг убеђивања и прикупљања капитала, нови круг у коме он не обрће капитал, па ни не зарађује. Све док се, по једном повратку из Русије, трговац није досетио да предложи улагачима да им исплати само добит, а да паре остану на окуп и да с њима одмах крене, не часећи, назад у Русију, по нова крзна.

Улагачи су се сложили, паре, осим добити, нису узимали назад, па ни признаницу нису цепали. Једина је разлика била у томе што та признаница више није сведочила о једнократном улогу у појединачни подухват неког трговца, него о сада већ трајном улогу у трговачко предузеће које се није развргло после првог посла, него је наставило да послује у неограниченом року.

И тако је настало прво познато акционарско предузеће – Руска компанија из Ен-

**Шта је то деоница или акција?
Китњасто украшена хартија,
пуна симбола и слика, која се данас
може наћи по старетинарницама,
лепог изгледа, чак толико лепог
да их многи урамљују и каче на зидове?
Ко их је штампао и зашто?**

ОРПСКО АМЕРИКАНСКА БАНКА

47111
47120

1000

АКЦИЈА АМЕРИКАНСКЕ БАНКЕ КИЉАДА ДИНАРА 1000

НА ДОНОСИОЦА
Два акције има сва права, која му припадају
иственику по закону и правилима Банке

У Београду
1. јануара 1922

г Одбора

Председник Управног Одбора

[Signature]

[Signature]

ЗЛАТА ВРЕДНА

АРХИТЕКТ Н. ПУТИЊОВИЋ

глеске. Признанице су, дакле, постале документ који сведочи о власништву у једном предузећу. Постале су оно што данас називамо акцијама.

Прва компанија о којој у правом смислу речи можемо да говоримо као о акционарском друштву које је настало и развијало се у савременом смислу тог појма и чији настанак и развој могу у потпуности да се реконструишу кроз документе, јесте холандска Источноиндијска

компанија. Она је оснивана од 1603. до 1606. године. Потврда о исплаћеној акцији изгледала је овако:

Трипун и Градислав

Акционарска предузећа настају удруживањем капитала. Само удруживање капитала, међутим, није нешто што нам је донело савремено доба. Економска историја бележи доказе од најранијих времена, писане документе, о удруживању капитала. Чак су и прве трансакције вла-

стичким улозима забележене клинастим писмом још око 2000. године пре наше ере.

Нама су, од старих докумената, најближи записи нотара из Котора, од којих најстарији, из 13. века, углављују уговорне односе између трговаца и оних који им поверавају новац на обрт.

„Трипун Буће и Градислав Гони склапају трговачко друштво у које први улаже 802 перпера и 5 гроша млетачких, а други 370 перпера мање 5 гроша; Градислав преу-

зима читав новац, добитак и губитак дијелит ће напола, а рачун положити до године.”

Тако дословце гласи један стари документ јавног бележника из Котора, сачињен фебруара 1333. године. Данашњим речником речено, Трипун и Градислав основали су акционарско друштво у коме је Трипун већински акционар, са 68,4 одсто учешћа у власништву.

Види се, такође, да ће капиталом управљати Градислав, да ће би-

ти оно што бисмо данас назвали извршним директором (CEO – chief executive officer, рекли би у Америци). Види се, затим, да иако не улажу подједнаке своте у овај подухват, подједнако сnose ризик од губитка, али и могућу добит. Градислав, према томе, нема добит из сталне унапред утврђене провизије него му се при деоби признаје део већи него онај који би му иначе припадао. Данашњим речником, го-спар Гони има право на менаџерски бонус у случају доброг пословања. Тиме се повећава и његова мотивација за што боље пословање повереним му богатством.

У свим нотарским списима которског Архива нема трага о томе да се „рачун не полаже“ у тачно одређеном року, односно тешко је тврдити да су овако удружени капитали трајали дуже, неограничено време – да су од повременог удруживања, зарад различитих трговачких подухвата, прерасли у трајно удружени капитал у једно предузеће.

Кад улагачи одлуче да им улози остану трајно у једном предузећу, онда они постају акционари, а предузеће акционарско друштво. Пошто је капитал прикупљен на почетку од различитих појединаца, нема разлога да се тај поступак не понови кад год друштву недостаје капитал ради проширења пословања из било ког разлога. Акционарско друштво онда штампа нову емисију акција и продаје их на тржишту, заинтересованим улагачима. То могу бити и они који су од почетка оснивали друштво, а могу бити и сасвим нови улагачи, они који верују да ће предузеће да се развија и да увећава добит.

Предузеће не мора да буде од почетка основано као акционарско друштво. Може да крене као предузеће у власништву једног или неколико појединаца. Акционарско друштво постаће онда кад оснивачи одлуче да додатни капитал прикупе тако што ће емитовати акције. Акције ће бити понуђене на продају на тржишту, а предузеће ће на тај начин постати акционарско. Првобитним власницима придружиће се нови, они који купе акције.

двадесет четири

Такса је плаћена од бр. 1-2000
по решењу Министра Финансија
од 20-VI-1911 год. Порезник,

Такса је плаћена за раније привремене акције од исте вредности Решење
Министра Финансије од 20-VI-1911 г.
Пор. Бр. 1897

Да би се акције продавале, не треба чекати нову емисију. Сви који поседују деонице, акционари, могу у свако доба да одлуче да их продају. Није битно којим се разлозима руководе, битно је да су власници одређеног документа – акције – који у себи садржи одређену вредност.

Акцијама се данас тргује на посебно уређеним тржиштима, на берзама. Њима имају приступ њихови чланови – берзански посредници. Као што се на суд иде са адвокатом, тако се на берзи тргује преко ових посредника. Прве берзе настале су давно, кад и сама трговина. У савременом смислу речи, најстарије су берза у Антверпену (1460), па у Лиону (1506) и Тулузу (1549) и, затим, у Хамбургу (1558), те Лондонска краљевска берза (1572). Данас су највећи центри за трговање акцијама у Њујорку, Лондону и Токију. Наша,

Београдска берза, поново је основана под називом Југословенско тржиште капитала 1989. године.

Акције су, дакле, хартије од вредности, али им та вредност не припада тек тако. Оне су документ који сведочи да њихов власник поседује један део одређеног предузећа, оног које је те акције штампало и пустило у промет – емитовало. Вредност акције долази од вредности целог предузећа. Ако предузеће добро послује, расте његова вредност, па расте и вредност његових делова – оних који су представљени акцијама. Наравно, важи и обрнуто: у временима тржишних тешкоћа, ако се предузеће у њима слабо сналази, онда његова вредност пада, а с њом и вредност акција које је емитовало.

Девојке и пиротске шаре

Штампана акција је у правом смислу знак вредности који наставља свој живот на тржишту. Као знак вредно-

сти, требало је да акције својим изгледом дочарају што већу вредност и тиме утичу и на привлачење нових акционара. Све више и више личиле су на уметничке литографије. За њихову израду ангажовани су врхунски уметници и штампари/литографи.

Изглед штампане акције, дакле, треба на први поглед да дочара вредност, да покаже да се ради о хартији од вредности. Зато акције својим изгледом опонашају новчанице. На њима се може наћи пуно елемената који су исти као и на новчаницама, само на већој површини.

Пре свега, сваку акцију краси одређена бордура. Најчешће је израђена применом сложених геометријских фигура које творе лепе преплете. Затим, на много акција налази се алегорија земље, односно нације где је акционарско друштво основано. Уз ову алегорију често се додају и друге фигуре које директно упућују на место седишта фирме.

Тако се, поред младе жене која представља Србију, на акцијама често могу видети и шаре преузете с пиротског ћилима или младићи и девојке у ношњама одређеног краја. Акција Српско-американске банке, једна од најлепших штампаних код нас, у маниру арт-декоа, има силуету Кипа слободe из њујоршке луке и силуету Београда с звоником Саборне цркве.

Алегоријске фигуре додају се акцијама и да би се означиле делатности којима се акционарско друштво бави, али и оне које величају особине пожељне код предузетника. Тако ће се уз Хермеса, бога трговине, наћи и богиња природе ако се ради о пољопривредним друштвима, или зупчаници ако се ради о индустријским. Уз све то, чест су мотив пчела и кошница које означавају радност и марљивост.

Конечно, државе су се укључиле у причу о акционарству и прописима о изгледу акције. Тако је свака акција морала да има, уз друге заштите од кривотворења, суви жиг. Затим, морала је да садржи изводе из правила друштва које је емитује. Наравно, обавезна је била и номинална вредност акције изражена у националној валути, ређе и у некој страни. Ваља напоменути да је њен значај пре свега да се помоћу ње утврди удео који свака акција чини у акцијском капиталу. Права вредност сваке акције одређује се на тржишту, изнад или испод номиналне вредности.

Уз акцију, као њен саставни део, штампали су се и купони с талонима. То је дало и коначни облик и изглед свакој акцији: на великом табаку који се пресавијао налазило се, с предње стране, лице акције са серијским и контролним бројем и свим зашитама од фалсификовања; пресавијени део таба-

ка чинили су купони с поновљеним идентификационим ознакама акције.

За сваку годину на полеђини табака био је одштампан по један купон. При исплати дивиденди за одређену годину, купон се исецао. Кад би се с полеђине акције исекли сви купони, акционару је, уз ивицу табака, остајао талон на основу кога је добијао нови купонски арак и додавао га акцији.

Велика и значајна акционарска друштва трудила су се да им акције изгледају што лепше. То је била ствар угледа, нека врста рекламирања предузећа међу улагачима. Што вреднији изглед акције, претпостављало се, привући ће више улагача. Парадоксално, највише их је требало привлачити у кризним временима, па се на крају дешавало да се у време кризе штампају најлепше акције. Најбољи пример за то је Русија у времену непосредно пред Први светски рат до избијања револуције. Акције које су тада штампане и емитоване много више су вределе као уметничка дела, графике издате у ограниченим серијама, него што им је била вредност као акцијама на тржишту.

Српска банка

Лепоту штампаних акција почели су, од осамдесетих година прошлог века, да замењују хладни и безлични, али свакако функционалнији електронски записи. У највећем делу света, па и код нас, акције постоје само електронски – као стање на депорачуну. Од свега што их је некада чинило остале су им само идентификационе ознаке. Ово је акције учинило још погоднијим за трговање.

Идентификационе ознаке чине CIF код и ISIN број. Начин њиховог одређивања утврђен је на светском нивоу, по јединственој технологији, што је сваку акцију, без обзира на то где је емитована, приближило глобал-

ном тржишту капитала. CIF код (Classification of Financial Instruments) додељује се на основу врсте хартија од вредности, док је ISIN број (International Securities Identification Number) јединствени идентификациони број хартије од вредности. У овим ознакама садржани су и подаци о томе ко је емитент акције и да ли се ради о, на пример, приоритетној или обичној акцији.

Ми смо се акцијама бавили и пре него што су у Србији основана прва акционарска друштва. Већ половином друге деценије 19. века, у „Новинама србским“, које су тада још излазиле у „царствујущој Вијени“, могли су се сваког дана читати извештаји са „Вијенске“ берзе о „теченију“, између осталог, и банкарских акција. У самим „Новинама“, с времена на време појављивали су се и позиви на упис и уплату нових емисија акција.

ница и Смедеревска кредитна банка. Десет година касније основана је и Шабачка штедионица и, као нека врста првих инвестиционих фондова – Београдска задруга и Обреновачка задруга.

О правом развоју акционарства у Србији може се говорити захваљујући акцијама Народне банке и Београдске задруге. Под енергичним вођством Ђорђа Вајферта, односно Луке Ђеловића, ове две финансијске институције прикупљале су капитал емисијом акција и затим га на такав начин стављале у функцију да је пословање и једне и друге непрестано расло, а њихове акције биле најтргованије на Београдској берзи. Саму берзу, као незаобилазну институцију у развоју акционарства, основали су београдски и српски трговци на почетку последње деценије 19. века.

Проширење тржишта после Првог светског рата донело је и пораст економске активности. Издавање акција био

је уобичајени, чак можемо устврдити и најраширенији начин прикупљања капитала како за оснивање нових предузећа тако и за проширење делатности већ постојећих. Временом, према Другом светском рату и крају краљевине, акционарство и тргованье акцијама размахало се на целом тржишту тадашње Југославије. Само банака – акционарских друштава било је 1937. године у краљевини регистровано 584.

Акционарство је код нас, у новије време, нагли подстицај добило групом закона о приватизацији, највише оним из 1997. године. Конечно, од октобарских промена 2000. го-

дине и низ закона који уређују привредна друштва и тржиште капитала допринеси развоју акционарства. Дана се на Београдској берзи, на сегменту тржишта који се зове континуирано тргованье, тргује акцијама готово стотину фирми ■

Милко Штимац

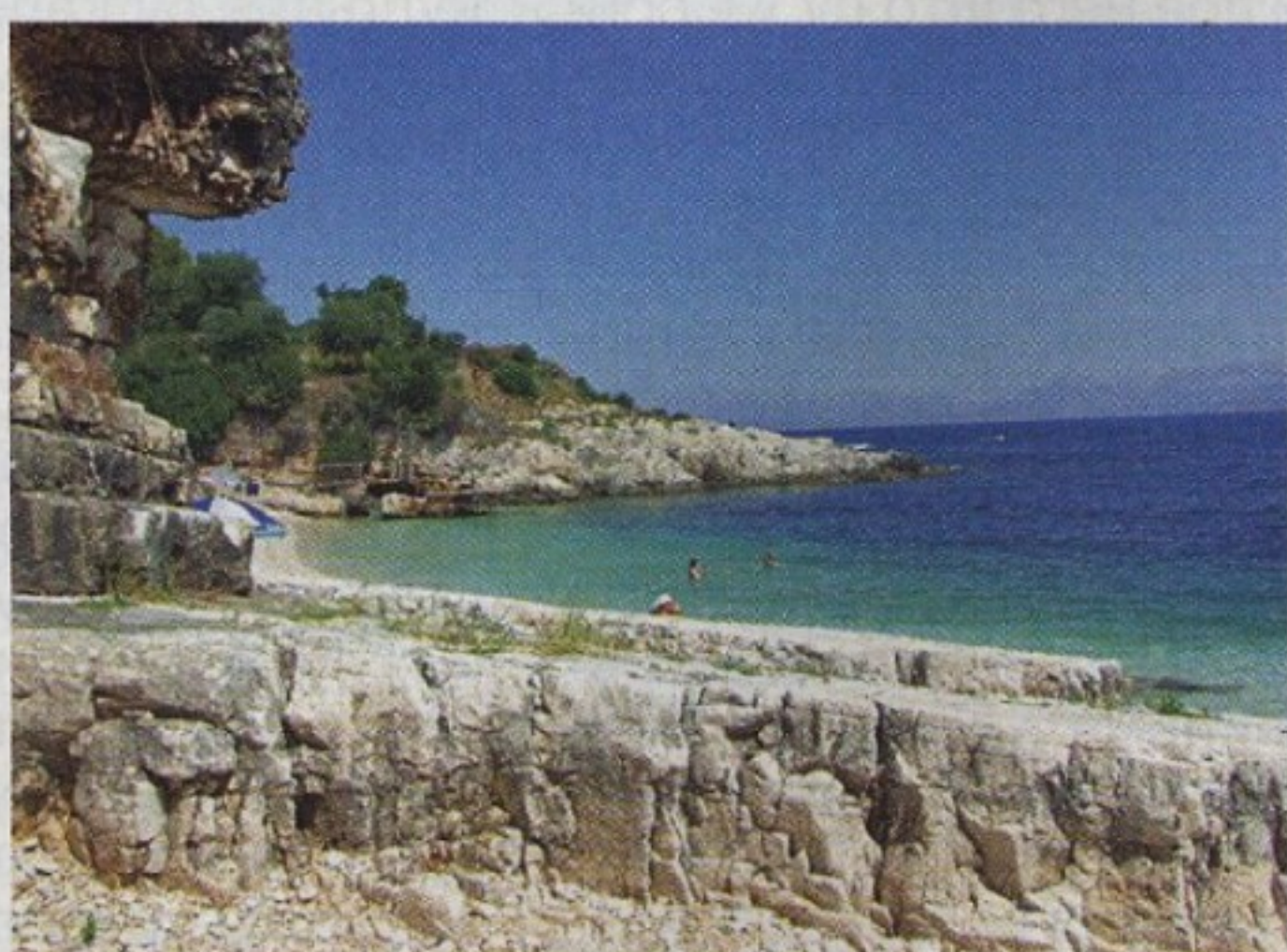

Акционарска друштва почињу у самој Србији од времена првог намесништва. Прво акционарско друштво била је Српска банка, основана 1869. године. Уследило је, у наредне две године, оснивање и штедионица и новчаних завода: Београдски кредитни завод, Ваљевска штедио-

ЗАБАВНИКОВЕ ЛОГИЧКЕ загонетке

ТУРИСТИЧКО ПУТОВАЊЕ

1

После снижења цене за 20 одсто, за износ од 24.000 динара на летовању се може остати један дан дуже него што се могло остати за 27.000 динара пре снижења цене. Колика је била цена једног дана летовања пре снижења? ■

СУВИШНИ БРОЈЕВИ

2

186	18	81
	72	
16		57

A

B

У сваком од ова два правоугаоника постоји по један број који је сувишан. О којим бројевима је реч? ■

ЈОЦА

3

Једног дана Јоца је ручао у ресторану. По завршетку ручка добио је рачун на коме је црвеном бојом нацртао следеће:

$$2 \times 5 = 10$$

$$2 + 5 = 7$$

$$3 \times 4 = 12$$

Кад је конобару предао рачун заједно с новцем, он му је рекао: „Ви сте, господине, припадник полиције, да ли сам у праву?” Размислите и откријте на основу чега је конобар то закључио ■

ЗАМЕНИТЕ УПИТНИК!

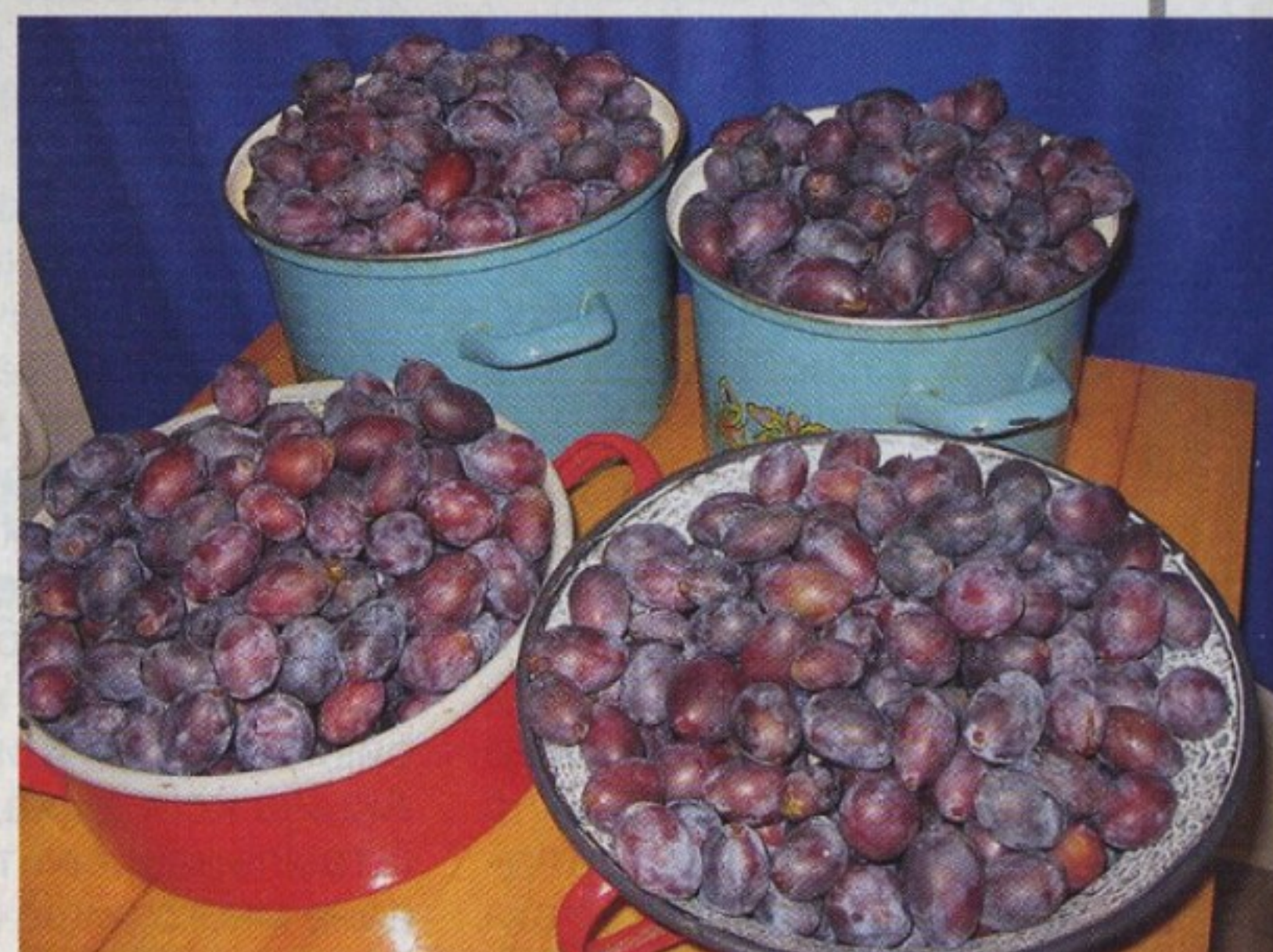
4

Мало размислите, па замените упитник одговарајућим бројем ■

5	7	2
9	?	5
4	3	7

МИША И ШЉИВЕ

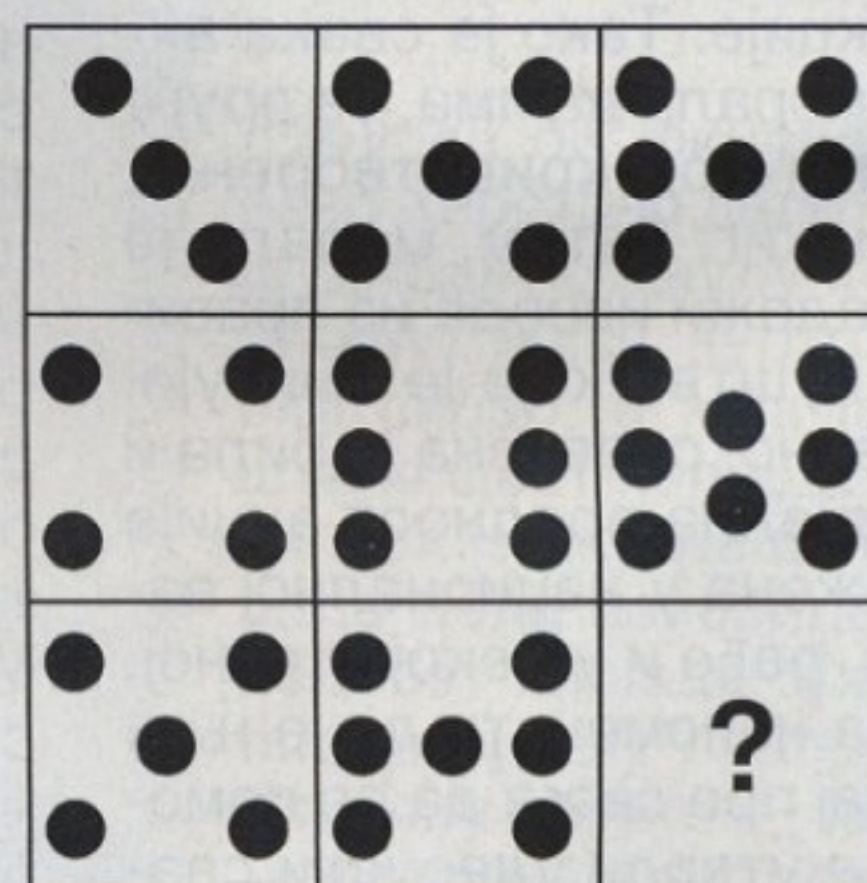
5

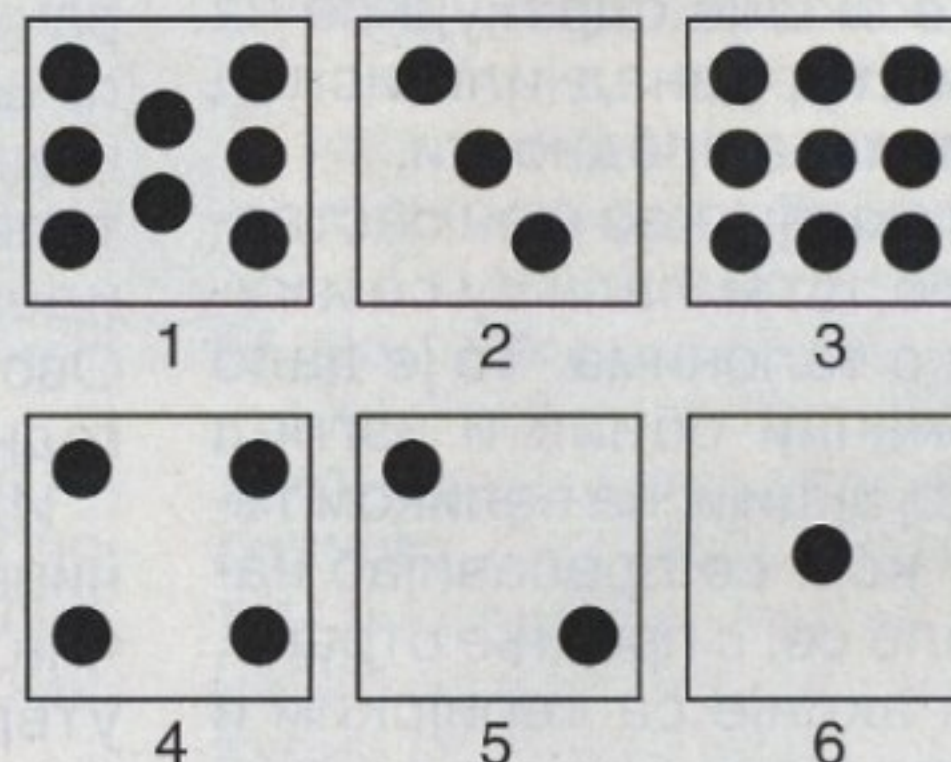
Миша је појео 187 шљива за мање од две недеље. Зна се да је сваког дана јео исти број шљива. Колико је шљива јео сваког дана? ■

НАСТАВИТЕ НИЗ!

6

Који од шест означених квадрата завршава следећи низ? ■

РЕШЕЊА
НА
СТРАНИ

65

ГОДИНЕ

7

Јана је годину дана старија од свог брата Јанка. Јана има четвртину године своје мајке. За четири године Јана ће имати трећину мајчиних година. За колико година ће Јанко имати половину година своје мајке? ■

СЕСТРЕ

8

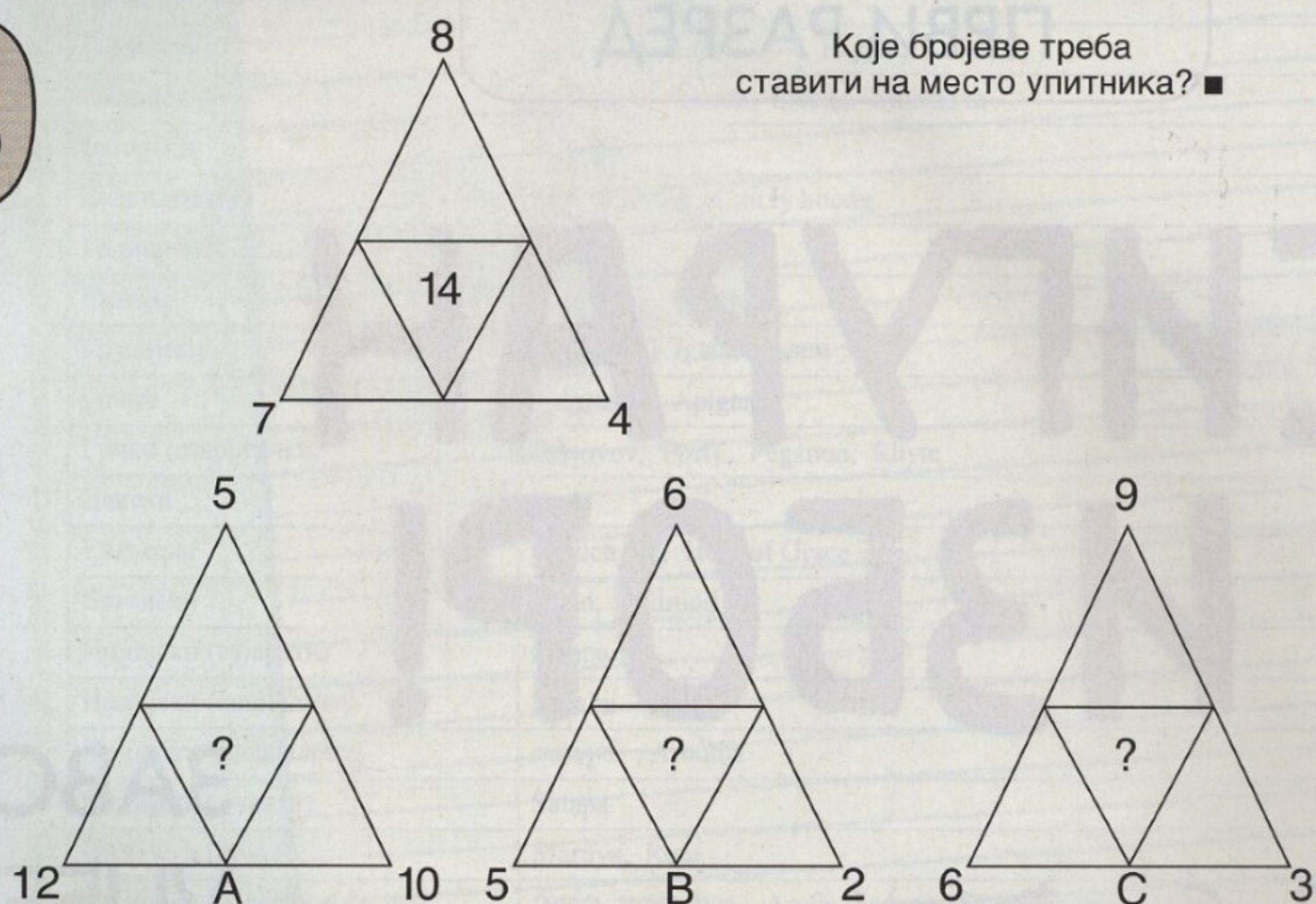
За осам година сестре Маја, Каја, Ана и Ивана имаће заједно 100 година. Колико ће заједно година имати сестре за шест година? ■

ЗАМЕНИТЕ УПИТНИКЕ!

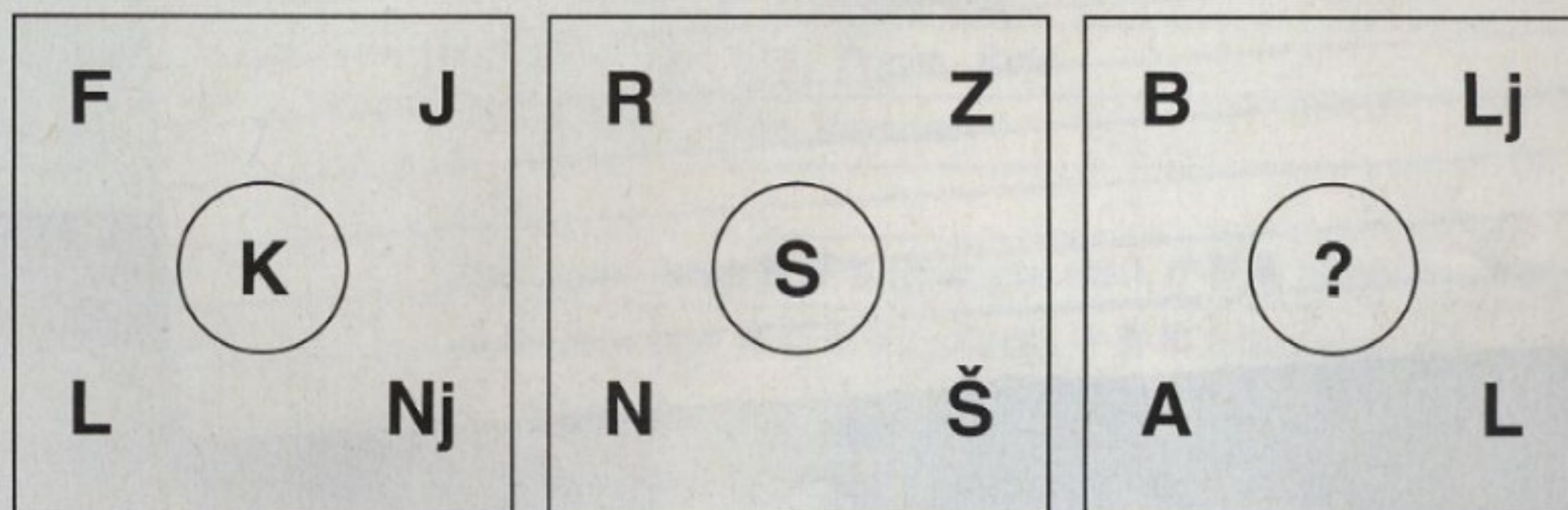
9

Које бројеве треба ставити на место упитника? ■

ОДГОВАРАЈУЋЕ СЛОВО

10

Нађите одговарајуће слово ■

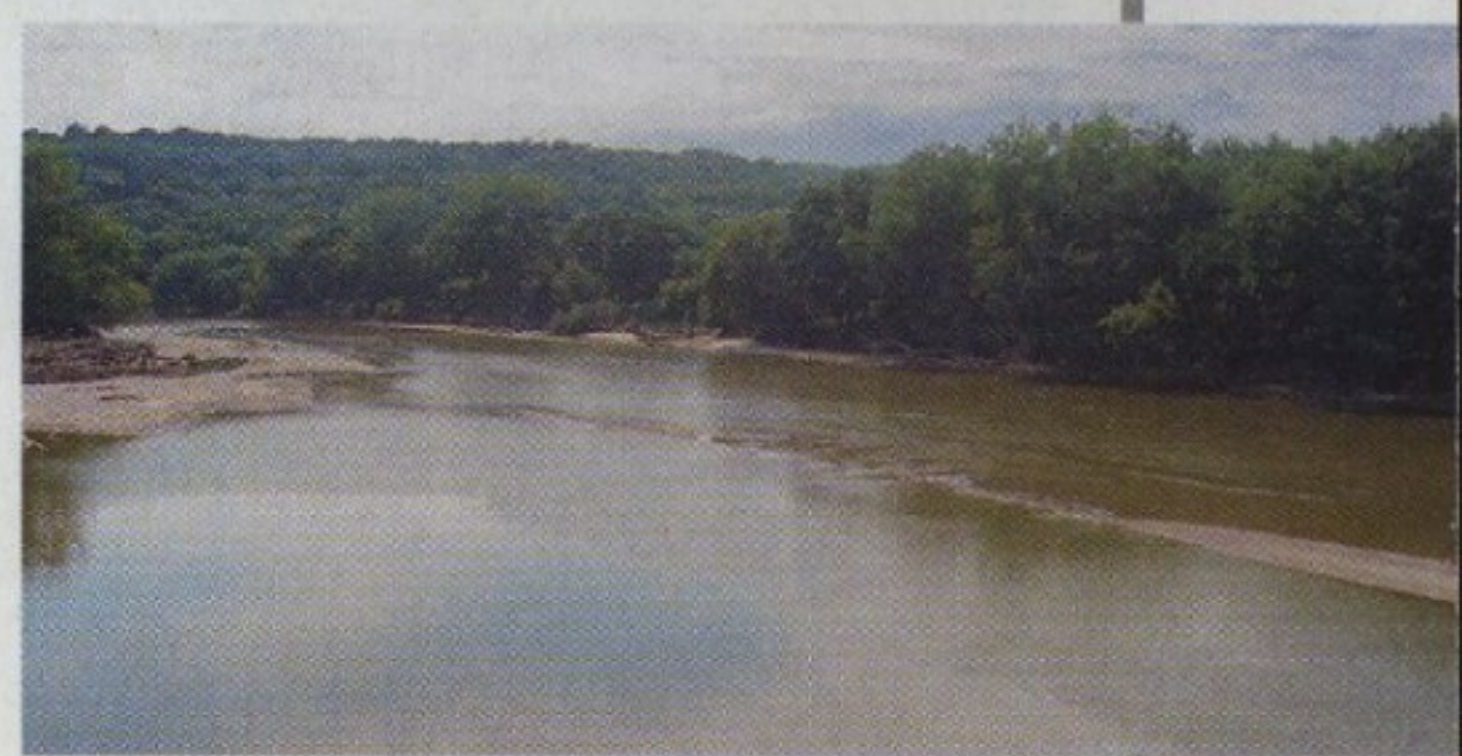
ДА ЛИ ЈЕ ТО МОГУЋЕ?

11

Тоша има тачно троје деце. Својим пријатељима рекао је да су половина његове деце дечаци и није их лагао. Како је то могуће? ■

ЧАМАЦ ЗА ТРОЈЕ

12

Четири младића са својим девојкама стигла су до речне обале где су нашли чамац за троје. Да ли се могу превести на другу страну обале под условом да се ни у једном тренутку девојке не нађу саме у друштву туђих младића? ■

Уређује
Радивоје
Грбовић

УЏБЕНИЦИ ЗА
ПРВИ РАЗРЕД

СИГУРАН ИЗБОР!

За будућност ваше деце

ЗАВОД ЗА
УЏБЕНИКЕ

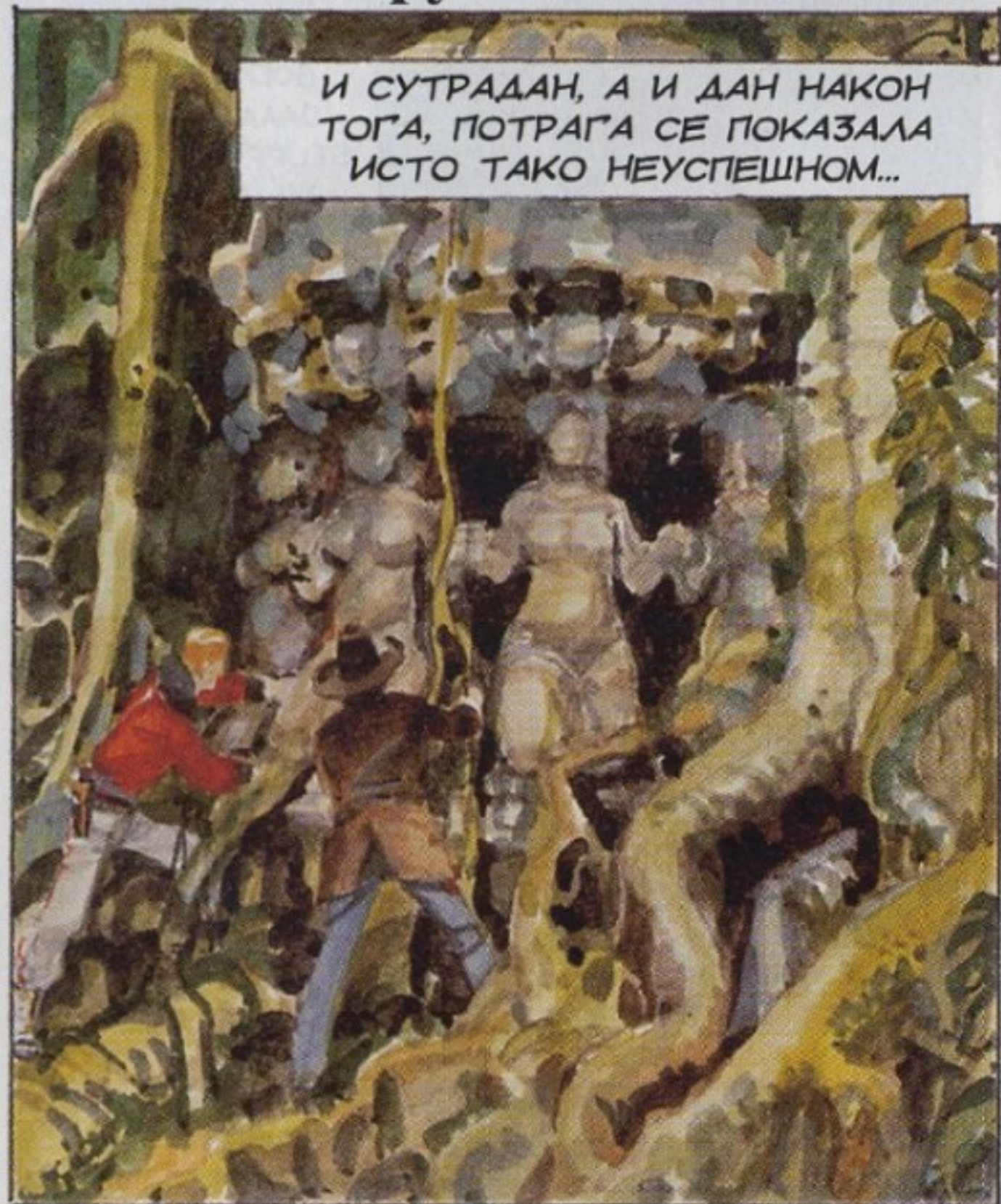
Кућа знања

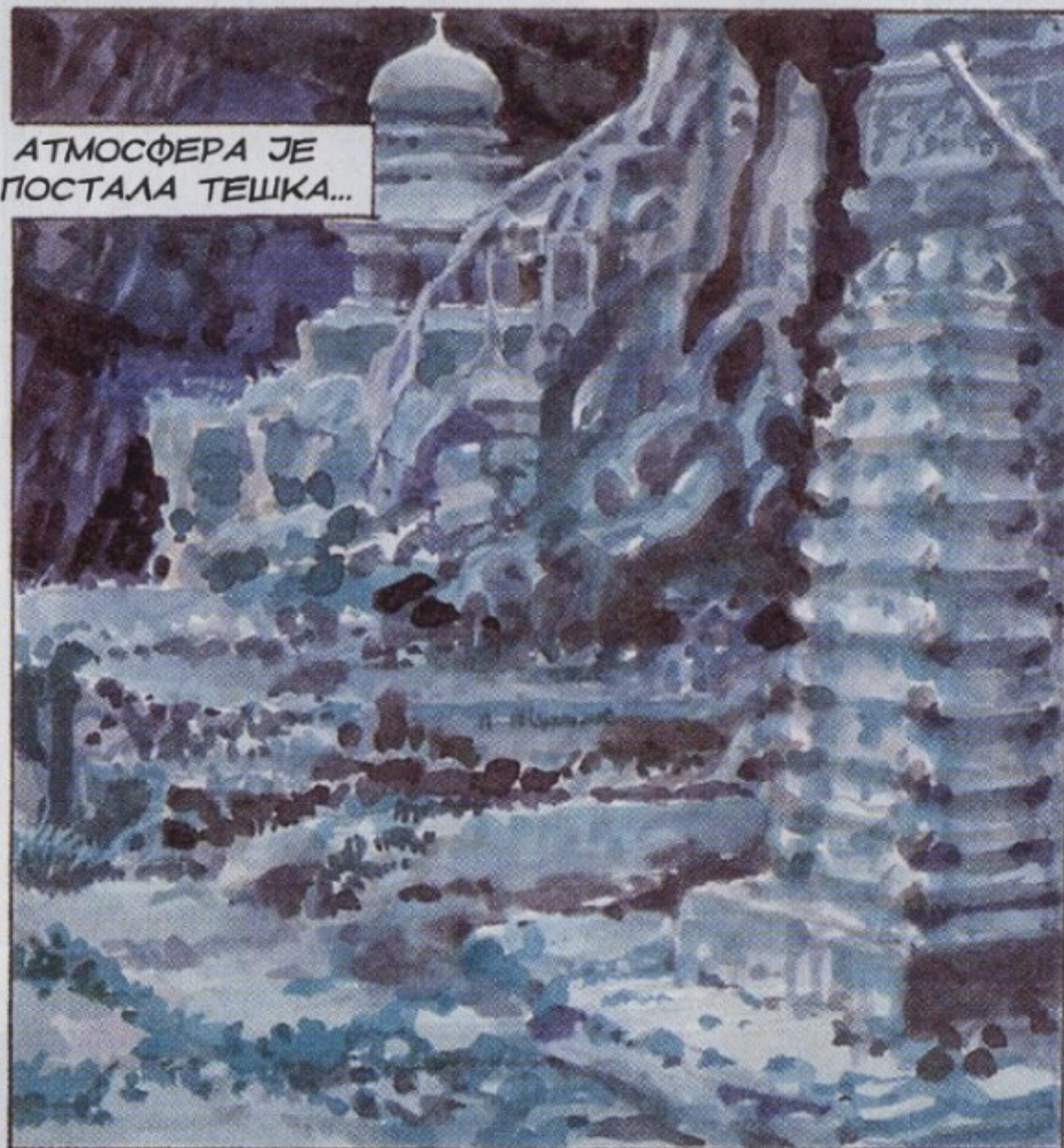
Нацртао Фор
Написао Жиру

ТАЈНА САМСАРЕ

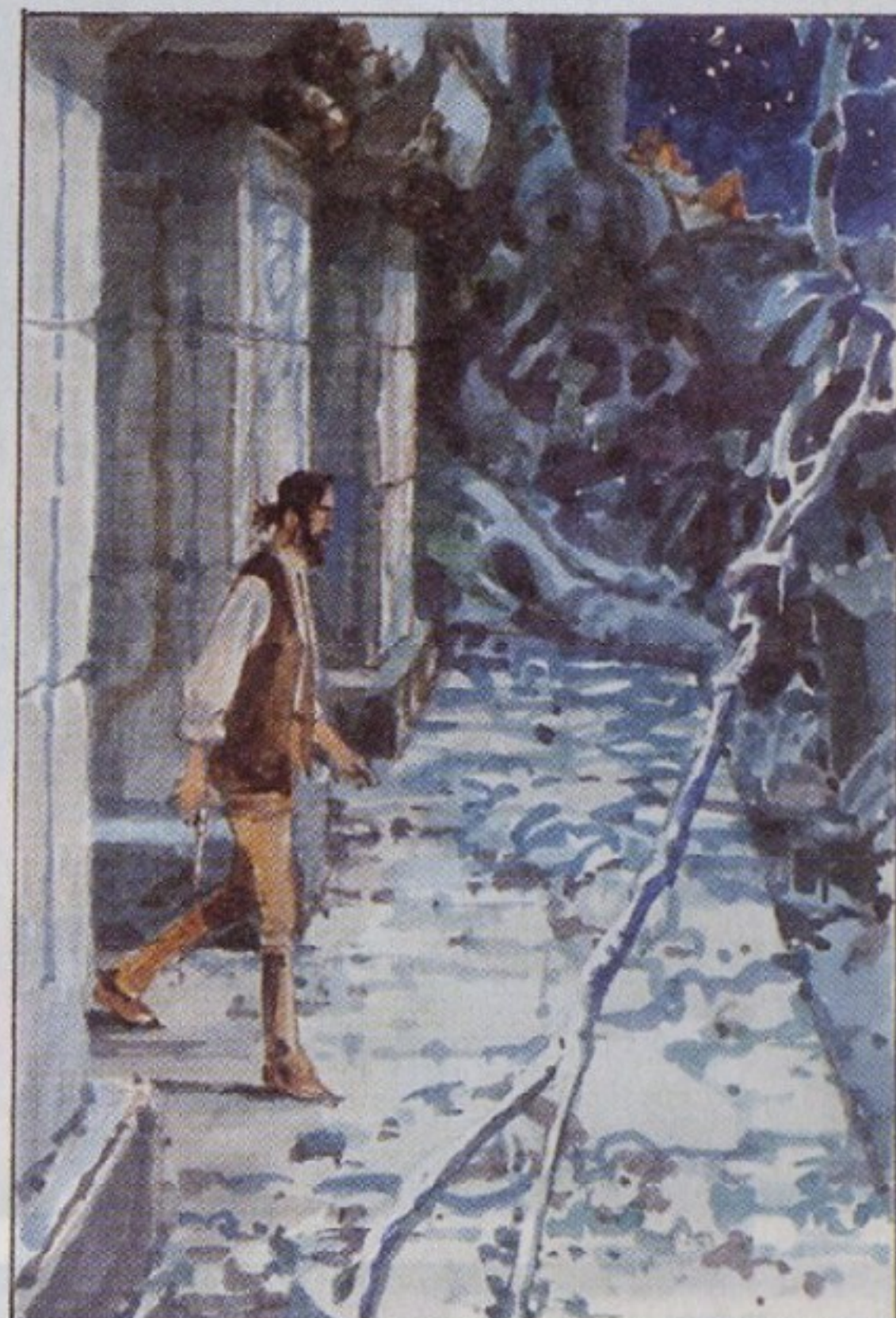
V део

И СУТРАДАН, А И ДАН НАКОН
ТОГА, ПОТРАГА СЕ ПОКАЗАЛА
ИСТО ТАКО НЕУСПЕШНОМ...

АТМОСФЕРА ЈЕ
ПОСТАЛА ТЕШКА...

!?! ВЕЈН!?!
МОРГАНЕ!!
ЗА ИМЕ
БОГА!!?!
ПРОКЛЕТИ...

МИРНО, СТАРИ!
НИСМО РАДИЛИ
НИШТА ЛОШЕ!

НИСАМ МОГЛА
ДА ЗАСПИМ...

...ДОШЛА САМ ДА
МАЛО ПОПРИЧАМО!
ТО ЈЕ СВЕ!

„ТО ЈЕ СВЕ“!?! ЈЕ Л'?! А
ВЕРОВАТНО СТЕ СЕ ТАКО СНАЖНО
СТИСНУЛИ ЈЕДНО УЗ ДРУГО ДА ВАМ
НЕ БИ БИЛО ХЛАДНО?!

ТАЧНО ТАКО, НОЌИ СУ...

ДОСТА!

ОВОГ ПУТА СИ ОТИШАО ПРЕДА-
ЛЕКО, ЛОПОВЕ! ГОРЕ ПО ТЕБЕ!

46

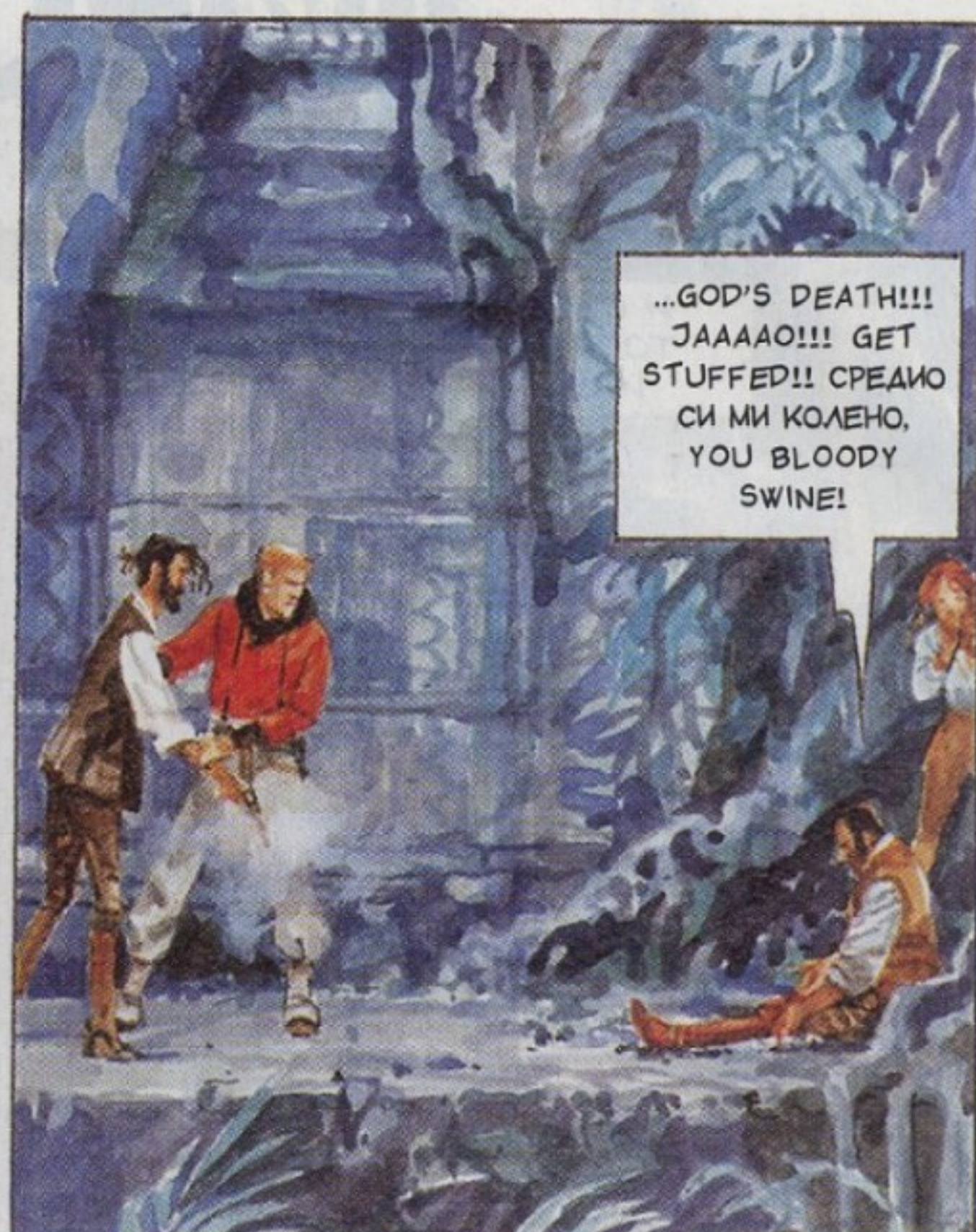

ПРЕСТАНИТЕ, ГРИФИТЕ! ВИШЕ НЕ ЗНАТЕ ШТА РАДИТЕ!

БУМ!

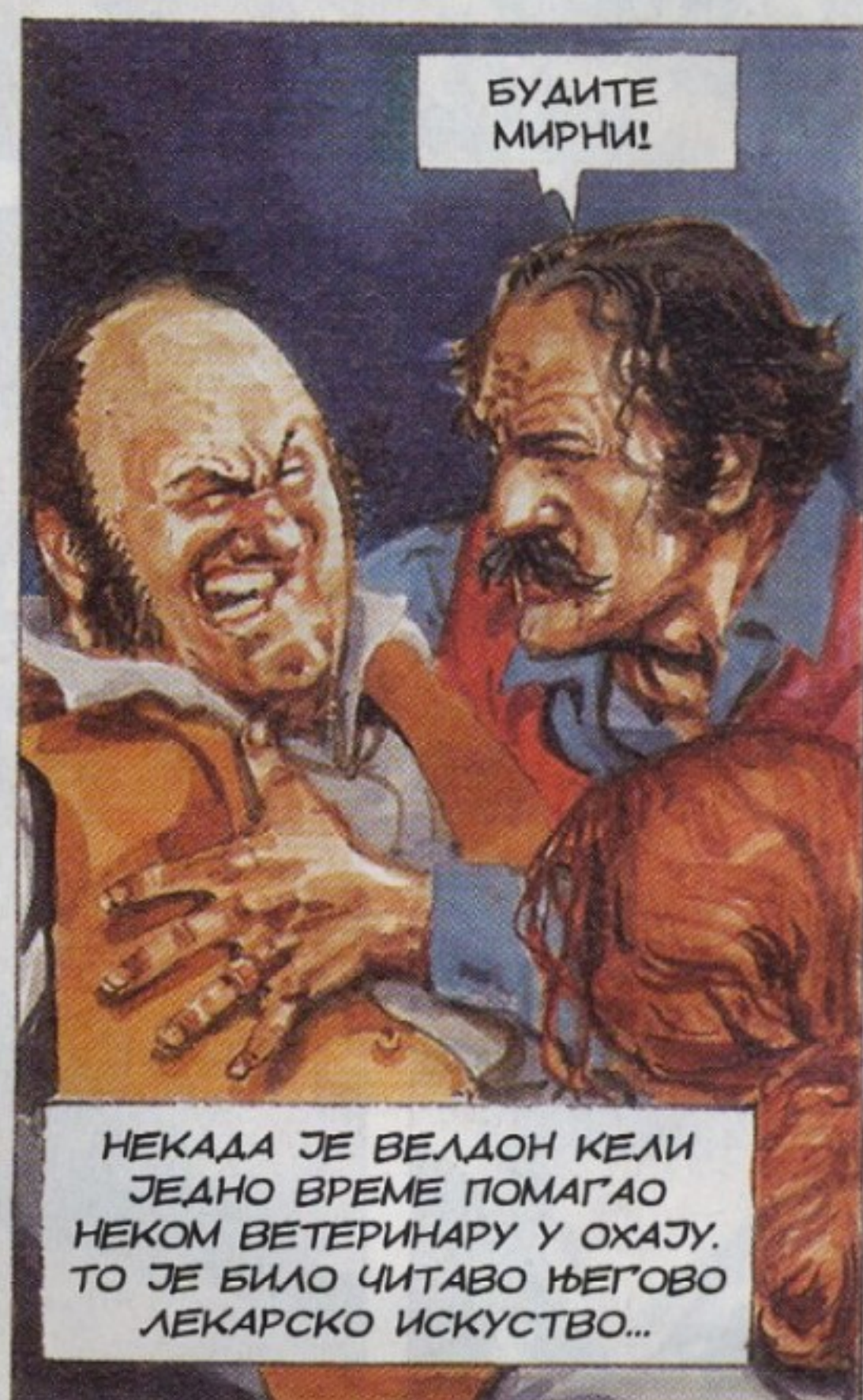
ААААХ!!!

...GOD'S DEATH!!!
JAAAAO!!! GET
STUFFED!! СРЕДИО
СИ МИ КОЛЕНО,
YOU BLOODY
SWINE!

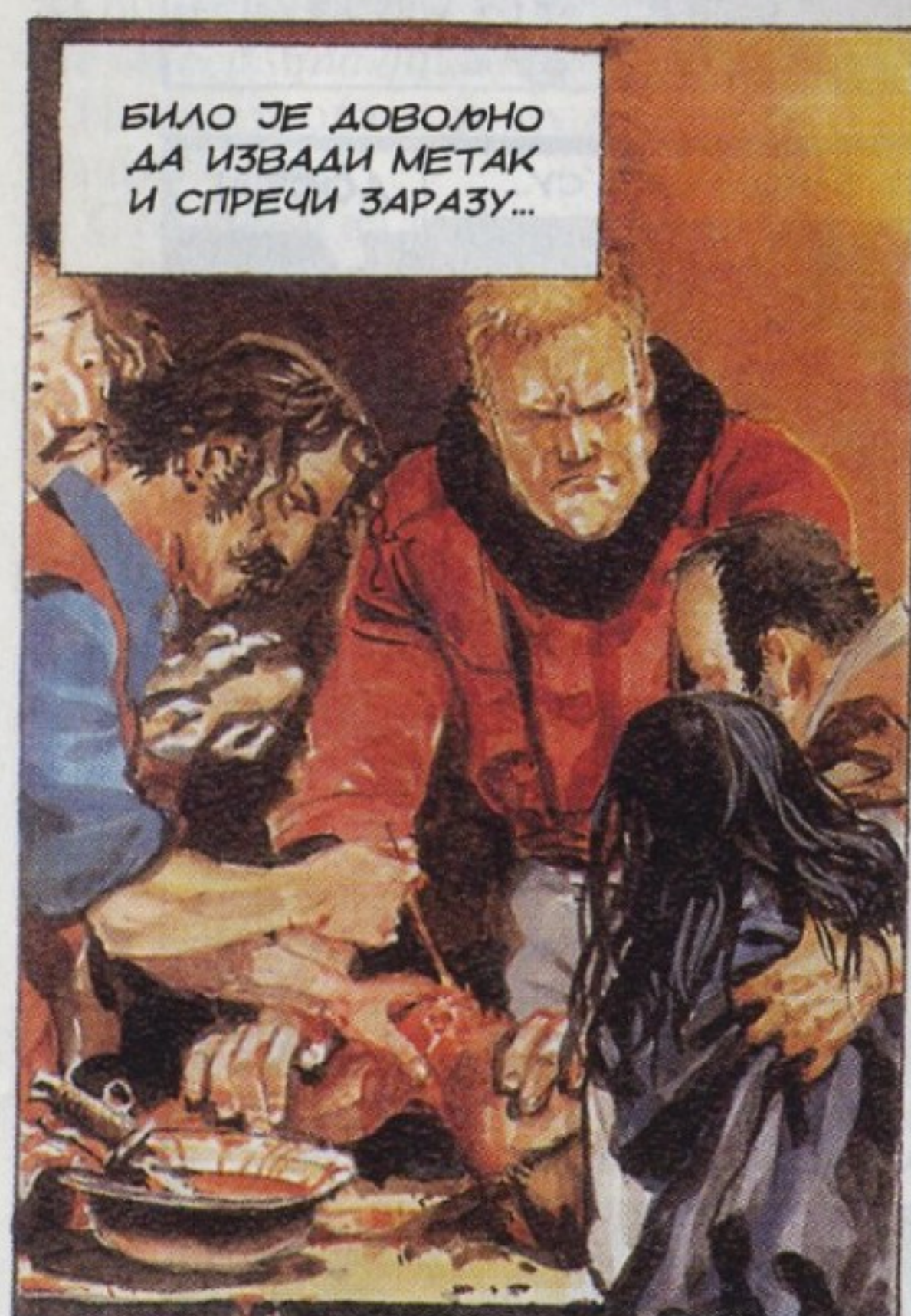

АААХХ!

БУДИТЕ
МИРНИ!

НЕКАДА ЈЕ ВЕЛДОН КЕЛИ
ЈЕДНО ВРЕМЕ ПОМАГАО
НЕКОМ ВЕТЕРИНАРУ У ОХАЈУ.
ТО ЈЕ БИЛО ЧИТАВО ЊЕГОВО
ЛЕКАРСКО ИСКУСТВО...

БИЛО ЈЕ ДОВОЉНО
ДА ИЗВАДИ МЕТАК
И СПРЕЧИ ЗАРАЗУ...

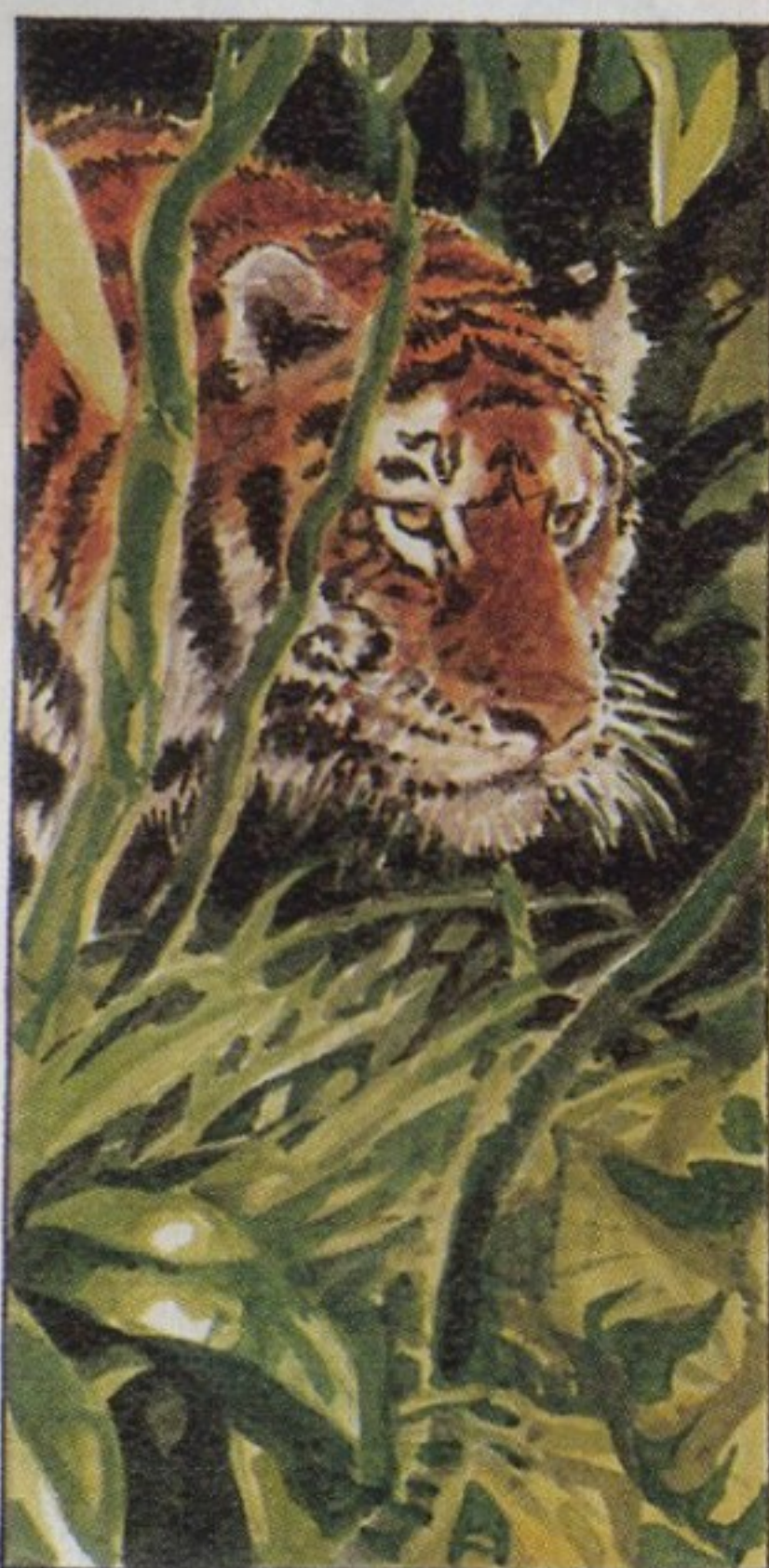
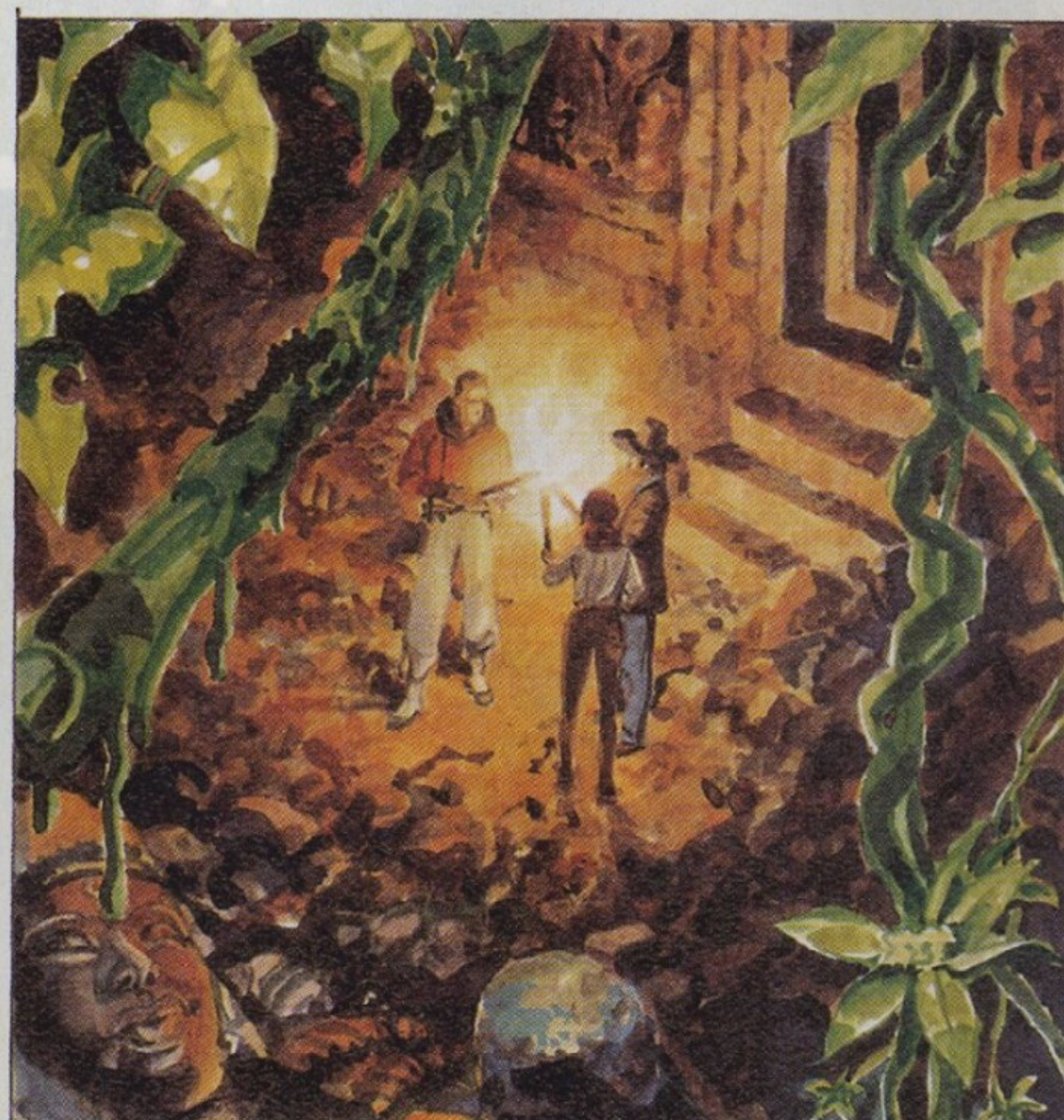
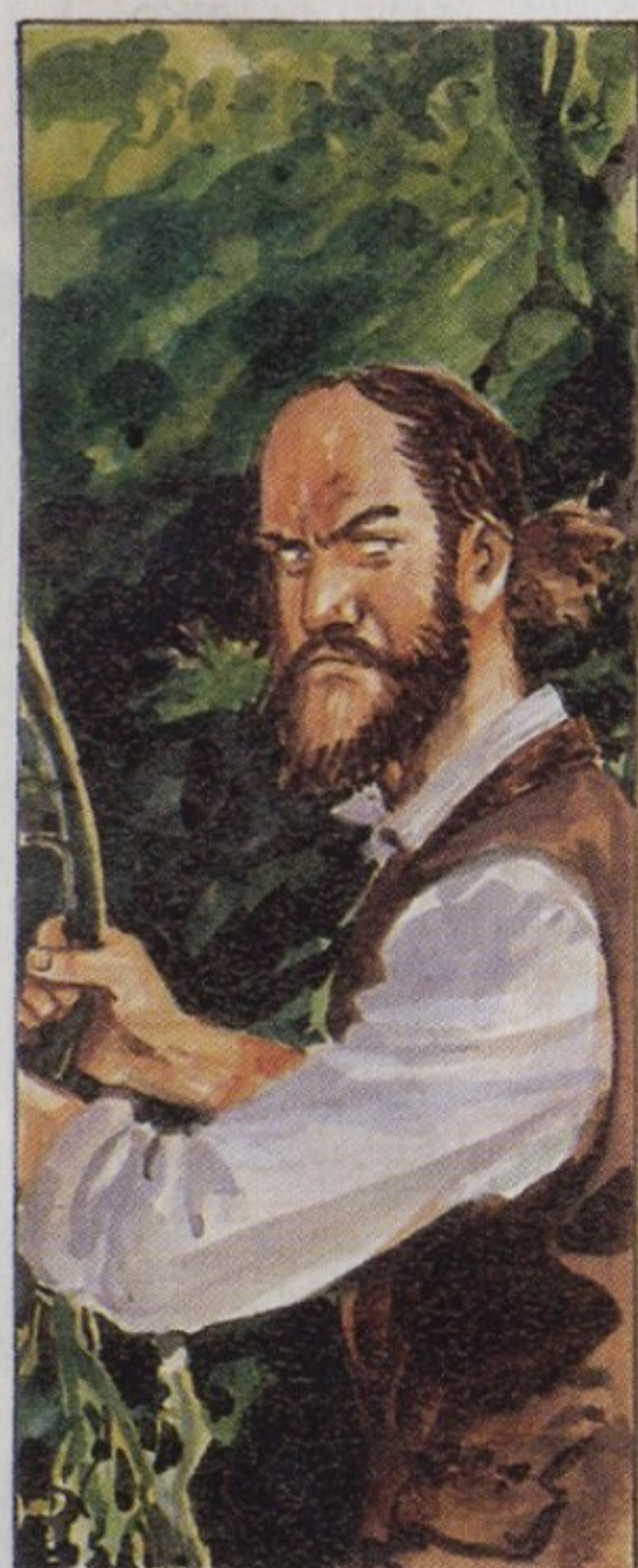
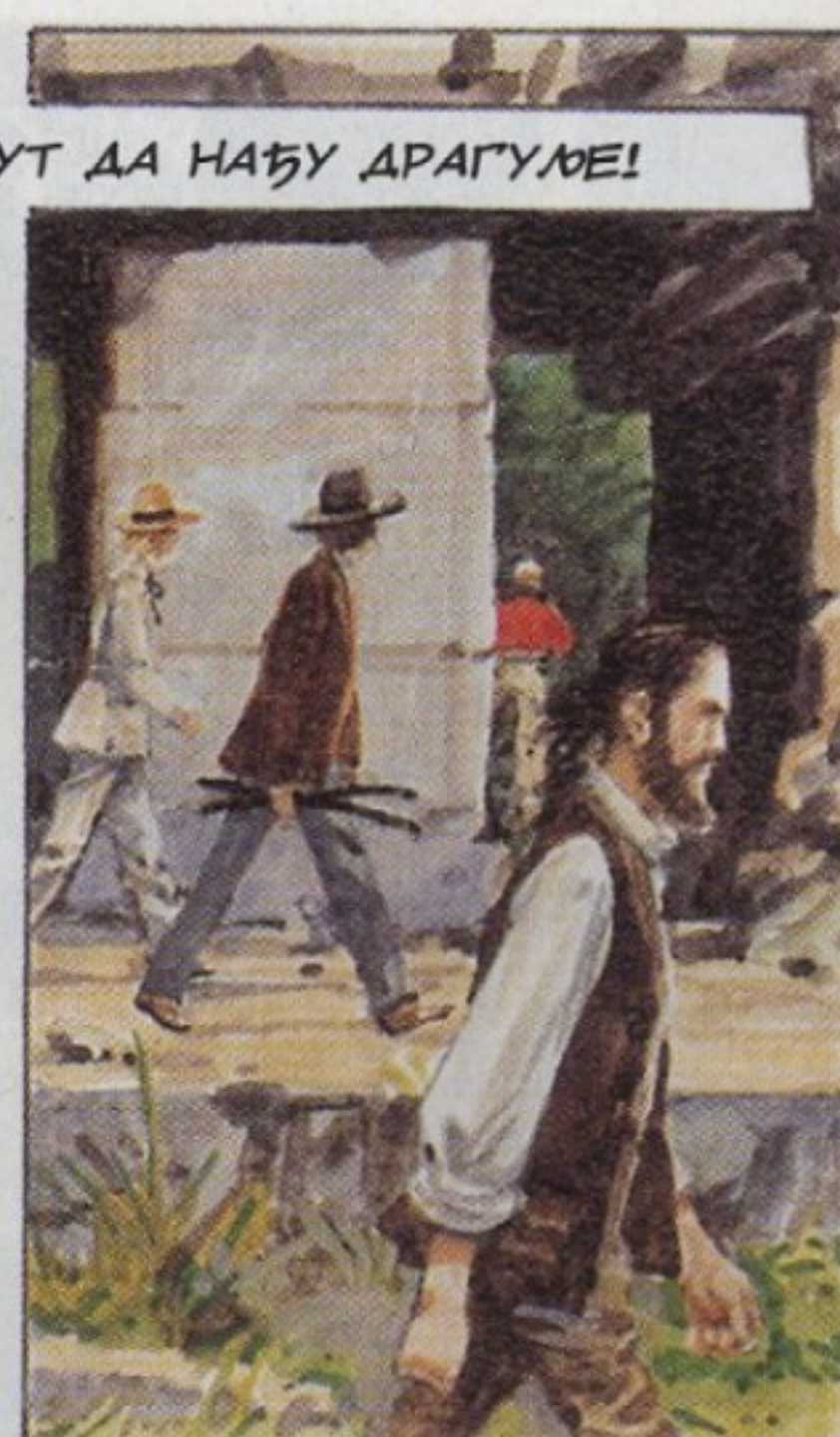
...АЛИ МОРАО ЈЕ ДА ПРИЗНА ДА НЕ МОЖЕ НИШТА ВИШЕ
И ДА ЋЕ КЛЕЈБУРН ВЕРОВАТНО ОСТАТИ ХРОМ...

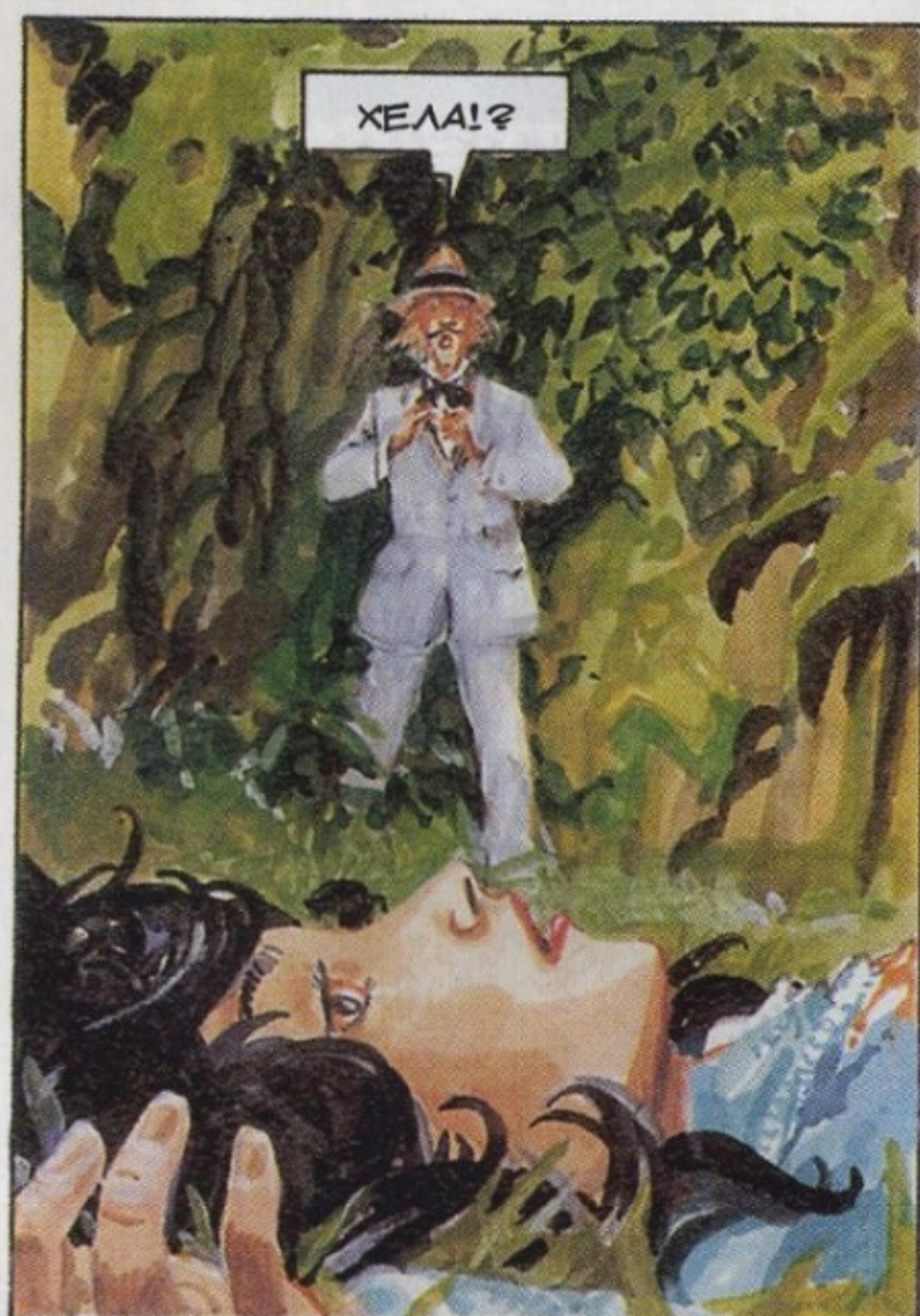
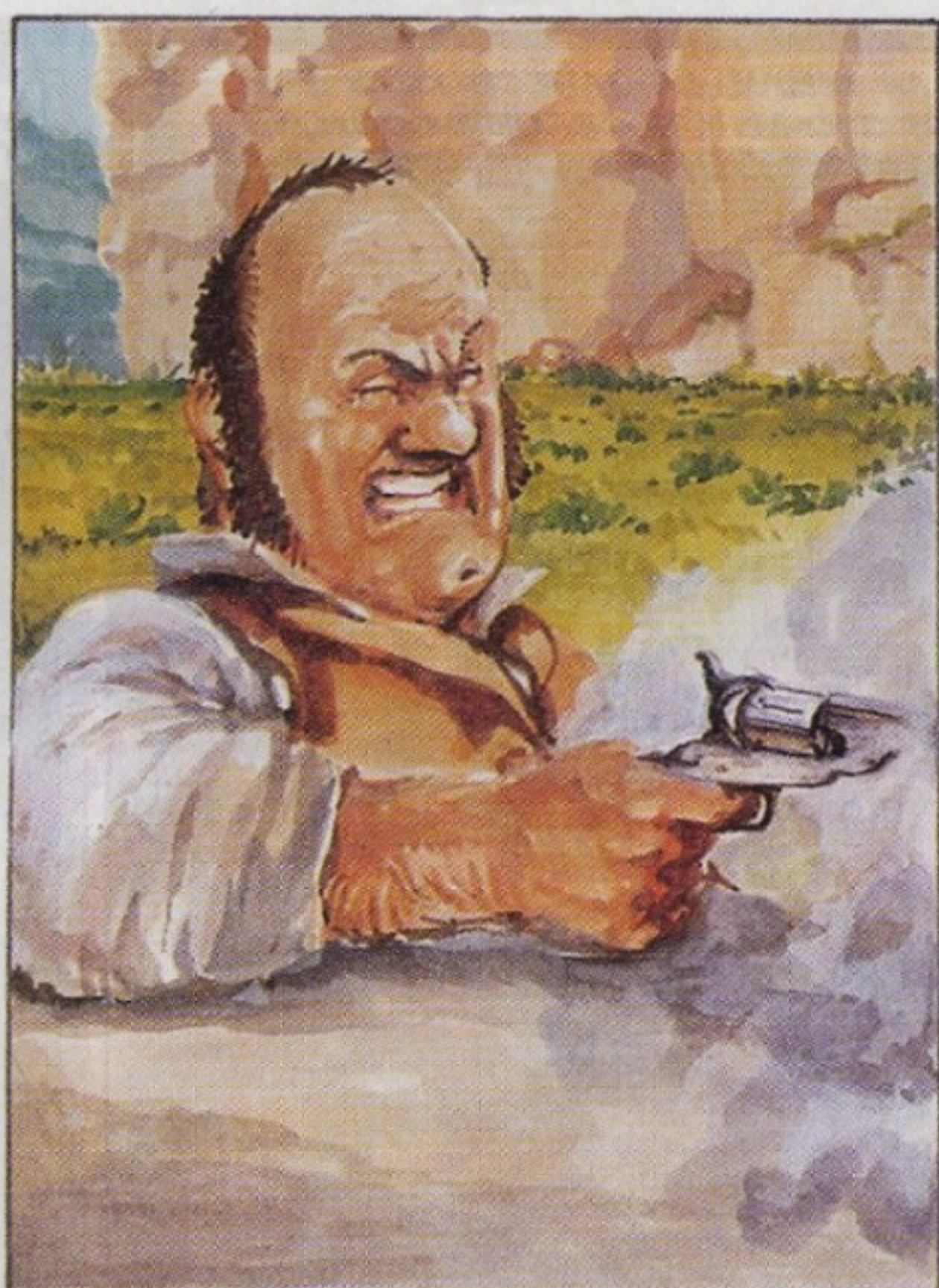
БИЛО ЈЕ ТО СУВИШЕ ЗА ВАН ДРЕКЕНА...

ОДЛУЧИО ЈЕ ДА ПРЕКИНЕ ЕКСПЕДИЦИЈУ...

47

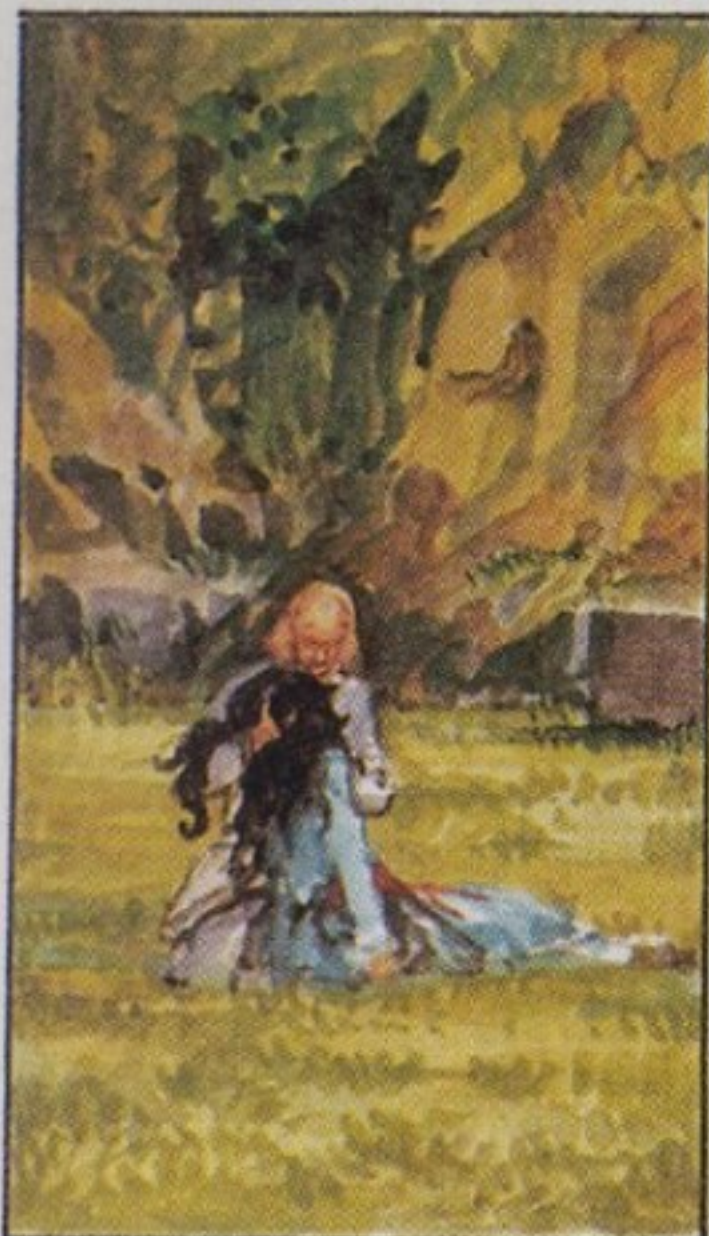

*МОЛИМ, ТЕ!! ОДГОВОРИ МИ!! ТО САМ ЈА, МАРКУС!! ОХ, МОЛИМ ТЕ, РЕЦИ НЕШТО!

ЧИТАВУ ВЕЧНОСТ
ЈЕ МАРКУС ВАН
ДРЕКЕН ГРЛИО
СВОЈУ ЖЕНУ,
И НИКО СЕ НИЈЕ
УСУДИО ДА
МУ ПРИЂЕ...

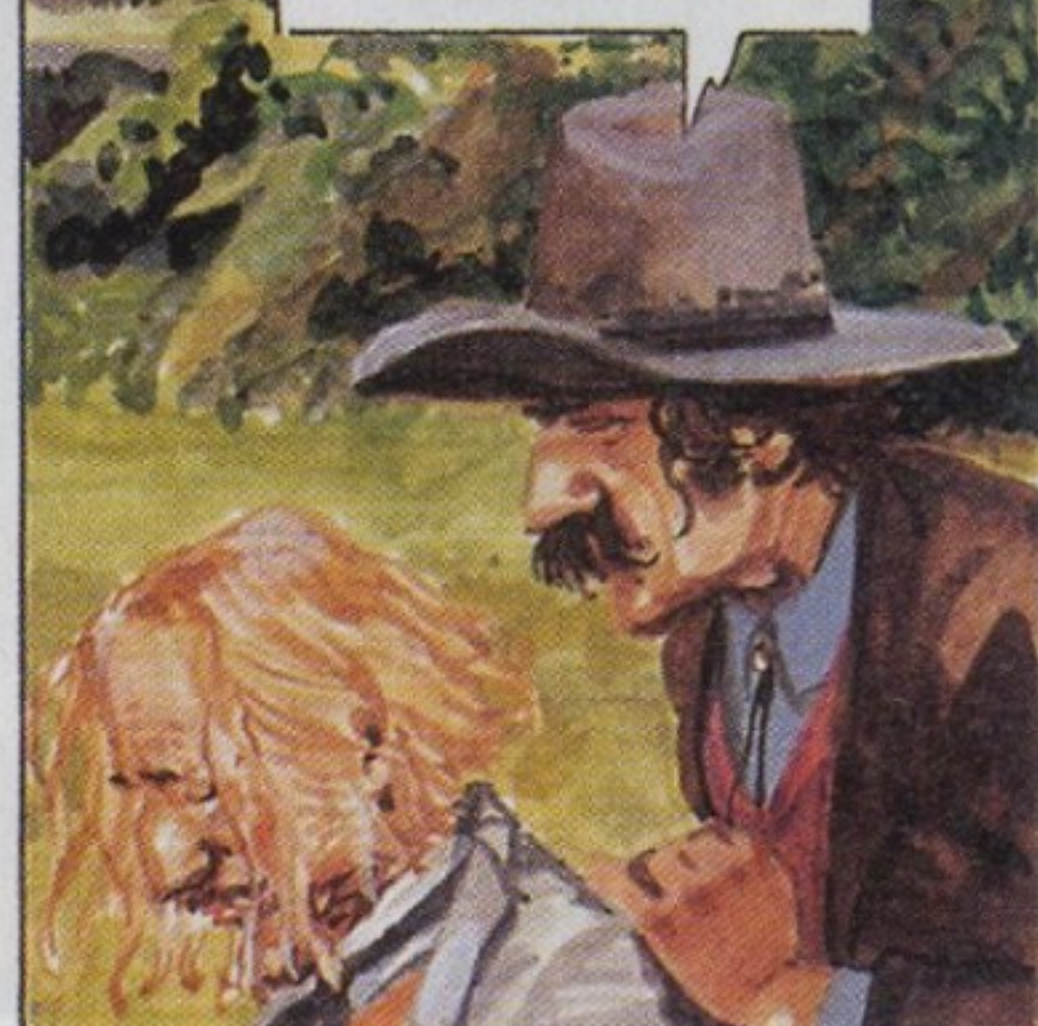

АЛИ КАДА ЈЕ РЕКАО ДА ЖЕЛИ ДА ОДНЕСЕ ХЕЛУ У
ДАРМАПУРАМ, ВАЂАЛО СЕ СУОЧИТИ С ЊЕГОВИМ БОЛОМ...

...И УКАЗАТИ МУ КОЛИКО ЈЕ
ТАКАВ ПОДУХВАТ СУМАНУТ.

НЕ РАЧУНАЈУЌИ
ЛЕШИНАРЕ! ВИШЕ
НАС НЕЋЕ ПУСТИТИ
НА МИРУ! И ПРЕ ИЛИ
КАШИЈЕ ЋЕ УСПЕТИ
ДА НАС ПРЕВАРЕ!

И ДОК СУ ГА КЛЕЈБУРН, ХАРТЛИ И КЕЛИ
МАЛО-ПОМАЛО ПРИВОДИЛИ ПАМЕТИ...

НЕ ЖЕЛИТЕ ДА ЗАВРШИ У ЊИХОВОМ
СТОМАКУ, ЗАР НЕ?

И СМРАД! ТРЕБА МИСЛИТИ НА
СМРАД, ГОСПОДИНЕ ВАН ДРЕКЕН!

ОВДЕ СЕ СВЕ ВЕОМА
БРЗО РАСПАДА!

НИСМО У ЛОНДОНУ, СЕР!

ХЕРБЕРТ ЈЕ ПОКУШАВАО ДА УТЕШИ ЏЕЈН, КОЈА ЈЕ ЗБОГ НАСТРАДАЛЕ
ПРИЈАТЕЉИЦЕ УТОНУЛА У НЕКУ ВРСТУ ЛУДИЛА...

ГРЕШИЛИ СУ...

ЗАР НЕМАШ НЕКУ
СЕКИРУ?

ОВЕ ЛИЈАНЕ СУ
ПРЕПОТОПСКЕ... БИЈЕ
ДОВОЉНА МАЧЕТА...

...НЕ ЗНАМ ДА ЛИ ЈЕ
ТО ДОБРА ИДЕЈА...

ЗАБОГА, ХАРТЛИ! ОСТАЛА СУ
НАМ САМО ДВА ИЛИ ТРИ ХРАМА!

СЛАЖЕМ СЕ С ВАМА, КАПЕТАНЕ! ВЕРОВАТНО СМО
ВЕОМА БЛИЗУ ЦИЉА, АЛИ ШТО СЕ ТИЧЕ ОСТАЛИХ...

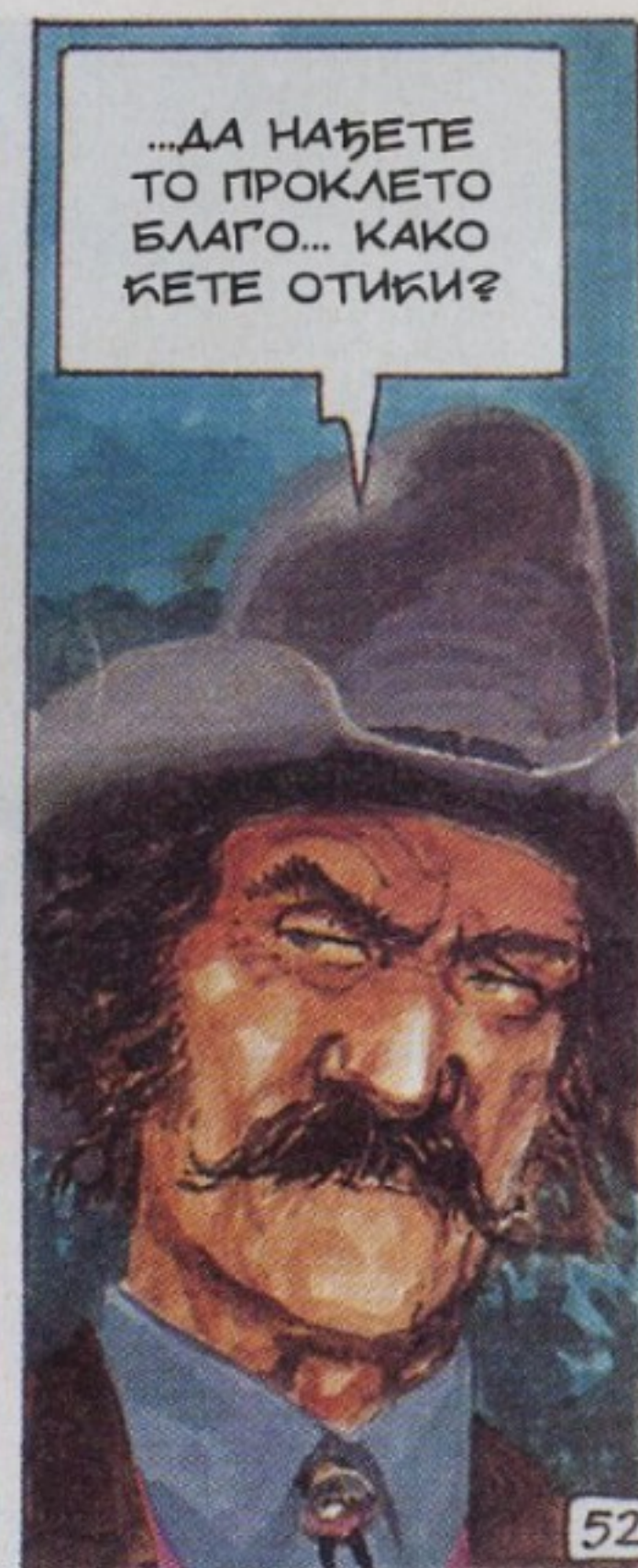
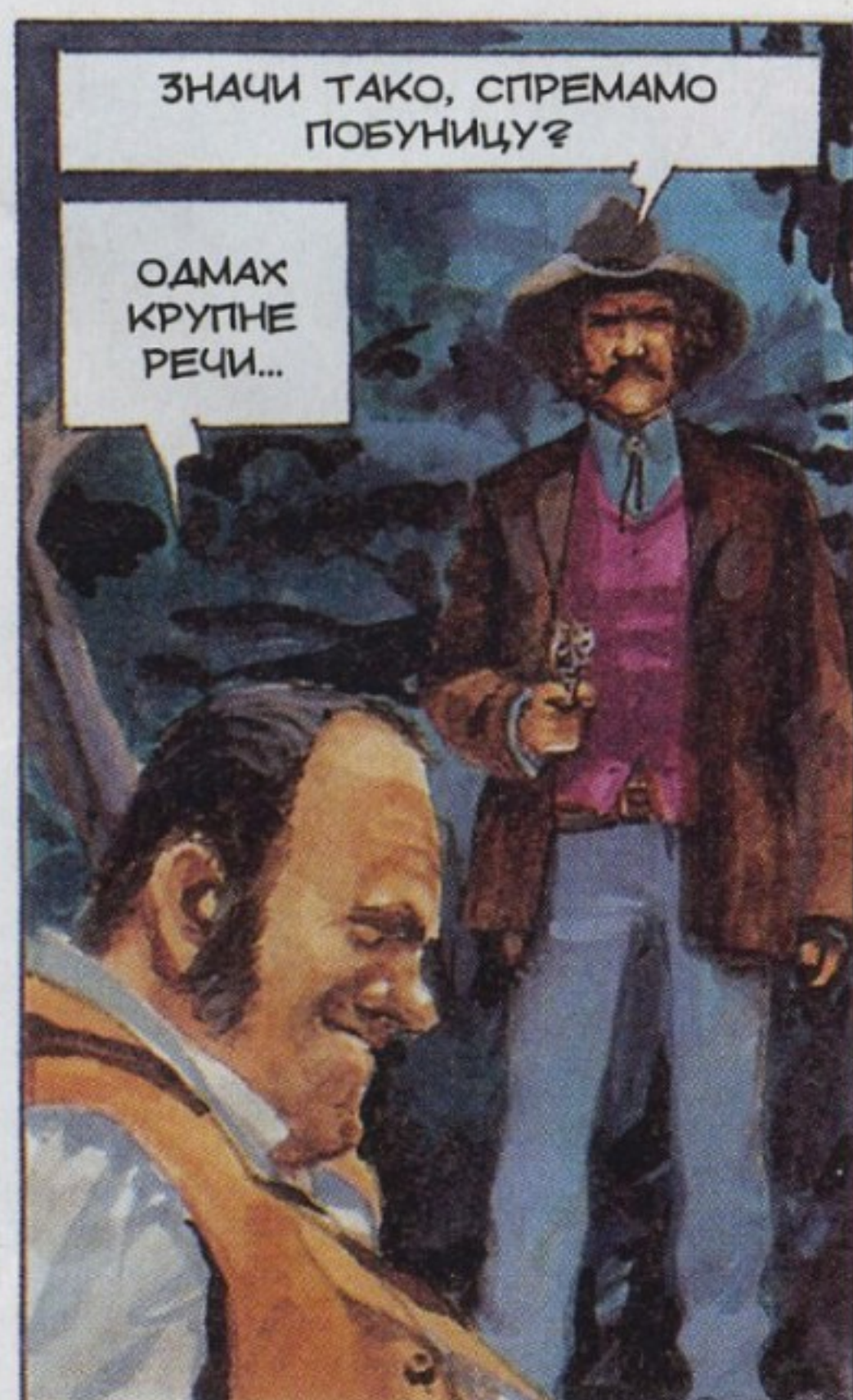

...МИСЛИМ ДА ЈЕ БОЉЕ ДА ИХ ПУСТИМО ДА ОДУ!

У ТОМ ТРЕНУТКУ
ГРИФИТОВИ СУ, БЕЗ
СУМЊЕ, МИСЛИЛИ ДА
СУ ДОТАКЛИ ДНО...

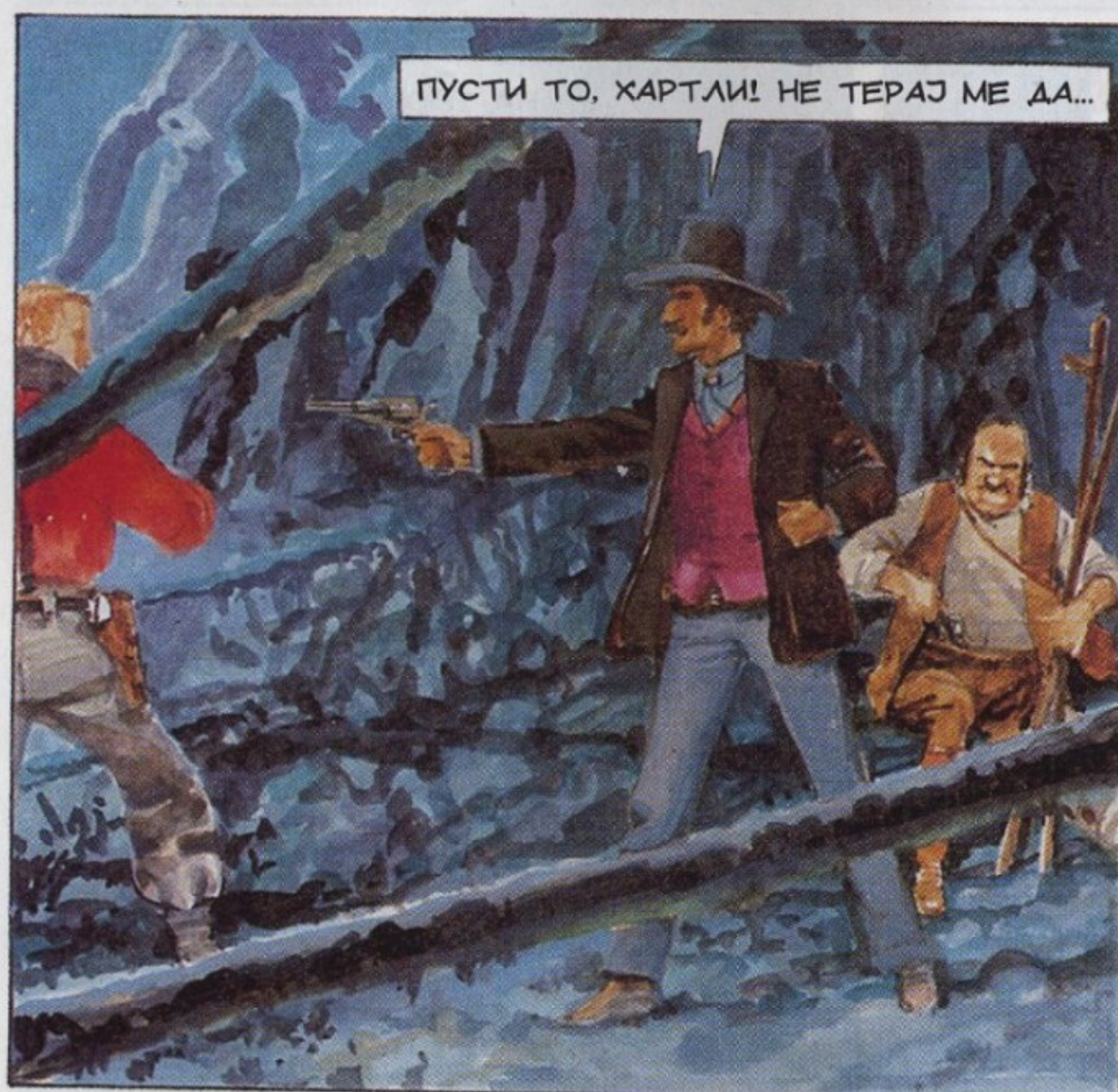
СПЛАВОМ! КАД НАЂЕМО ДРАГУЉЕ, ИМАЌЕМО
ВРЕМЕНА КОЛИКО ХОЌЕШ ДА ГА НАПРАВИМО!

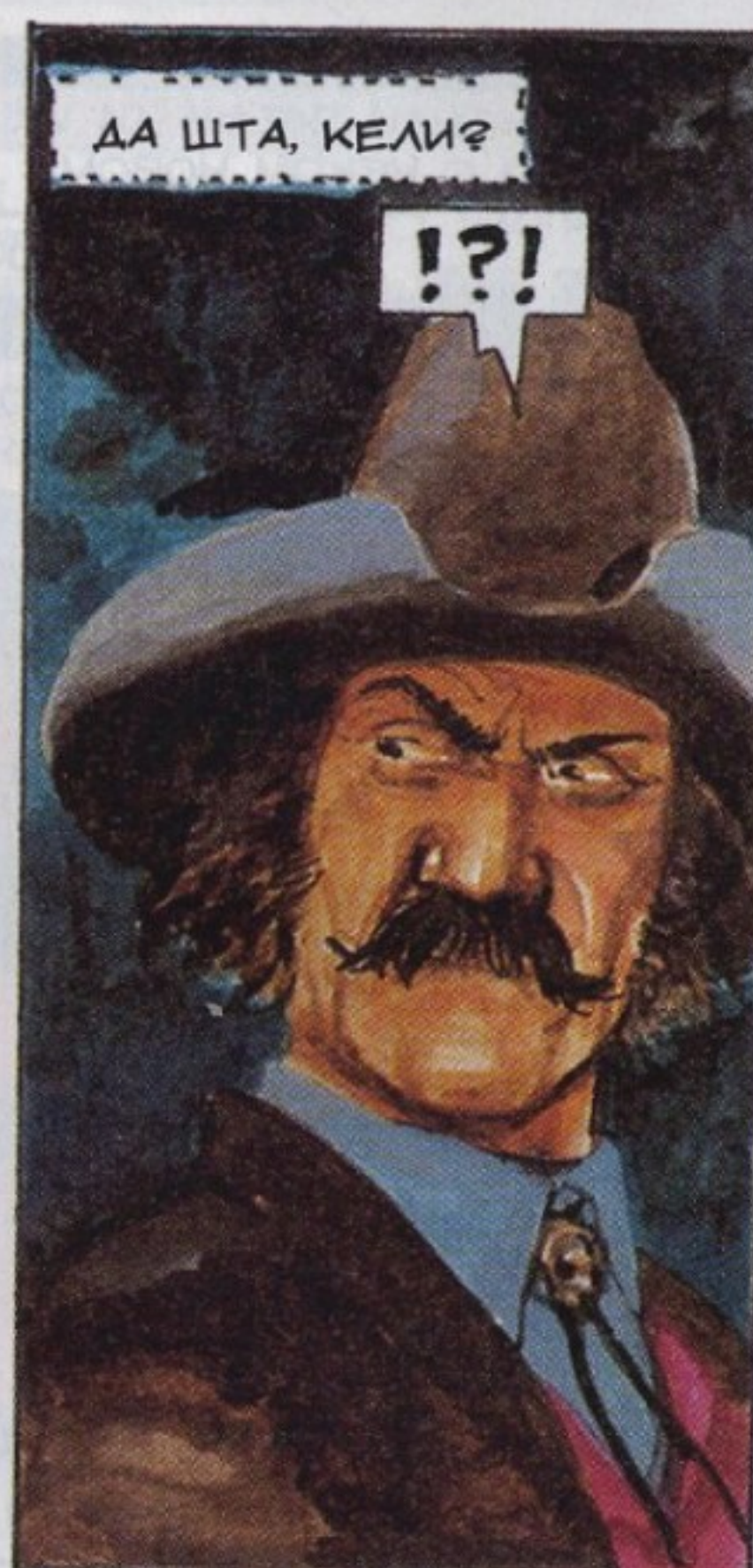
ЖАО МИ ЈЕ... БОЉЕ ЈЕ ДА СВИ ПОПРИЧАМО...

ПОПРИЧАМО?! СА ОЧАЈНИМ
УДОВЦЕМ, ТИПОМ КОЈИ ЈЕ
НА ЈЕДВИТЕ ЈАДЕ КРЕНУО
У ПОСТОЛОВИНУ И ЖЕНОМ
КОЈА НЕ ЗНА ГДЕ ЈЕ?!
ШТА ЋЕШ С ЊИМА!?!

ХАЈДЕ, НАРЕДНИЧЕ! НА ПОСАО!

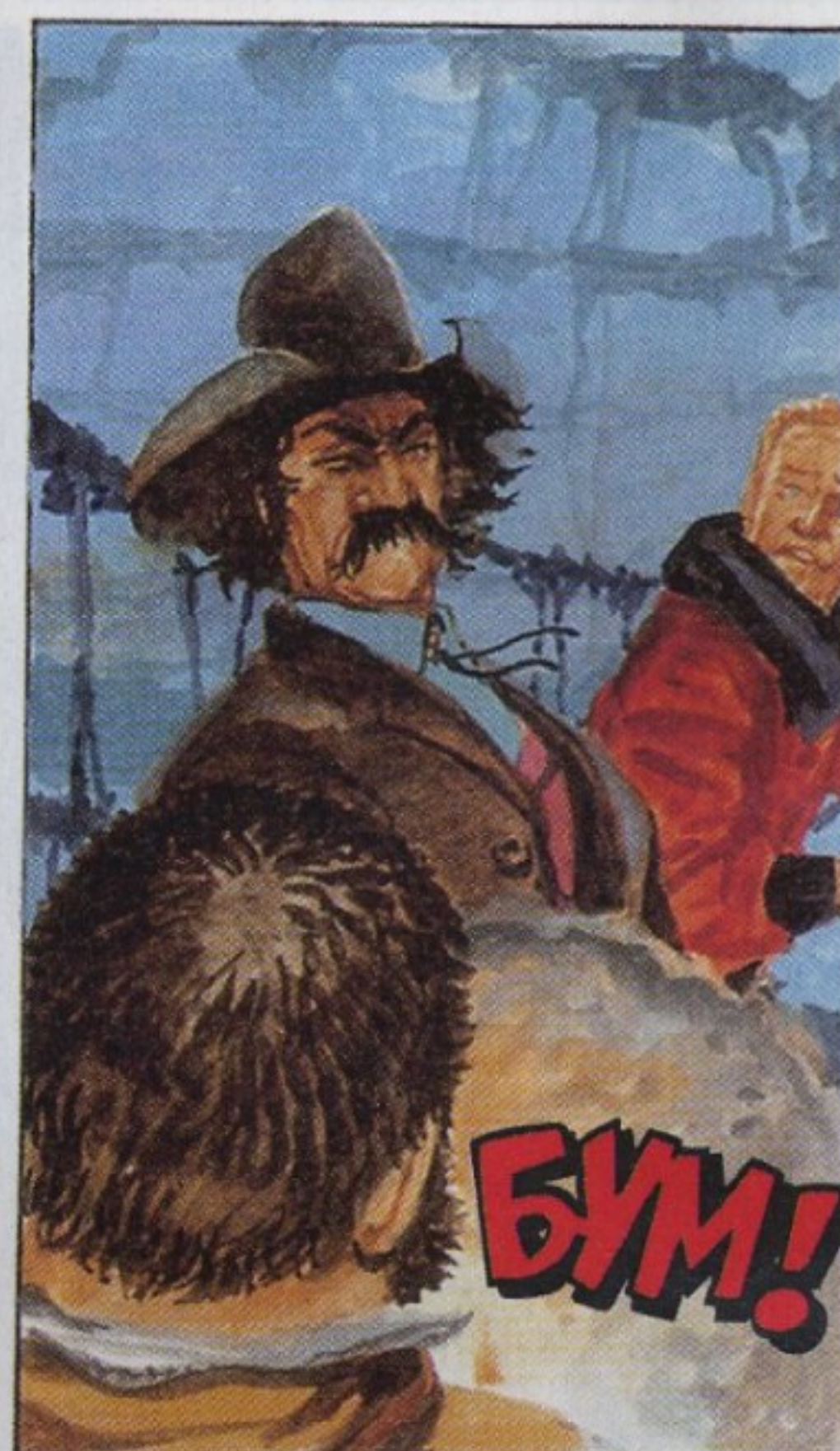

ПУСТИ ТО, ХАРТЛИ! НЕ ТЕРАЈ МЕ ДА...

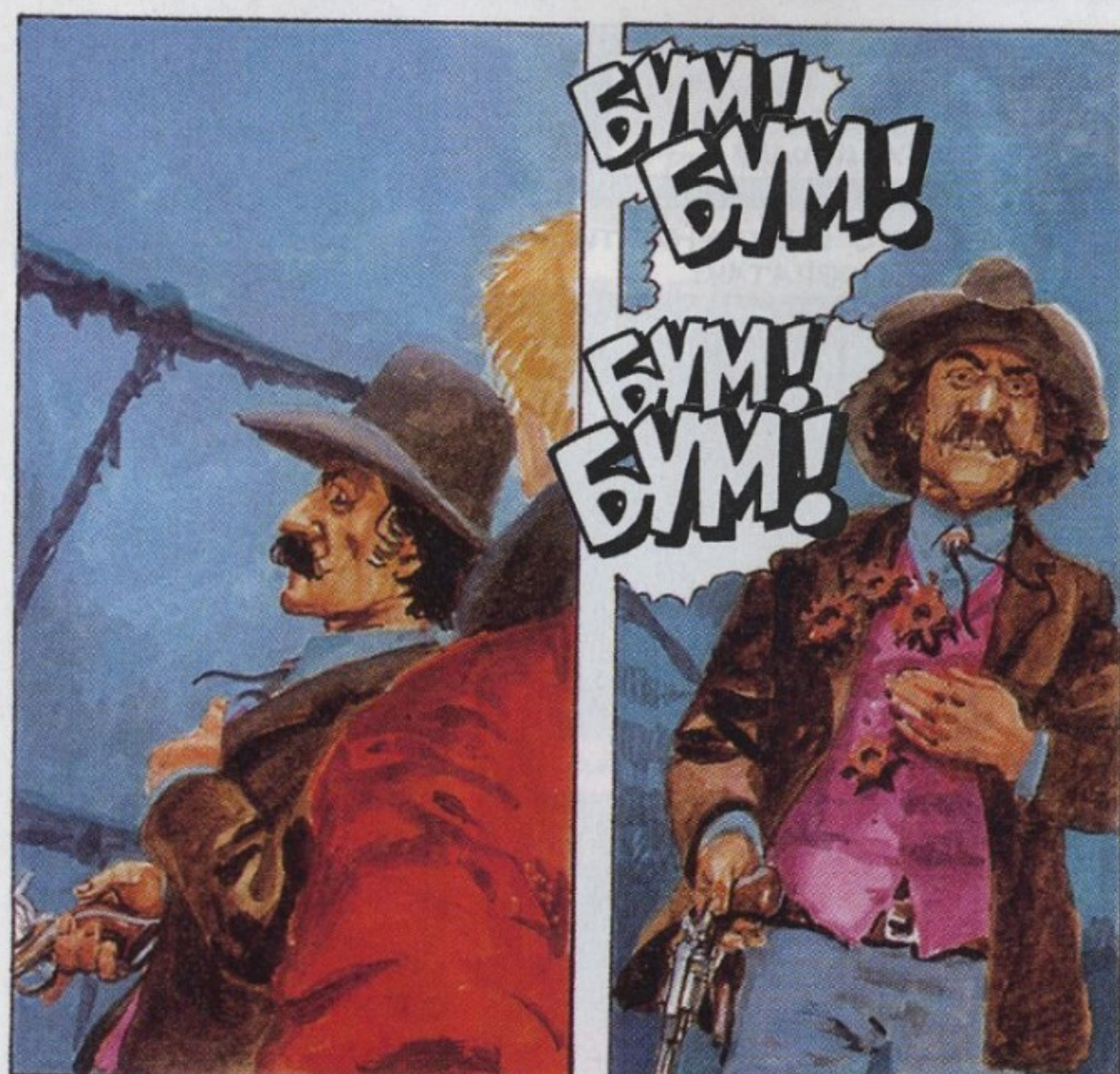

ДА ШТА, КЕЛИ?

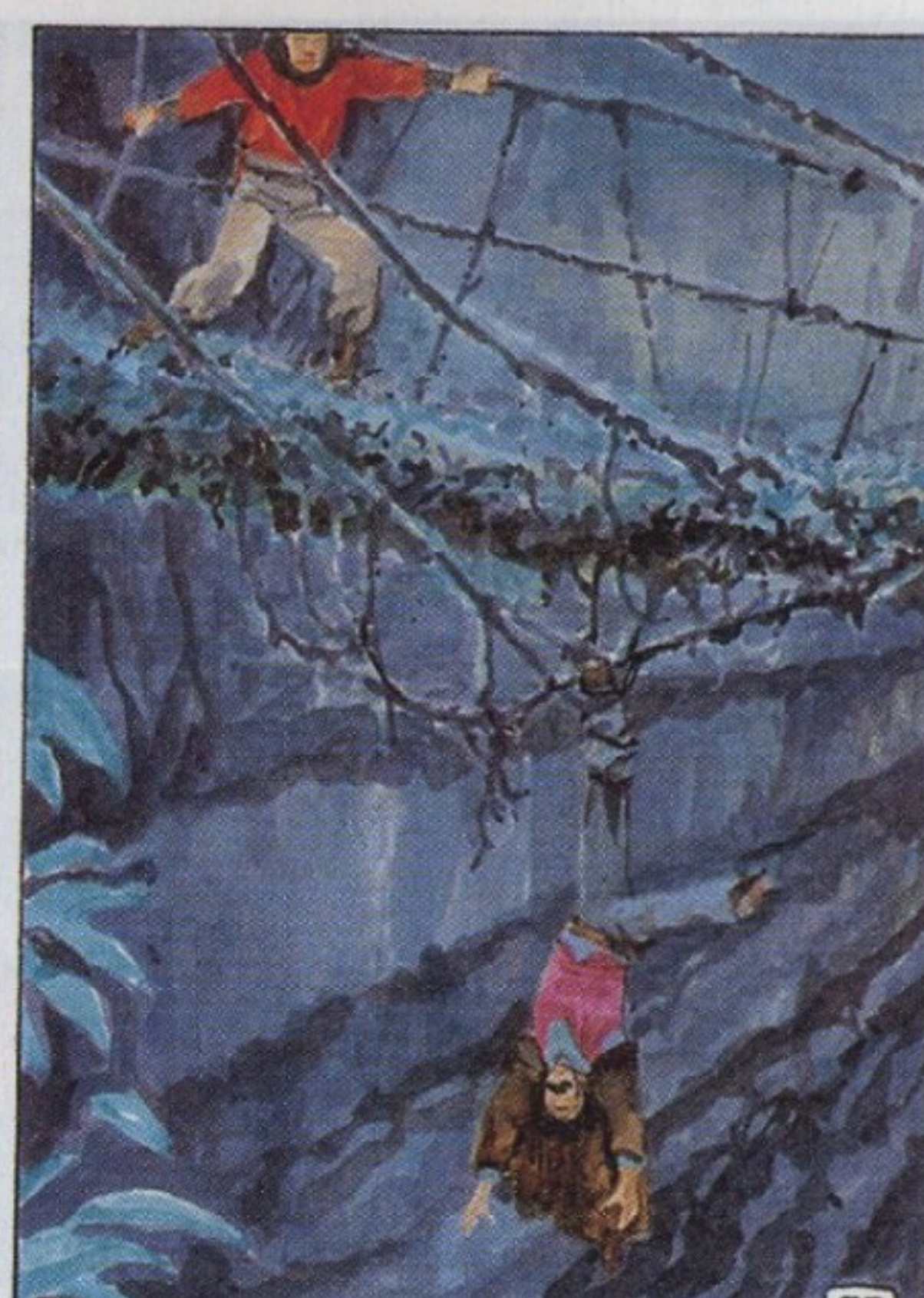
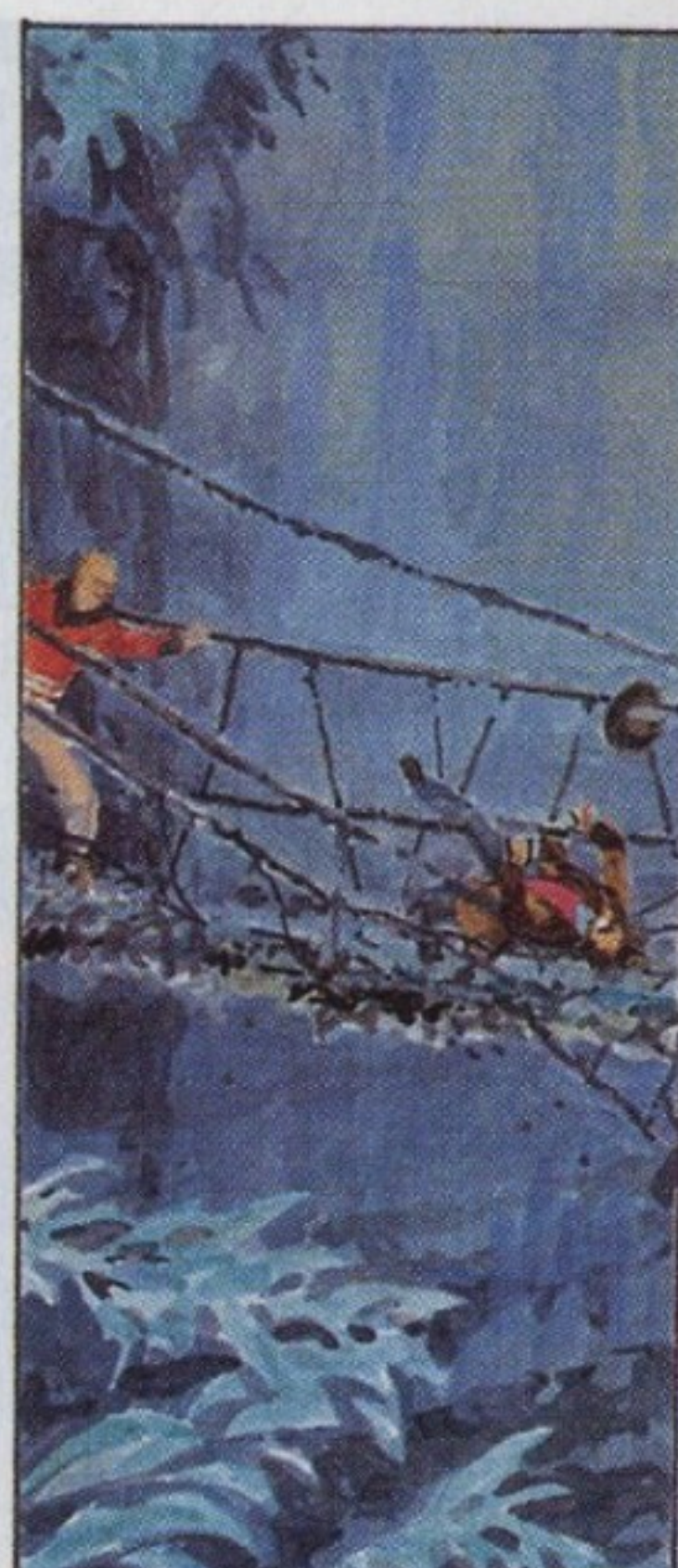
!?!

БУМ!

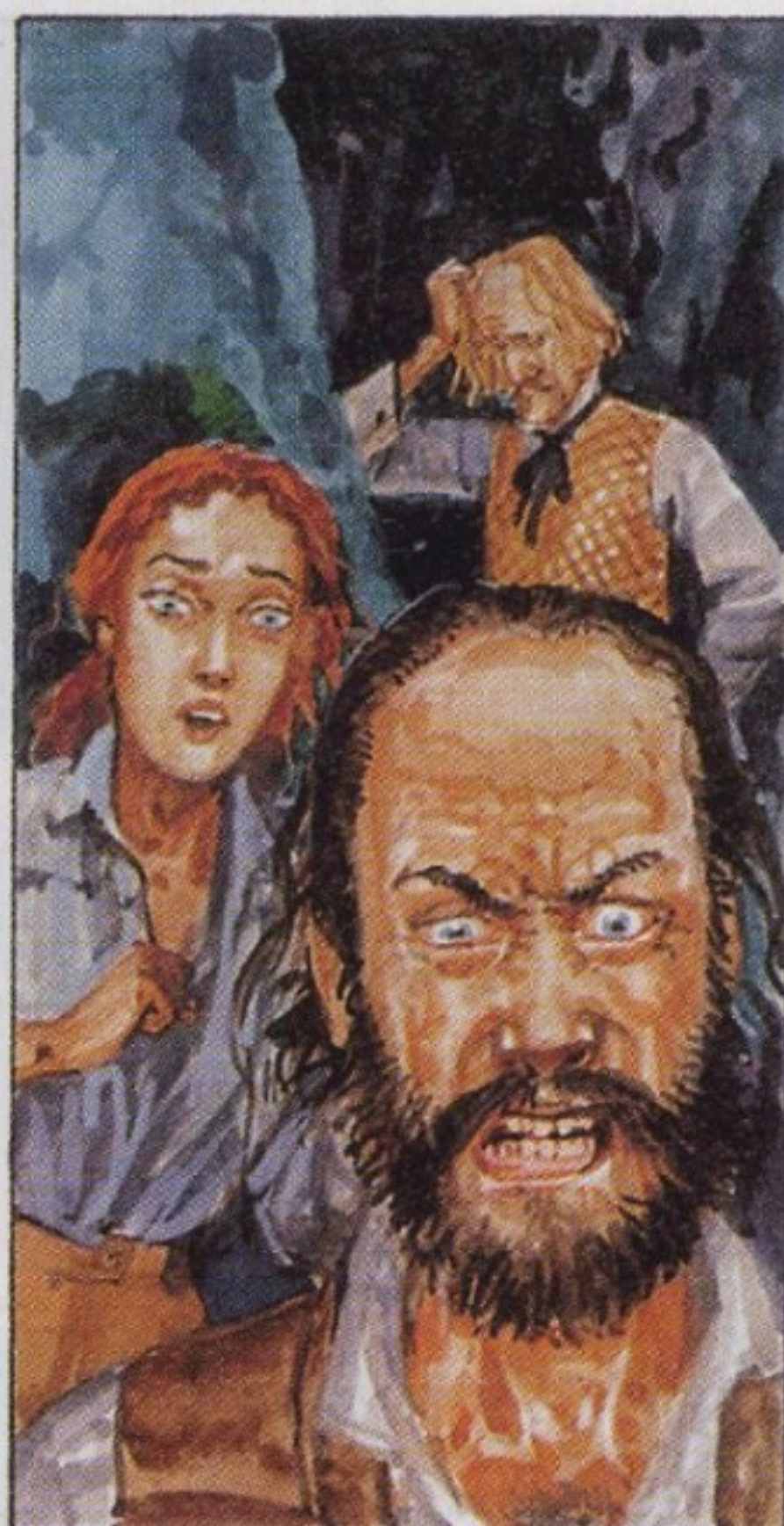
БУМ!
БУМ!
БУМ!
БУМ!

53

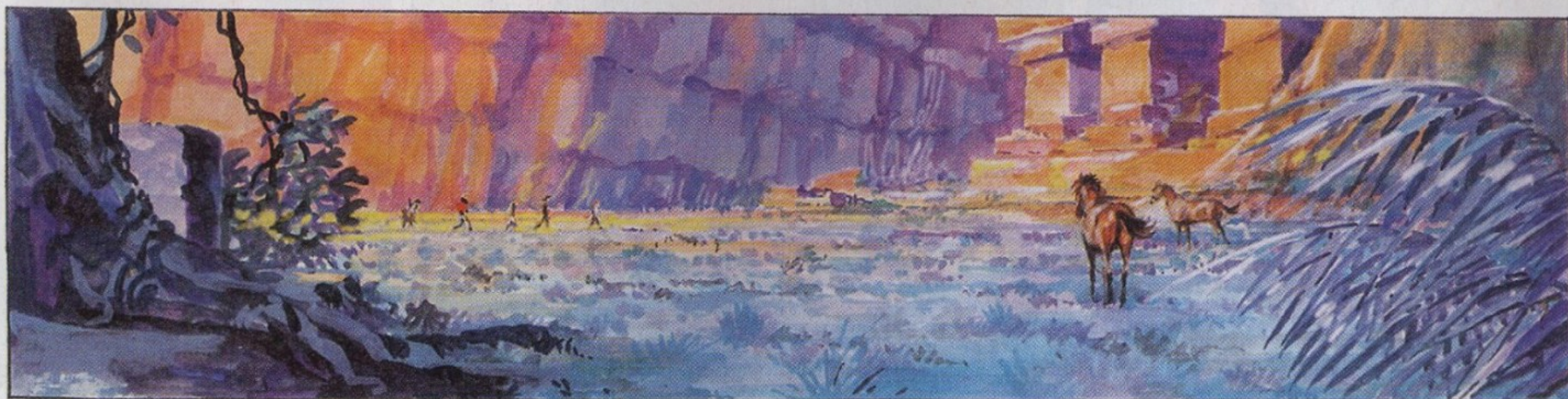
НАРЕДНИЦЕ? МОРГАНЕ?!
ШТА СЕ ДЕШАВА?

ОХ! ГОСПОДЕ! МОРГАНЕ???! ШТА СИ УЧИНИО?!

ПРЕУЗЕО САМ ВОЂСТВО...

НАШ ПРИЈАТЕЉ МАРКУС ВИШЕ НИЈЕ У СТАЊУ ДА КОМАНДУЈЕ!

ПРЕД ХАРТЛИЈЕВИМ
ОРУЖЈЕМ И ПОГЛЕДОМ
КАПЕТАНА ХЕРБЕРТ, ЏЕЈН
И МАРКУС СУ СХВАТИЛИ ДА
ЈЕ СВАКА РАСПРАВА
ИЗЛИШНА.

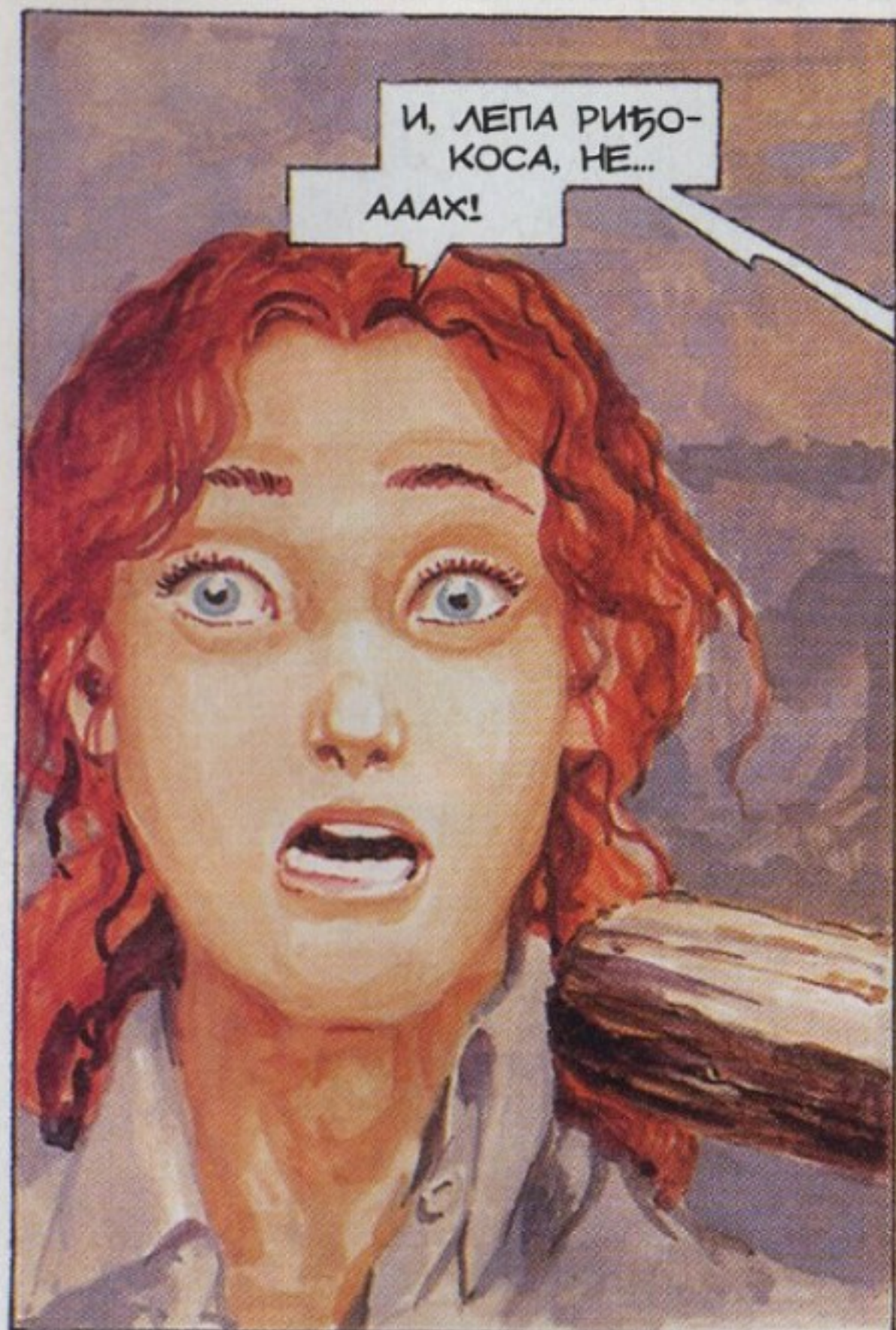
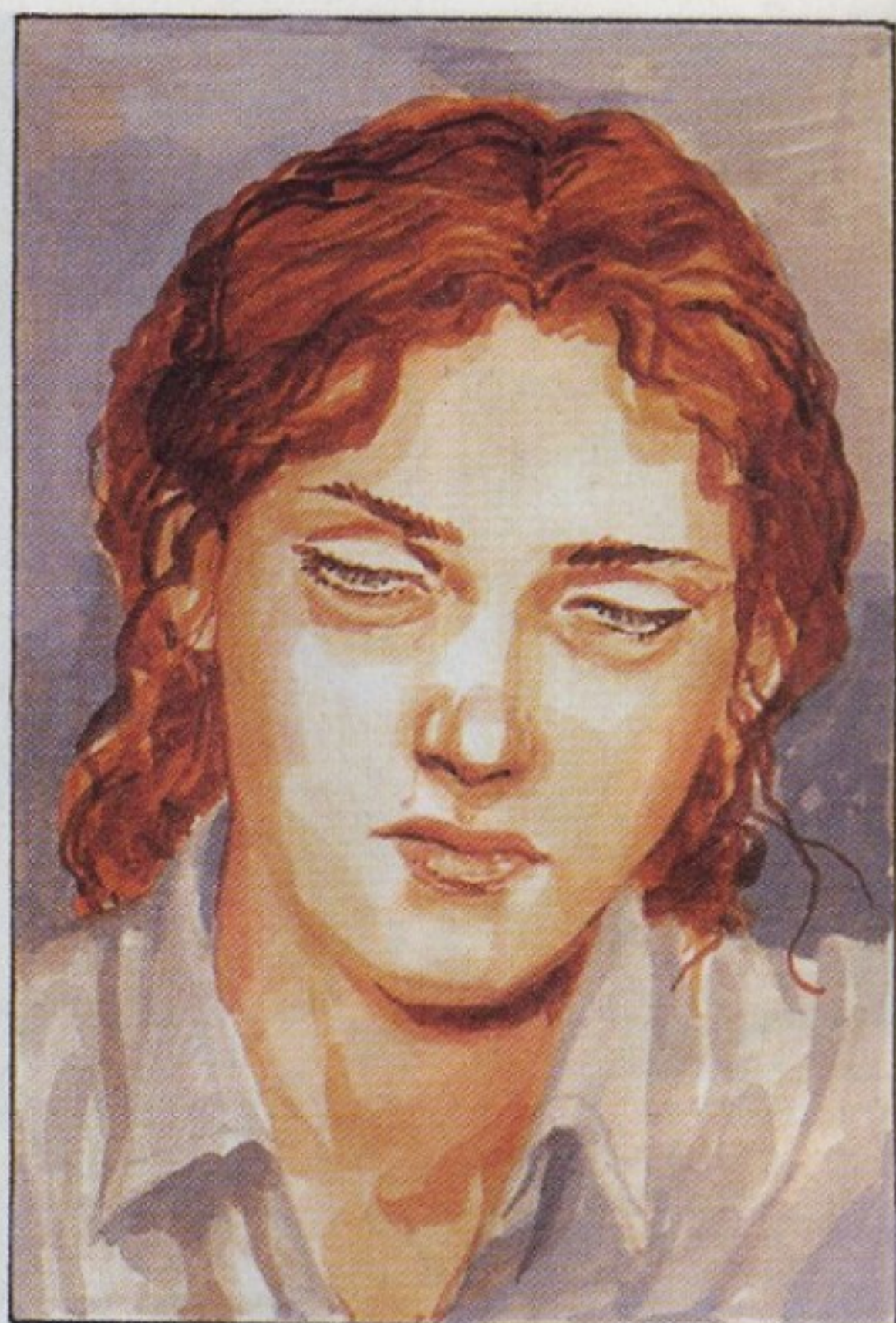
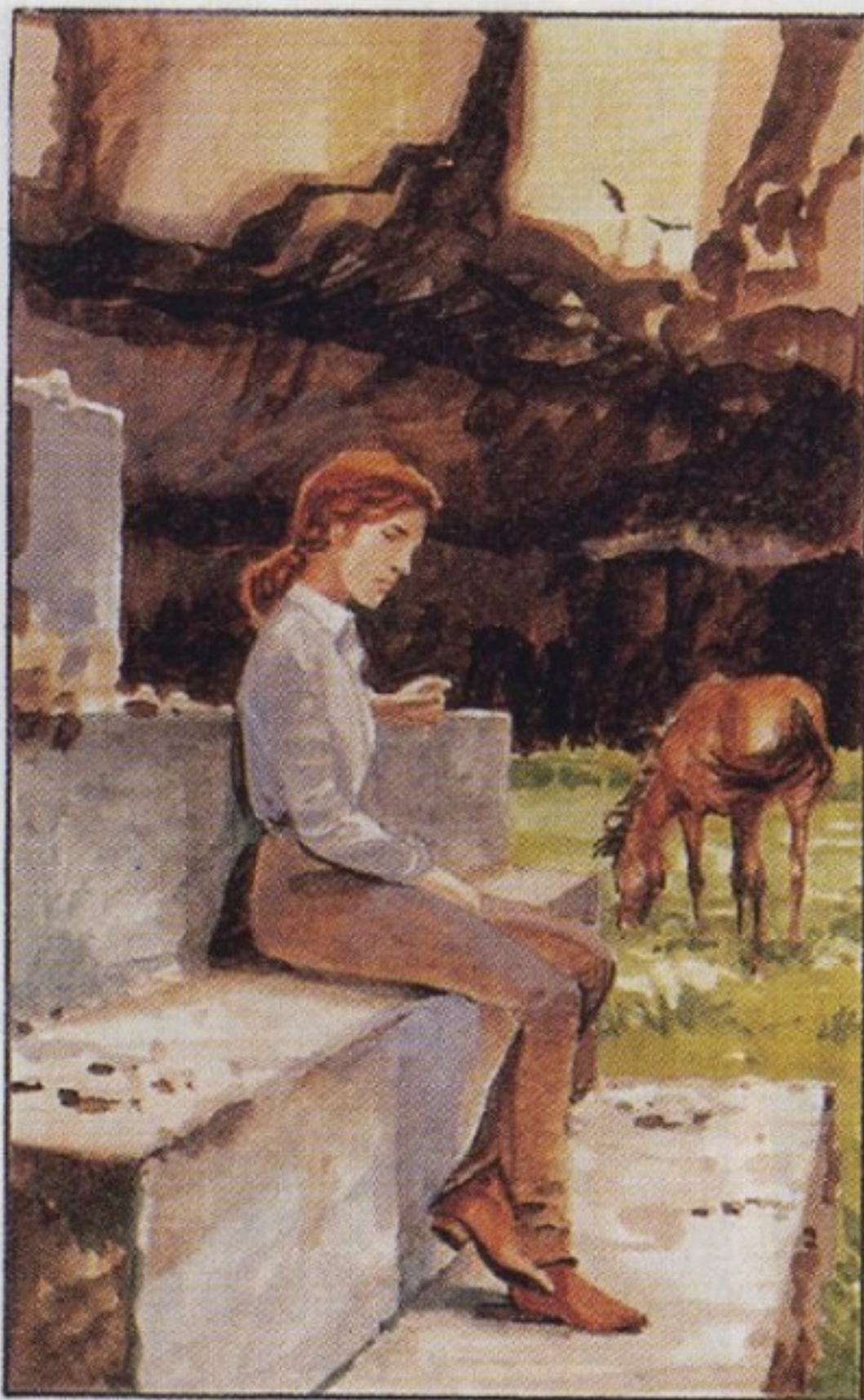
ЗЛАТНА ГРОЗНИЦА ЗАТРА
ЈЕ СВАКИ ТРАГ
САМИЛОСТИ У ОНОМЕ КО
ЈЕ, ПРЕ САМО НЕКОЛИКО
ДАНА, БИО ЊИХОВ
ПРИЈАТЕЉ.

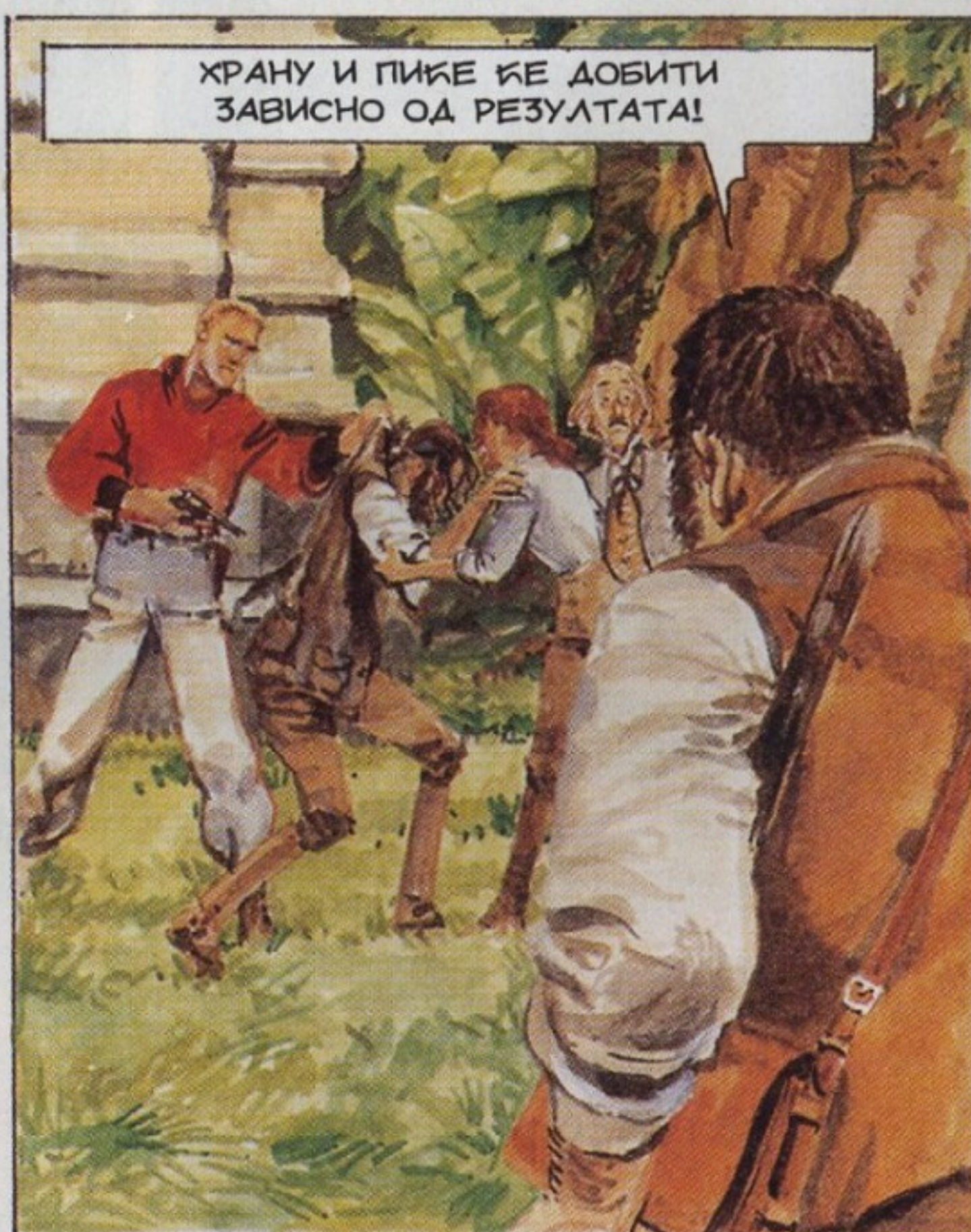
ПРЕОСТАЛО ИМ ЈЕ ДА
ГЛУМЕ ПОКОРНОСТ
ВРЕБАЈУКИ ПРВУ ПРИЛИКУ
ДА ПОБЕГНУ...

...ПРЕ НЕГО ШТО ОСТРВО С ХРАМОВИМА
НЕ ПОСТАНЕ ЊИХОВ ГРОБ...

54

НАСТАВАК У СЛЕДЕЋЕМ БРОЈУ

ГОВОР БИЉА МИТРИДАТИК

За време владавине династије Арсакида настаје моћна Партска држава од Месопотамије и данашњег Ирана на истоку до Мале Азије и Турске на западу. Неколико краљева носило је име Митридат, а један од најзначајнијих и најмоћнијих био је Митридат VI Еупатор (око 132–63. г. п. н. е.). Био је краљ Понта, области јужно од Црног мора која се на истоку граничила с Римским царством. У доба највеће моћи Митридат користи слабост Рима, продире дубље у Малу Азију и осваја делове под римском управом. Од 88. до 64. године п. н. е. ратује против Рима са променљивим успехом, да би га у одлучујућој бици код реке Ликос победио велики римски војсковођа и политичар Гнеј (Велики) Помпеј. Не желећи да прихвати пораз и ропство, наређује свом гардисти да га убије.

Легенда каже да се Митридат плашио да ће бити отрован и да је целог живота употребљавао мешавину биљних састојака (углавном отровних) која је требало да га заштити од тровања. Толико је био сигуран у тај противотров да по њему остаје упамћена пословица *Ne velocissima quidem venena ei nocerent* – Нема отрова који му може тако брзо нашкодити.

С обзиром на то да је тровање био најчешћи вид решавања несугласица међу вишим staleжом, али и на дворовима, Митридатова тајна формула постаје предмет проучавања средњовековних лекара и фармацеута. И тако настаје *митридатик*, средњовековни назив за противотров који онемогућава деловање свих отрова. Тајна справљања била је строго чувана, а мит о деловању проширио се целом Европом.

Неки извори кажу да је један од састојака митридатика била и рута – *Ruta graveolens*. Она расте на сушним, степским, каменитим подручјима. У Србији је ретка, а најчешће може да се види у југоисточним деловима земље (Сићевачка клисура). Распрострањена је у Малој Азији, деловима средње Азије, на Криму, у свим земљама Средоземља, тако да је јасно откуд занимање и употреба ове биљке на поменутом про-

четрдесет

Ruta graveolens

ЗНАК КАЈАЊА И ТУГЕ

Мирис руће је врло снажан, особено ароматичан и слајкаст, њешко ња је ујоредијти с било којим друјим. Укус је љујкасјо јорак и „врућ”. Збој ових сензорних квалијетјта рућа је некад била, али и дан-данас осјтала омиљена зачинска биљка

стору. Дрогу (биљни део који се користи) чини лист или надземни део биљке у цвету. *Folia (herba) Rutae* садржи до 0,7 одсто етарског уља, флавоноиде (рутин), кумарине и фуροкумарине (бергаптен, псорален, изоимператорин, рутарин, рутамарин, рутаретин...) и хинолинске алкалоиде (диктамин, скимиамин, кокусагенин, рутамин).

Делује као спазмолитик (против грчева глатке мускулатуре), седатив (за умирење код нервне напетости), венотоник (повећава отпорност крвних судова), антхелминтик (против цревних паразита), еменагог (код менструалних поремећаја), стомахик (за боље варење хране) и абортив (изазива побачај). Фурукумарини делују снажно фототоксично, тако да су забележени случајеви да након брања ове биљке голим рукама и излагања коже сунцу настаје снажна пигментација коже, а код особа светле пути и нежне, осетљиве коже може да изазове црвенило, отоке и пликове. Поред тога, ова једињења су и могући мутагени и канцерогени (у интеракцији са ДНА, РНА, ензимима и рибозомима). Све нам ово говори да употреба руте није нарочито безбедна, па не може да се препоручи за самолечење. Забележена је њена употреба у народној медицини, посебно у лечењу хистерије, епилепсије и грчева, али и за враћање и магијске обреде.

Мирис руте је врло снажан, особено ароматичан и слаткаст, тешко га је упоредити с било којим другим. Укус је љуткасто горак и „врућ”. Због ових сензорних квалитета рута је некад била, али и дан-данас остала омиљена зачинска биљка. У малој количини свеж лист се додаје као зачин јелима народне медитеранске кухиње, пастама с белим луком, иде уз тврд овчији сир и овчије месо. Данас се рута највише користи у Италији за производњу чувене лозове ракије по имену *grappa*. Међутим, још једна земља опчињена је рутом. Колевка кафе, Етиопија, данас је земља где је толико омиљена да се користи и за ароматизовање кафе. Поред тога, незаобилазни је састојак народних етиопских зачинских мешавина.

Рута је важила за биљку са снажном магијском моћи. Сматрана је вештичјом травом, коришћена против урока, за заштиту од мрачних сила, разбијање бачених чини, за јачање унутрашњег вида и, уопште, у обредима у којима је требало деловати на вид. У многим делима је описана моћ руте, а занимљив је Шекспиров приказ руте (рутвице) у „Хамлету”... Полоније, Лаертов и Офелијин отац, мртав је. Офелија полако губи разум и обраћа се краљици: „...Ево рутвице за вас, а ево је и за мене, назовиће је *шрава милости* недељне. О, ви морате своју рутвицу носити из другог разлога...” Рутвица у овом случају има двојак значење. Значи тугу и Офелија ће је носити као знак туге. Она је даје и краљици и каже да је носи из другог разлога, у знак кајања ■

Славољуб Тасић

Албански	Rucë
Амхаријски (Етиопија)	Taena Adam
Арапски	سذاب, فَيَجَن , سذاب, Fayjan, Sadab
Баскијски	Bortusai, Boskoitz, Erruda, Moskatxa
Бугарски	Седефче
Вијетнамски	Cửu lý hương, Cuu ly huong
Галицијски	Ruda
Галски	Rugh, Rù, Ruigh
Грузијски	ტუგანო, T'igani, Tigani
Грчки	Απίγανος, Apiganos
Грчки (старогрчки)	Πήγανον, Ρυτή, Peganon, Rhyte
Дански	Rude
Енглески	Garden rue, Herb of Grace
Естонски	Ruud, Aedruud
Индијски (гуџарати)	Satapa
Индијски (каннадски)	Sadabu
Индијски (малајалски)	അരൂത , Arootha
Индијски (марати)	Satapa
Индијски (орија)	Maruya, Ruta
Индијски (телугу)	సదాప, సదాపచెట్టు , Aruda, Sadapa, Sadapachettu
Индијски (хинди)	सिताब , Satari, Sitab
Исландски	Rúturunni
Италијански	Ruta
Јапански	ルー, ヘンルーダ , Henruda, Ru
Јеврејски (хебрејски)	רוטה, פִּיגָם , רוטה, פִּיגָם, Pegam, Ruta
Јеврејски (јидиш)	רוטע, ווינרוטע , Rute, Vaynrute
Каталонски	Ruda
Кинески (кантонски)	臭草 [chau chóu], 荳蔻七 [gìng gaai chāt], 小香草 [sfu hēung chóu]
Кинески (мандарински)	臭草 [chòu cǎo], 荳蔻七 [jīng jiè qī], 小香草 [xiǎo xiāng cǎo]
Корејански	루, 루타 , Ru, Ruta
Латински (научни назив)	Ruta graveolens L.
Летонски	Smaržīgā rūta
Литвански	Žalioji rūta
Мађарски	Ruta, Kerti ruta
Малајски	Daun aroda
Малтешки	Fejġel
Немачки	Raute, Weinraute, Gartenraute, Kreuzraute
Норвешки	Vinrute
Персијски (пахлави)	Sudab
Пољски	Ruta zwyczajna
Португалски	Arruda
Румунски	Rută, Rută de grădină, Virnanț (Virnanț)
Руски	Рута душистая
Санскрит	Sadapaha, Suvarchala
Синхала (Шри Ланка)	Aruda
Словачки	Ruta voňavá
Словеначки	Vinska rutica
Српски	Рута, Седеф, Рутвица
Тајландски (таи)	อีหฺรุด, รุ , Oyh rut, Ru
Тамилски (Шри Ланка, Индија)	Arvada
Турски	Sedef otu, Sazab, Sezab
Украјински	Рута запашна , Ruta zapashna
Урду (Пакистан, Индија)	سذاب , Sadab, Sudah
Фарси	سذاب , Sadab
Фински	Ruuta, Tuoksuruuta
Француски	Rue odorante, Rue puante, Herbe de grâce, Péganium
Холандски (дач)	Wijnruit

ОСМОСМЕРКА

Р	А	К	С	А	Г	А	Д	А	М
Ј	Ј	О	Б	О	Р	Н	Е	О	И
У	И	Р	Д	Ц	Е	Ј	Л	О	Н
Ш	Н	З	Н	А	Н	У	М	С	Д
Н	И	И	А	Т	Л	А	М	О	А
О	Д	К	Л	Ј	А	В	А	Д	Н
Х	Р	А	О	Н	Н	С	А	О	А
В	А	М	Д	К	Д	Ф	О	Р	О
А	С	Р	А	К	У	Б	А	С	Ј
Р	О	М	И	Т	К	П	А	Н	А
С	И	Ц	И	Л	И	Ј	А	Р	О
А	Р	Т	О	К	О	С	Е	Р	Ц

У осмосмерци нађите називе острва из пописа. Неискоришћена слова, читана редом, дају назив још једног великог острва.

АНДРОС, БОРНЕО, ГРЕНЛАНД, ЈАВА, КИПАР, КОРЗИКА, КУБА, МАДАГАСКАР, МАЛТА, МИНДАНАО, МУНА, ОЛАНД, РАБ, РОДОС, САРДИНИЈА, СИЦИЛИЈА, СОКОТРА, ТАСОС, ТИМОР, ФАНО, ХВАР, ХОНШУ, ЦЕЛЛОН, ЦРЕС, ШИКОКУ ■

АНАГРАМЧИЋ

Државица знана свима
што **НАРОДА** мало има ■

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1					■								
2									■				
3			■					■					
4				■			■						
5					■				■				
6					■					■			
7							■				■		
8						■						■	
9					■								
10									■				

ВОДОРАВНО: 1. Стари народ у Перуу – Град у Србији (на слици), 2. Подморница из романа Жила Верна – Филипински шаховски велемајстор Еухенио, 3. Секунда (скр.) – Име композитора Равела – Житељ античког Лација, 4. Аутомобилска ознака за Панчево – Надимак глумице Елизабет Тејлор – Невоља, беда, 5. Норвешки писац, Петер – Име фудбалера Милошевића – Стари Словени, 6. Симбол хришћанства – Ораница – Име глумца Хенкса, 7. Град у Црној Гори – Антички град у Малој Азији – Наша негација, 8. Планина у Бразилу – На онај начин – Ознака за темпо, 9. Група птица у лету (мн.) – Житељка области у Грчкој, 10. Цртач крајњих покрета у цртаном филму – Место код Ваљева ■

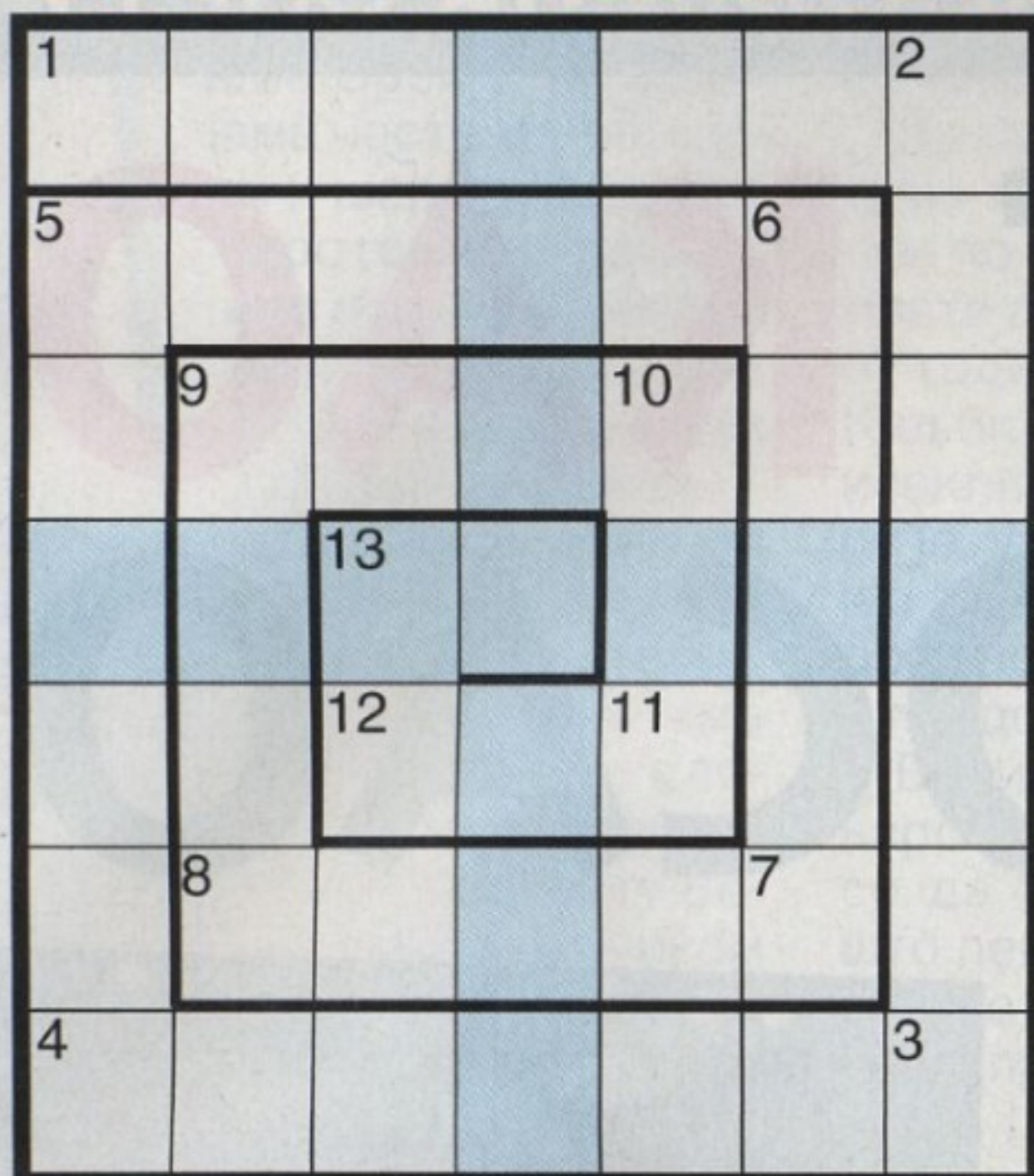
УСПРАВНО: 1. Надзор, преглед (лат), 2. Иницијали глумице Арнерић – Одобрење владе код именовања новог амбасадора, 3. Сведок на венчању – Естетичари, 4. Корално острво – Француски фудбалер, Лилијан, 5. Шареница ока – 17. и 10. слово азбуке – Ознака за алт, 6. Зимски спорт – Иста слова, 7. Припадник словенског народа – Лична заменица – Црногорско коло, 8. Плочица на непцу кита – Журналист, 9. Ознака за школу – Нота солмизације – Припадник индијанског племена, 10. Део пута – Карташка игра, 11. Гласач, учесник војације (лат) – Лична заменица (ж. род), 12. Музички аутомат – Упитна заменица, 13. Стоти део метра ■

ДОДАВАЉКА

Кад барици
додаш
слово,
даћеш
биљци
име **ОВО** ■

СПИРАЛНА ИСПУЊАЉКА

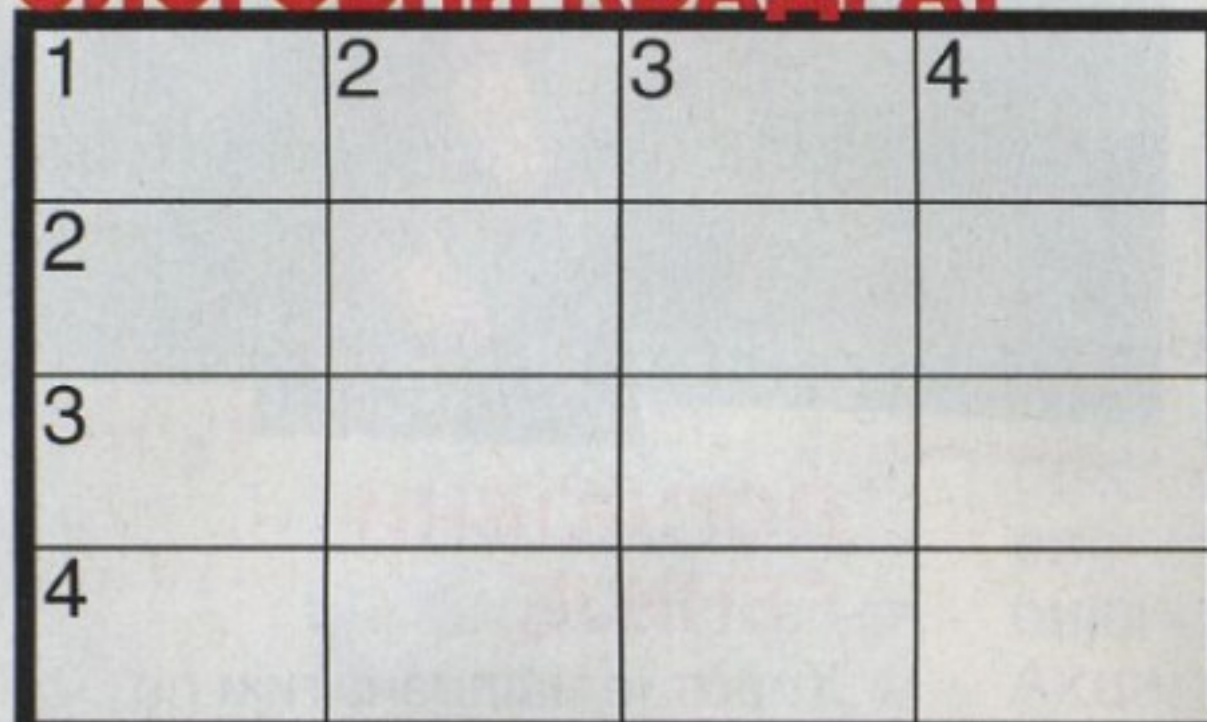

Ова испуњаљка решава се тако што се тражени појмови уписују у круг, а као коначно решење добићете у означеним пољима називе две медоносне лековите биљке.

1. Име и презиме америчког глумца („Седам“),
2. Пољопривредна машина,
3. Презиме руске царске породице,
4. Врста птице, цивџан,
5. Потпуност, целовитост,
6. Знак за узбуну,
7. Младићи,
8. Град у Хрватској на Дунаву, насупрот Бачкој Паланци,
9. Румунски фудбалер, Кристијан,
10. Течна масноћа, зејтин,
11. Микробиолошка игла,
12. Шампион,
13. Символ силицијума ■

СЛОГОВНИ КВАДРАТ

БЕ, ДА, ДА, ЈА, ЈА, ЈА, КИ, КИ, ЛА, ЛА, НА, НА, РА, РА, РОС, ТА.

ВОДОРАВНО И УСПРАВНО:

1. Врста пољског цвета (слика),
2. Велика лука у Сирији,
3. Ракијашница,
4. Име и презиме америчке певачице ■

СКАНДИНАВКА

НАСТАВАК ДА ВИН- ЧИЈЕВОГ КОДА	УЗРАСТ, РАСТ	НЕМАЧКИ ПЕСНИК ЕРНСТ МОРИЦ	ИТАЛИЈАН- СКИ ФУДБАЛЕР РОБЕРТО	14. СЛОВО АЗБУКЕ	СВЕЧАНА ДВОРАНА	НАСТАВАК ДА ВИН- ЧИЈЕВОГ КОДА	РЕКА У ПОДЗЕМ. СВЕТУ (грч. мит.)	ПОСУДА ЗА КУ- ПАЊЕ	ЛИЧНА ЗАМЕНИЦА	ГЛУМАЦ СА СЛИКЕ	НАСТАВАК ДА ВИН- ЧИЈЕВОГ КОДА	ПОЗОР- НИЦА	ОДГУРНУ- ТИ СЕ ОД ОБАЛЕ	ДРВНА ИН- ДУСТРИЈА (скр.)
ВРСТА ХЛАДНОГ ОРУЖЈА						ПИСАЦ ВОЛТЕР					ПОЕН			
						ГРАД У САД					АМЕРИЧКИ КОШАРКАШ ЏЕЈМС			
ВРХ У ВИ- ЈЕТНАМУ				УТВРДИТИ ЗНАЧЕЊЕ										
				УЗВИК ДОЗИВАЊА										
ФИЛМ ГЛУМЦА СА СЛИКЕ														ТКАНИНА (лат.)
ЖЕНСКО ИМЕ, СТОЈА														
						ИСТА СЛОВА		СПОРТСКА ЈЕДРИЛИЦА			НАША НЕГАЦИЈА			
						ВЕЗНИК		ДЕО БИЉКЕ			ГЛУМАЦ МАРВИН			
							ВРСТА ПОВРЋА							
							ТАЛОГ ДРУШТВА							
						ТЕНИСЕР ЂОКОВИЋ					ИНЖ. ТЕХ. СЛУЖБА			
						ПЕСНИК ШАНТИЋ					ФРАНЦУ- СКА РЕКА			
						ИТАЛИ- ЈАНСКИ КОМИЧАР					И. Т.			
											18. И 4. СЛОВО АЗБУКЕ			
УЗВИК ЗА ТЕРАЊЕ КОКОШКЕ								МОТОЦИК- ЛИСТА ВА- ЛЕНТИНО						
								АМПЕР						
							СЛИКАР НАУМОВ- СКИ							

РЕШЕЊА НА СТРАНИ 65

ДЕЈМИЈЕН ХИРСТ, НАЈПЛАЋЕНИЈИ УМЕТНИК НА СВЕТУ

УМЕТНОСТ **КАО** ДОБАР ПОСАО

Како пише енглеска штампа, Дејмијен Хирст (рођен у Бристолу 1965. године) до успеха се виноу лукавством: по рекордним продајама чешће се помиње у новинама које се баве финансијама него у часописима посвећеним уметности. Зашто се његова дела толико допадају људима, па постижу високе цене на аукцијским продајама чак и у доба велике економске кризе?

Увек обучен у црно, с прстима препуним прстења, Хирст је веома вешт кад говори о себи. Служи се експлозивним замислима као што су лобање или животиње у формалину, а онда све то, зачињено присуством познатих личности, разметљиво излаже или објављује у каталозима и часописима. Он је прави уметник – предузетник, јер има ланац ресторана опремљених његовим уметничким делима, а производи и џинс и пицуме који носе његову робну марку.

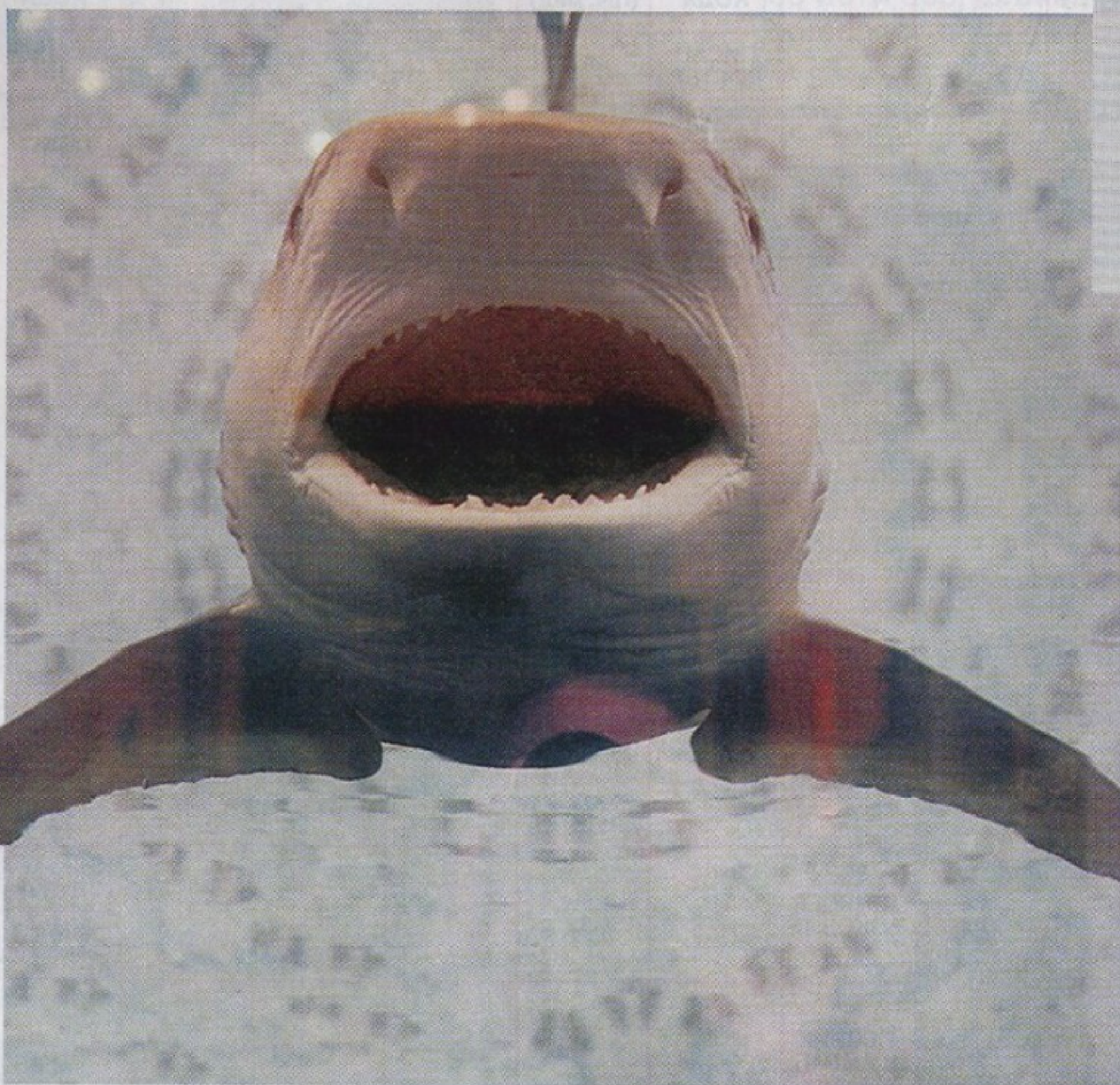
Дејмијен Хирст живи на фарми, а најширој публици познат је по серији дела „Историја природе“ (са животињама попут ајкуле, овце, краве... потопљеним у формалин) или сликама кружног облика. Од деведесетих година најпознатији је представник такозване младе британске уметности. Свет је натерао да о њему прича због веома чудних дела, као што су бочице с лековима којима је опремио свој ресторан „Апотека“. Стално је повезан с ланцем најбољих галерија у Лондону, а у прошлости му је много значило и пријатељство с краљем маркетинга и колекционаром уметничких дела Чарлсом Сачијем, с којим је после захладнео односе. Године 1995. добио је Тарнерову награду, најважније британско признање за нове уметнике „који обећавају“ ■

Он ствара два дела недељно и за то добија око милион евра. За само два дана, 15. и 16. септембра прошле године, продао је двеста двадесет три дела за сто двадесет пет милиона евра. Очигледно је да је са оваквом брзином стварања и продаје Енглец Дејмијен Хирст најплаћенији живи уметник на свету

ПОСЛОВНИ ГЕНИЈЕ

Хирст је најпознатији по томе што је од уметности успео да направи добар посао. Његов ресторан „Апотека“, који је отворио 2003. године, био је омиљен међу познатим личностима. На зидовима је изложио лекове. А кад га је затворио, све предмете је ставио на аукцију и зарадио једанаест милиона фунти ■

МОДА ИЛИ УМЕТНОСТ

„Физичка немогућност смрти у свести некога ко је жив“ уметничко је дело које приказује тигар ајкулу дугачку 4,3 метра потопљену у формалин. Наслови дела су за

Хирста веома важни, јер он спаја снажну слику са сложеним насловом. Заједно, циљ је да се изазове размишљање.

Ово дело настало је кад је 1991. године милијардер Чарлс Сачи изјавио да је спреман да плати било коју

суму да би финансирао неко Хирстово дело. Овај је затражио ајкулу коју је уловио један аустралијски рибар, а која је коштала шест хиљада фунти, док је укупна цена израде дела износила око педесет хиљада. Сачи је после ајкулу препродао Стивену А. Коену (човеку који је на 47. месту по богатству у САД) за осам милиона долара, а само дело постало је симбол британске уметности деведесетих година прошлог века.

По мишљењу критичара, тајна Хирстовог успеха није у томе што је уметник него што је помодна личност. Окружује се познатим људима, понашање му је често шокантно, као кад је купио портрет Парис Хилтон направљен колажном техником од страница порно часописа.

Назив

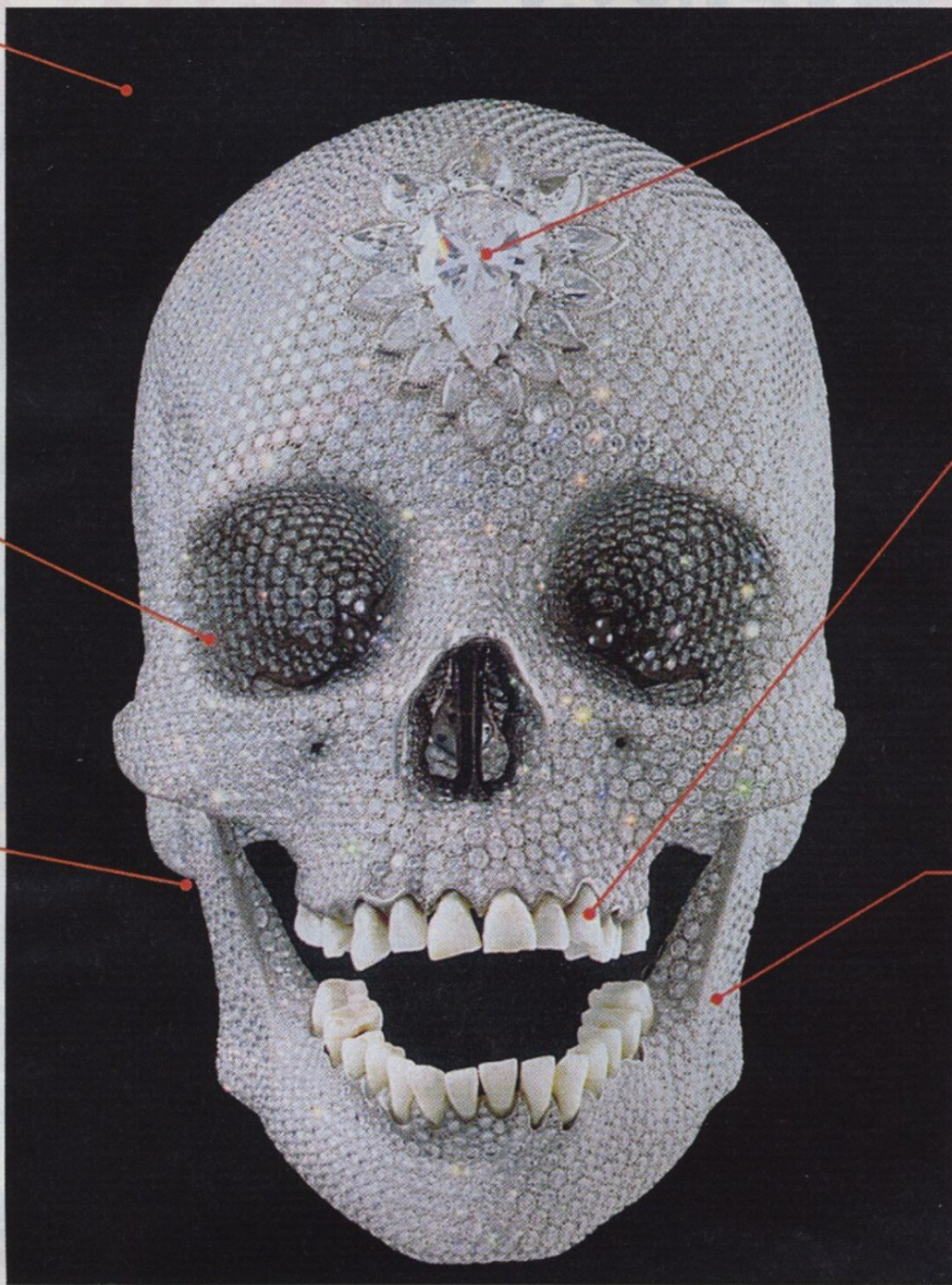
Ово дело, одливак људске лобање од платине прекривен дијамантима, носи назив „У име божје љубави!“ (For the love of God!). Хирст је испричао да је дело тако назвао зато што је његова мајка, госпођа у годинама, баш то узвикнула кад је видела лобању. Или је све измишљено зарад маркетинга ■

Дијаманти

Дијаманте су уграђивали драгуљари Бентли и Скинер, снабдевачи краљевске породице. Хирст је једино наложио да драгуљи не смеју да буду из ратом захваћених подручја света. Има их три пута више него у краљевској круни ■

Рекорди

Лобања је припадала тридесетпетогодишњем мушкарцу који је живео између 1720. и 1810. године. Реч је о најскупљем икада израђеном делу: Хирст тврди да га је откупио један конзорцијум за седамдесет пет милиона евра (мада је и он члан конзорцијума). Био је то први пут да се уметничко дело појави на насловној страници економског дневног листа „Фајненшел тајмс“, а све због толике вредности ■

Бројке

За израду лобање употребљено је 2 килограма и 156 грама платине, 8601 дијамант укупне тежине 1106,18 карата, који су уграђени ласерском техником. Ружичасти камен од 52 карата на челу сам стаје шест милиона евра. Осигурање за ову лобању против уништења или крађе годишње кошта сто десет хиљада евра ■

Историјат

Лобања је купљена у једној продавници у Лондону, али су зуби једини оригинални део главе. Хирст каже да му је као надахнуће послужила једна астечка лобања прекривена тиркизима изложена у Британском музеју у Лондону. Но, енглески уметник Џон Лекеј тврди да је Хирст копирао његово дело: лобању прекривену кристалима „Сваровски“ ■

Порука

Творац најскупљег уметничког предмета на свету изјавио је да је својом лобањом желео да покаже да је данашње друштво спремно да прихвати свакаке ствари само ако се прикажу на исправан начин. Хоће да каже да, кад се прекрије дијамантима, чак и људска лобања постаје привлачна ствар. То је и начин да се каже да друштво које пре свега води рачуна о спољашњости, сакрива многе друге, важније ствари ■

ЗЛАТНО ТЕЛЕ

Реч је о правој животињи потопљеној у формалин, али крунисаној диском од масивног злата, као и роговима и папцима прекривеним овим племенитим металом од 18 карата. Дело подсећа на библијски приказ: док је Мојсије био на брду Синај, његов брат Арон истопио је све злато Израела и од њега направио теле које ће сви обожавати као бога. Мојсије га је уништио, а неколико хиљада година касније Хирст својим „Златним телетом“ показује испразност савременог друштва које је у сталној потражи за богатством, роб новца и успеха. Неки непознати човек купио је ово дело за тринаест милиона евра ■

Кад је 2005. године Хирст приказао ајкулу, енглеска критика је пресудила: „Лакше је да ајкула из 'туршије' прође кроз иглене уши него да милијардер направи уметничко дело.“ Животиња се

чува у витрини од нарочитог материјала.

Хирст своја дела не прави сам. Прво разрађује скицу, а онда на њој раде стотине сарадника. Има најмање четрдесетак стално запослених, а он само ставља пот-

пис на дело. „Па ни архитекте не граде зграде које су пројектовали“, каже. „Зашто бих ја то радио? Сувише сам лењ.“

Као и многа друга Хирстова дела, и ајкула је предоређена да једног дана не-

стане. Формалин само успорава труљење, али га не спречава у потпуности. Уметник тиме хоће да каже да савремена уметност није направљена да траје него да запањи ■

З. М.

100%

Odličan,

LaVita[®]
5

5

5

5

5

A+C+D+E
+ kalcijum

5

ЗА ДЕЦУ И ОДРАСЛЕ

Иако рецепт за „МАЛОГ ПРИНЦА“ наизглед садржи састојке које би свако могао да набави, ова посластичарница ипак крије тајну коју још нико није успео да докучи

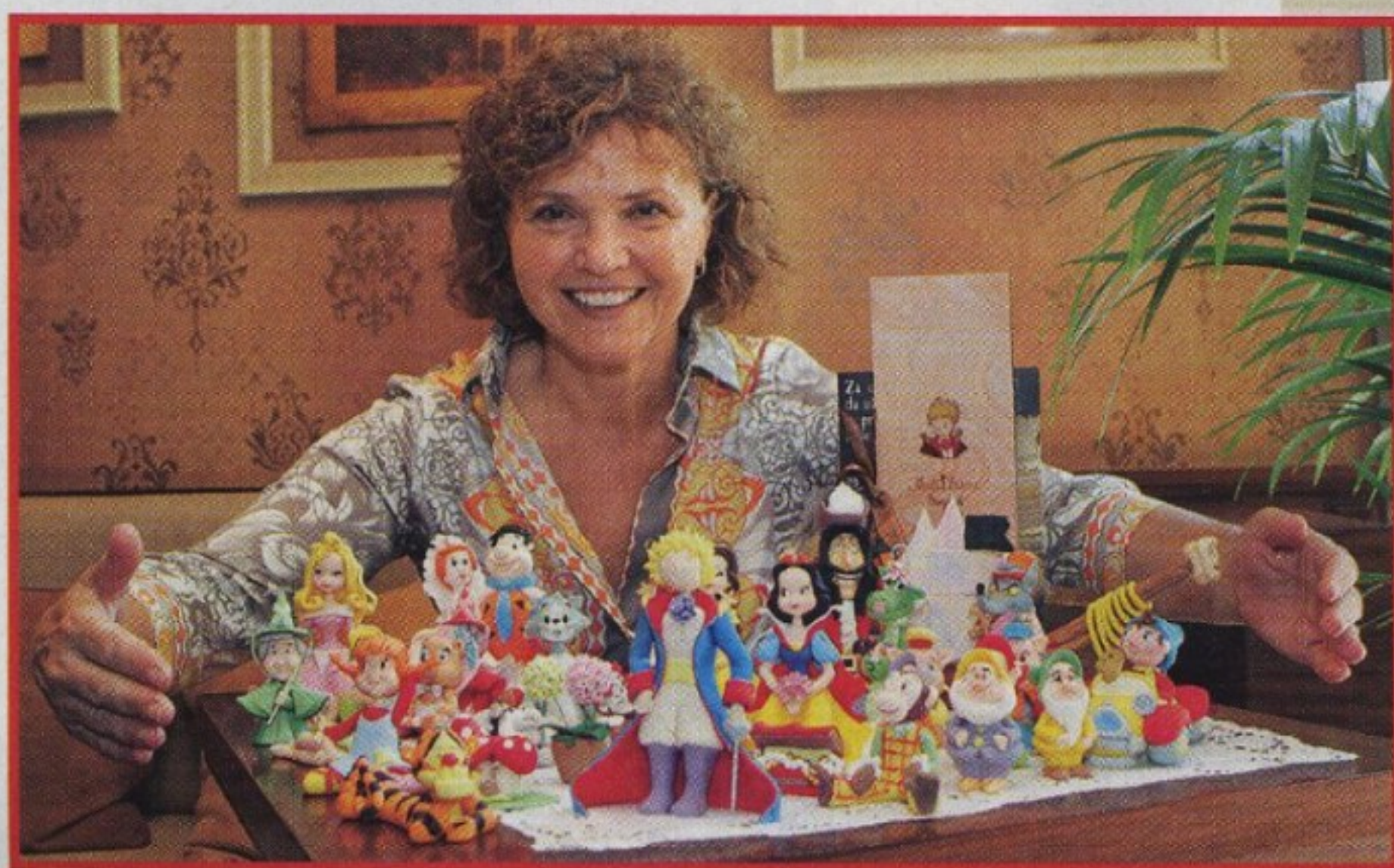
Припрема

Присетити се слика из детињства. Рача Крагујевачка и радња мешовите робе. Деда муштеријама нуди све, од игле до локомотиве, а бака прави најфиније торте. Бакина књига с рецептима право је благо које Гордана Милошевић чува као највећу драгоценост. Година је 1987. Кафиће у Београду и даље можеш на прсте да избројиш. А престоничке посластичарнице нуде колаче и торте, али то су места у којима се човек не задржава. Уђе, поједе и оде. Или уђе, наручи посластицу и опет оде. Зашто посластичарница не би постала место где може да се поседи уз пријатну музику?

Замисао претворити у дело

Гордана Милошевић је економиста. Ради у банци. Али, машта јој не да мира. У њој живи она девојчица која је још у петом основне другарицама правила тулумбе, прсте да полижеш. Та девојчица је порасла и зна шта неће. Пробудила се једног дана и схватила да неће више да буде у свету банкарства. Хоће да оствари сан и по-

ПРИНЦЕЗА НА ЗРНУ БАДЕМА

Гордана Милошевић и њена дружина од марципана

стане принцеза од марципана. Није важно што ће опет морати да иде у школу, овог пута посластичарску, чак у Италији. Не може само да се сања и машта, треба засукати рукаве.

Неопходни састојци

Бањички венац и одговарајући простор. Старински рецепти без састојака који се нису користили у време наших бака. Или врхунских француских или италијанских посластичара. Ако нема чоколаде, бутера, свежих јаја, бадема, лешника, ораха, торта или колач не узима се у разматрање. Све то помешати с даноноћним радом који траје пуне четири године. Касније Гордани прискаче у помоћ све више запослених, зато може да издржи и траје већ двадесет две године. Обавезан састојак је и пуно љубави

која мора да се мути с радозналошћу, игром и подсећањем да је живот, ипак – бајка.

Још мало зачина

Пробудити дете у сваком ко уђе на врата посластичарнице. Отуд и назив „МАЛИ ПРИНЦ“. Бесмртни јунак Антоана де Сент Егзиперија који је „живео на једној планети тек нешто мало већој од њега самог“. Гордана Милошевић сасвим намерно назвала је своју прву посластичарницу по тој, како каже, бајци за одрасле. После се „МАЛИ ПРИНЦ“ умножавао и сад живи на три места у Београду: у „Меркатору“ и у улицама Браће Недић и Палмотићевој. У последњој отвореној посластичарници, у Палмотићевој, угнездио се одмах поред Задужбине Иве Андрића. Ту му

ДОМАЋИЦЕ ДРХТЕ

Кад год је у прилици да се на некој прослави послужи колачима, Гордана ужива у слатком умећу домаћице. Међутим, догађа се да домаћице страхују од њеног суда плашећи се коју ће оцену да добију од власнице „МАЛОГ ПРИНЦА“ која у малом прсту држи рецепте за најфиније колаче. Постоје и прилике да жене дођу да поруче тарту изричито захтевајући да се она не украшава много. Зашто? Не желе гостима да признају да је нису саме направиле.

Иначе, Гордана Милошевић толико је „извежбала непца“ да, који год колач да проба, непогрешиво зна све употребљене састојке. Нема времена да се игра с гостима и да, као у филму „Чоколада“, препозна који би колач био одговарајући за одређену особу, али зато ужива у другој врсти игре. Кад се

појави неодлучна особа која не зна тачно шта би волела да поручи, на пример, за неки дечји рођендан, Гордана попут извежбаног детектива направи неку врсту „психолошког профила“ и за веома кратко време тачно одреди шта би за ту особу било баш оно што жели ■

је баш удобно, клања се сенима нашег нобеловца и с поносом чува урамљену књигу рецепата Горданине баке која је у Рачи Крагујевачкој правила оне чувене торте.

Не постоји ниједан захтев који не може да се испуни, објашњава Гордана Милошевић. Недавно су имали поруџбину за тродимензионалну тарту с мостом, заштитним знаком предузећа. Са све „ћупријом“ торта је била дугачка готово три метра. Иначе, кад се праве торте за венчања, могу да буду најразличитијих боја, високе и по седам спратова.

Лепо на око и на први (и остале) залагаје

„МАЛИ ПРИНЦ“ нуди „чежњу“, „слатку тајну“, „дивоту“ и још десетине и десетине колача и торти који се смешкају из витрина. Човек не зна који да изабере, јер сви маме да се пробају. Љубав се буди већ на први залагај. Кад стигну колачи, за столом на тренутак замукне разговор док се у устима топе тајанствени састојци и омамљују сва чула ■

Весна Софреновић

четрдесет седам

ПОЛИТИКИ

ЗАБАВНИК ЗА ЧИТАЊЕ И ЈЕЛО

За „ЗАБАВНИКОВ“ седамдесети рођендан гости у Конаку кнегиње Љубице уживали су у торти из „МАЛОГ ПРИНЦА“. Јели су је са све насловном страном која је истовремено могла и да се чита и да се једе ■

ПОЛИТИКИ

ЗАБАВНИК

12. 6. 2009.

Снимио Анђелко Васиљевић

КЉУН ЗА ЛЕТО И ЗИМУ

Исувише велик, снажан и уочљивих боја, кљун морског папагаја дуго је због једне необичне особености изазивао забуну и међу природњацима

ЛЕТО

1. Боја
Јарке боје важне су у време парења, тачније удварања.

2. Грбина
Три жлеба на спољашњости кљуна показују да ова птица има између седам и четрдесет година.

3. Летња облога
Овај сивоплави троугао и суседна жута пруга нестају пред зиму.

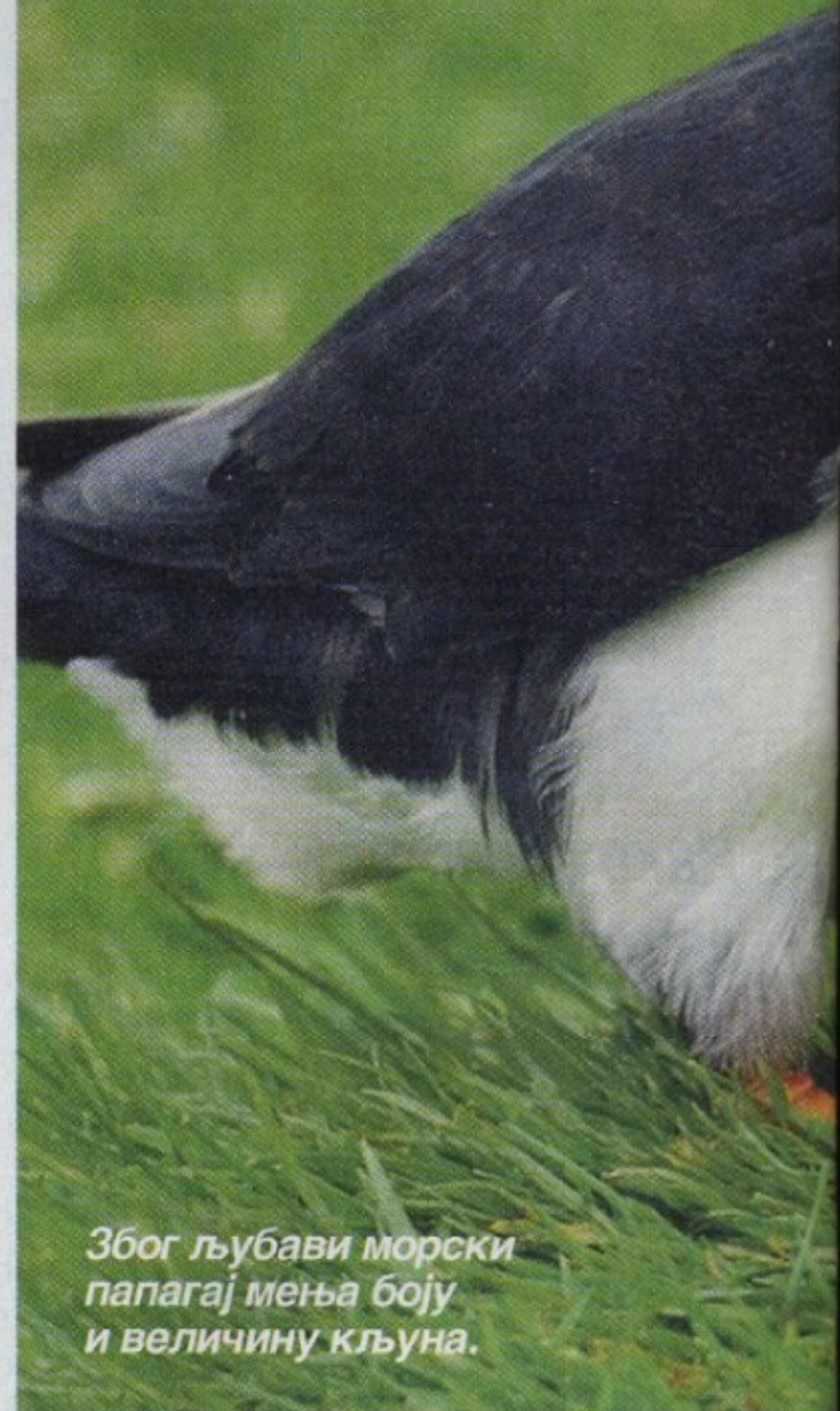
ЗИМА

1. Узани појас
Зимски кљун има препознатљив, особен „појас“ који га одваја од лица.

2. Зимско лице
Бело летње перје замењује тамније.

3. „Усна“
Жута мишићава кожа која омогућава зев птице потамни и током зиме постаје мање упадљива.

Због љубави морски папагај мења боју и величину кљуна.

За корњаче се претпоставља да су на Земљи дуже од две-ста милиона година, па ипак је живот ових гмизаваца с оклопом који броје око триста врста још недовољно истражен. А да од њих може много тога да се научи показале су недавно објављене студије студената са Универзитета у Колораду.

Троје будућих природњака спровело је занимљиво испитивање северноамеричких корњача латинског имена *Terrapene or-nata*, односно њихов ход. Желели су да сазнају колико енергије потроши познати спораћ међу животињским врстама. Сазнања до којих су дошли заиста су изненађујућа, али и надамне корисна јер су оспорила заблуду да копнене животиње, упркос различитим облицима и величинама, сходно својој маси користе сличне количине енергије приликом кретања. Корњача, по њи-

Птица латинског имена *Fratercula arctica* као да је дело људских руку, а не природе. Шведски природњак Карл фон Лине добро је то уочио кад је 1758. године унео у систематику животињских врста под називом „мали фратар с Арктика“, што у преводу њено име и значи.

Црних леђа и белих груди, као да је у свечаној одежди, дугачка око тридесетак центиметара, распона крила више од пола метра и тешка 500 грама, ова птица има необично велику главу а на њој још већи и још необичнији шарени кљун. Изгледа неприродно, као да јој га је неко ту поставио. А уз то мења боју и величину – лети и зими. Због те необичности коју поседује само мали број птичјих врста, све до 1878. године сматрало се да су у питању две сличне птице. Што због тога што због станишта, народ је прозвао арктички, односно атлантски папагај, јер су се јата птица љуљушкала подједнако на сантама које су плутале водама Северног леденог океана као и уз обале Атлантског океана Норвешке, Шкотске, Исланда, Фарских острва.

А тај необични, велики, шарени кљун, толики и тако променљив, постоји само да би привукао пажњу супротног пола у време парења. Иако се мужјак и женка одабиру за цео живот, зиму не проводе заједно. Срећу се у пролеће, гнезде у јуну и јулу и заједно леже на само једном јајету и подижу младунче.

Тада и кљун морског папагаја добије други изглед. Чим прође парење, с кљуна опадају рожнате плоче јарких боја које га обавијају и он постаје мањи и неуочљивији. Касна јесен је време митарења и птица добија гушће, али и тамније зимско перје по лицу ■

ПАМЕТАН ХОД КОРЊАЧЕ

Најновија истраживања показују да овај гмизавац с оклопом својим лаганим кретањем штеди енергију да би лакше прешао огромна растојања

ма, може да прелази огромна растојања уз утршак најмање количине енергије.

Студенти Универзитета у Колораду обучили су осамнаест корњача ухваћених у дивљини да ходају по „бесконечној траци“ постављеној у лабораторији. Опремиле су их посебним веома лаким маскама које су

мериле утршак кисеоника који је поуздан показатељ утрошене енергије и различитих степена утршка сходно променама брзине и успона „бесконачне траке“.

Показало се да ове животиње троше упола мање енергије од сличних, што је потврђено и посебним математичким мо-

делом. У ствари, метаболизам корњача при ходању једва се нешто увећавао у односу на онај при мировању. Прелаз из једног стања у друго невероватно је делотворан и потроши, односно сагори готово 97 одсто унутрашње енергије. При свим брзинама, корњаче бележе 60 одсто потрошње, чак и кад ходају уз успон од 24 степена.

Истраживачи су поставили претпоставку да је еволуција сигурно заштићених, временским условима неугрожених шкољки, мање делотворна но што је то случај са животињама које се крећу успорено и које су, за разлику од својих противника, изградиле мишиће способне да штеде енергију ■

С. Делибашић

Северноамеричку корњачу не одликује брзина већ невероватна економичност утршка енергије.

БРЗИНЕ КОРЊАЧА

- корњача *Terrapene ornata* креће се просечном брзином од 0,25 километара на сат ■
- највећа брзина испитиваних корњача износила је 0,5 километара на сат, што је 75 пута спорије од брзине којом трчи Јамајчанин Јусејн Болт, победник Олимпијских игара 2008. године у Пекингу на 100 и 200 метара ■
- мишићи корњаче умногоме су успоренији, али знатно делотворнији него код осталих животињских врста ■

ОДБОЈКА НА ПЕСКУ

ДВА НА ДВА

Чекајући повољне таласе на плажи Вајики, на Хавајима, чланови кајакашких клубова почетком 20. века нашли су нову занимацију за себе

Одбојкаши на хавајској плажи 1915. године.

Већина играча игра боса.

За време Олимпијаде у Атини 2004. године, Предраг Милинковић, новинар Спортске редакције Радио-телевизије Србије, по несносној врућини кренуо је на посао. Требало је да преноси финалну утакмицу одбојке на песку. Обукао је најтању мајицу коју је имао. Кад је стигао на коментаторско место, приметио је како организатори, управо због велике врућине, прскају публику шмркovicima. Људи су се радовали освежењу, па су почели да пљескају. Схвативши то као знак охрабрења, момци су неколико пута „окупали“ шмрком и новинарске ложе:

„Био сам потпуно мокар, од главе до пете!“, сећа се тог догађаја од пре пет година Предраг Милинковић. „То ми се наравно није могло догодити да сам преносио утакмицу одбојке у дворани. Или да сам се налазио на било ком другом спортском догађају. Осећао сам се помало необично... Сви су били савршено расположени. Чула се и музика. Уосталом, често кажемо да одбојка на песку, односно beach volleyball, није само спорт, већ начин живота! Осим тога, управо играчице одбојке на плажи привлаче највећу пажњу гледалаца. Како тврде спортски новинари, оне су најлепше међу свим спортисткињама. Ми-

Поједини врхунски играчи дворанске одбојке постали су познати играчи одбојке на песку.

слим да је то ипак због дресова, али и посебног расположења које се ствара кад се играју утакмице одбојке на плажи.

Смечеве Мерилин Монро

Утакмице одбојке на плажи Предраг Милинковић почео је да преноси и коментарише пре десетак година. Међутим, историја овог спорта – који несумњиво буди сећања на лето и забаву на плажи – ипак је дужа. Иако је овај олимпијски спорт постао познат и радо игран најпре у Калифорнији (САД), прве утакмице одбојке на песку одигране су током прве две деценије 20. века на плажама Вајики у Хонолулуу, на Ха-

вајима. Досађујући се и чекајући повољне таласе, чланови кајакашких клубова, сурфери, нашли су другу занимацију на плажи. Убрзо су осмишљена прва правила. На свакој страни мреже стајала су шесторица играча... Један од најпознатијих пионира одбојке на плажи био је славни пливач Дјук Куанамоку.

Двадесетих година прошлог века у Санта Моники, у Калифорнији, направљена су јавна игралишта од песка намењена уживању посетилаца. Тада су се појавиле и прве мреже. Била је то породична забава. Људи су почели да играју одбојку на јавним

плажама, као и у приватним клубовима, такође на плажи. Треба

имати у виду да је то било време тешке економске кризе: свима је био потребан неки нови вид спортске забаве, веселе рекреације. У Калифорнији су од 1924. године почели да приређују турнире у одбојци на песку. Три године касније одбојка на песку постаје најомиљенији спорт француских нудиста! Онда се прочуо и у Бугарској и Литванији... Средином педесетих година 20. века у Калифорнији су установљене и награде за најбоље – „Краљ

плаже" и „Краљица плаже". Неодољива глумица Мерилин Монро снимљена је како игра одбојку на плажи. То је схваћено као најлепши могући позив. Кад су се шездесетих година нашли на чувеној плажи Соренто крај Лос Анђелеса, и „Битлси" су заиграли одбојку на песку.

Први турнир у одбојци на песку који је доносио новчану награду одигран је 1974. године у Сан Дијегу. Награда је износила хиљаду и пет стотина долара, а финале је посматрало само две стотине педесет гледалаца. У Рио де Жанеиру 1987. године одржано је прво првенство за мушкарце. Тек шест година касније – и за жене. Међународни олимпијски комитет признао је одбојку на песку за олимпијски спорт 1993. године. На Олимпијским играма у Атланти 1996. године, не рачунајући телевизијске гледаоце, одбојку на песку посматрало је више од сто хиљада људи. Од 2003. године постоје четири гренд слем турнира у одбојци на песку: у Марсеју, Берлину, Клагенфурту и Калифорнији.

Данас се игра у две стотине осамнаест земаља. Светска турнеја обухвата двадесет шест турнира у Европи, Азији, Африци, Америци, а наградни фонд је већи од пет милиона долара!

Код нас се одбојка на песку професионално игра од 1997. године кад је одржано и прво такмичење. Од 1998. године редовно се одржавају државна првенства. У Београду постоји једна сала, и то у Великом Мокром Лугу, с пешчаном подлогом дужине шеснаест а ширине осам метара. Ту многи наши одбојкаши тренирају зими, док се лети тренинзи одржавају на отвореном.

Чекајући Олимпијад у Лондону

Одбојка на песку игра се између два тима од по два играча, на пешчаном пољу подељеном мрежом. Играчи пребацују лопту с једне на другу страну мреже ударцима – било ког дела тела. Имају право да три пута дотакну лопту пре него што је пребаце у супарничко поље. Међутим, ниједан од играча не сме два пута заредом да удари лопту (осим приликом блока у првом контакту). Надметање се наставља све док лопта не додирне тло или оде у аут. Сервер се мења кад екипа стекне право на сервис. Свака половина поља димензија је осам са осам метара, што је мање од уобичајеног

поља за одбојку у сали. Правила дозвољавају да играч пређе испод мреже у противничко поље, све док то не омета игру супарника. Већина играча игра боса, било да је то лична жеља или тако нешто захтевају правила турнира. Иначе, лопта је нешто мекша и незнатно већа од одбојкашке. Особеност одбојке на песку је коришћење сигнала рукама којима играч показује саиграчу који потез намерава да изведе.

Да ли се међу не толико успешним играчима одбојке у дворани можда крију будући шампиони одбојке на песку? Предраг Милинковић за читаоце „Политикиног Забавника" каже:

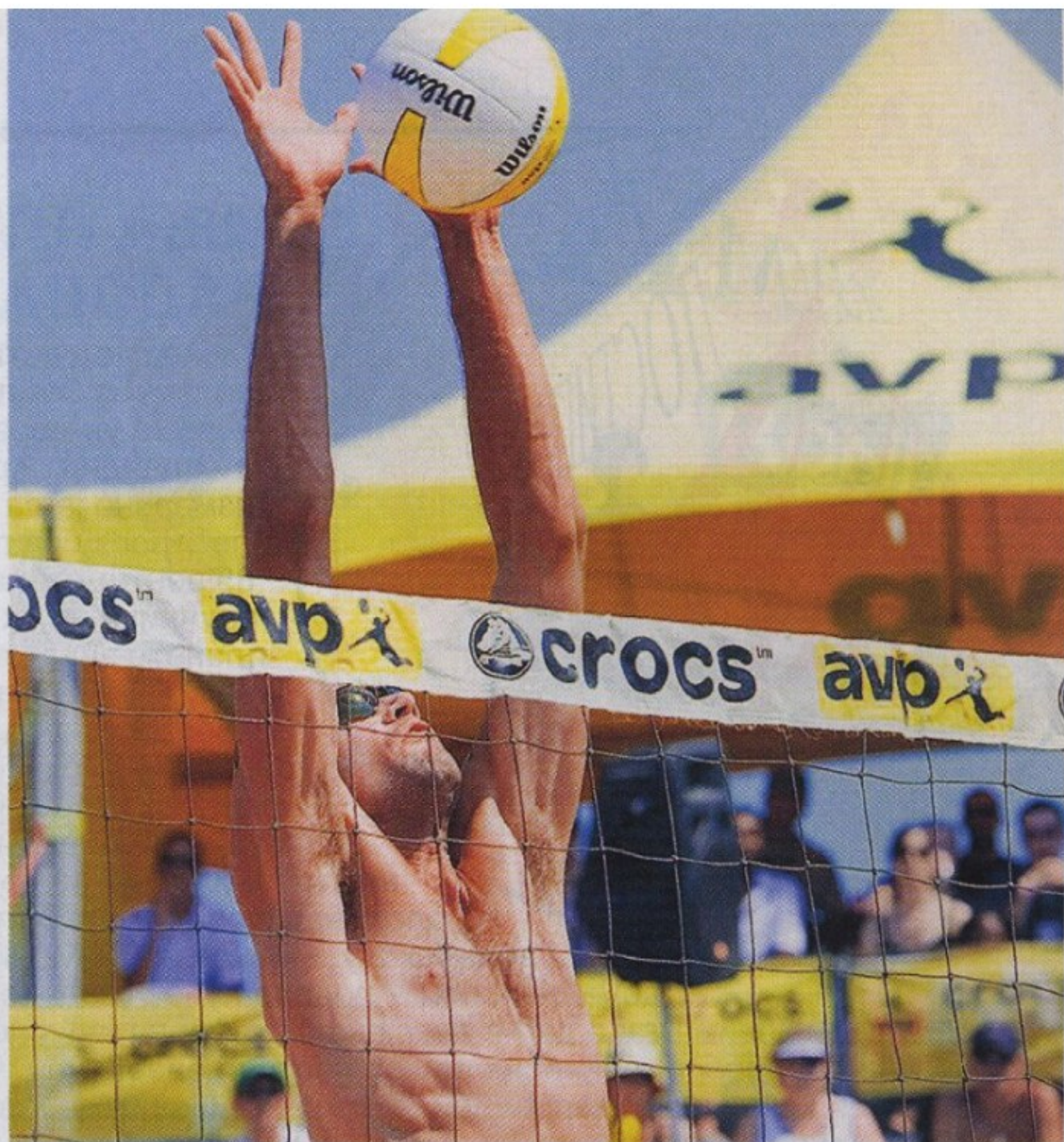
„Дешавало се и да врхунски играчи такозване дворанске одбојке постану сјајни играчи одбојке на песку. Американац Карч Кираљи освојио је златну олимпијску медаљу и у дворанској, и у одбојци на песку. Много је, међутим, чешћи случај да се просечни играчи дворанске одбојке посвете бич волеју и постану веома успешни."

Припреме професионалних играча одбојке на песку почињу почетком године, у јануару или фебруару, кад почињу турнири у Јужној Америци. У марту је на реду Европа, а затим турнири у Аустралији, Калифорнији... Потом се селе у Азију, а крајем маја и почетком јуна поново су у Европи. Укратко, сезона траје до новембра. Врхунски спортисти посвећени су одбојци на плажи потпуно, без остатка, као и сваком другом врхунском спорту: имају тренере, тачан програм припрема, воде рачуна о исхрани и, што је такође важно, добро зарађују. Одбојка на песку је веома омиљен спорт који привлачи све већу пажњу телевизијских гледалаца, самим тим и спонзора.

О учинку репрезентације Србије у одбојци на песку Предраг Милинковић каже:

„Имамо репрезентацију, односно парове који нас представљају на балканијадама и на турнирима у иностранству. Циљ Одбојкашког савеза Србије – Комисије за одбојку на песку, јесте да на Олимпијским играма у Лондону 2012. године наша земља буде међу учесницима. У Србији се од прошле године одржавају турнири с новчаним наградама, што је и услов за веће занимање одбојкаша."

Уколико неко и нема намеру да се професионално бави одбојком на песку, треба да има у виду да је реч о вр-

Одбојка на топлем песку, али и под врелим сунцем, то значи да играчи носе качкете и тамне наочаре.

ло благотворном, али и безбедном спорту. С обзиром на то да песак као подлога ублажава ударце стопала, али и падове, играње одбојке на песку није опасно. Нема додира између играча супарничких екипа, дакле нема ни гурања, као ни других „опасних" при-

лика кад је могућност озлеђивања велика. Додуше, треба се добро заштитити од сунца. А играчи одбојке на песку познати су по маштовитом избору качкета и најбољих наочара за сунце. О бикинијима и да не говоримо ■

Мирјана Огњановић

Повреде током утакмица нису честе

Особеност одбојке на песку представља коришћење сигнала рукама којима играч показује саиграчу следећи потез.

ЗЕМЉА ПЛУТАЈУЋИХ ГРАДОВА?

Опасност од потапања услед општег загревања Земље прети многим градовима земаља уз мора. Међу угроженима је и Холандија. Крајем протеклог века измерено је да је ниво воде Северног леденог мора порастао за чак 85 центиметара. Како предвиђања научника не охрабрују да ће се загревање планете зауставити, стручњаци ове земље већ су направили план не само како да обезбеде приобаље, већ и како ће да подижу градове на води.

Решење за куће које често бивају поплављене нашли су у модерним сојеницама. Постављене на стубовима, ове куће могле би безбедно да одолевају порасту водостаја, а не би морале ни да се измештају, нити да их укућани напуштају уколико вода дође до прага. У подове кућа уградиће се плоче од бетона с ваздушним цевима тако да ће одвојене од стубова куће неоштећене плутати по површини. Пробне грађевине већ су постављене на неким местима уз обалу. Грађевински инжењери направили су пројекте и за целе градове који ће бити састављени од плутајућих кућа, а између њих ће стално саобраћати бродичи за превоз путника ■

Холандски грађевински инжењери имају припремљене пројекте за изградњу плутајућих градова.

Модерне сојенице већ су постављене на неким местима уз приобаље.

ЕЛЕКТРОМАГНЕТНА ПРОВЕРА ЗДРАВЉА

Умешност физичара и достигнућа високе технологије све више налазе примену у свим областима медицине. Али, оно што је замислио професор Јанг Хао, предавач на колеџу Квин Мери у Лондону, превазилази све досад учињено. Намера му је да у људско тело угради сензоре и чипове који би надгледали рад органа и радио-сигналима упозоравали и обавештавали о свакој промени.

Професор Хао направио је лутку у природној величини човека од посебне врсте вештачког материјала који подсећа на кожу. У њу је уграђена антена са сензорима осетљивим на електромагнетне зраке. Свако јутро Јанг Хао пуни лутку свежим, још топлим јагњећим месом којим oponaша температуру и ткиво људских органа, а онда с велике удаљености шаље ка њој радио-сигнале. Испробава разне јачине и удаљеност сигнала да би утврдио како најбезбедније да их примени у људском телу. Уградњом чипова и сензора који би били повезани с медицинским центрима, лекари би имали стални увид у здравствено стање пацијента и на време би могли да уоче зачетак или развој неке болести. Ова сјајна замисао професора Јанг Хаоа још се испитује и на њену примену мораће да се сачека ■

Физичар Јанг Хао на лутки направљеној од посебног вештачког материјала и испуњеној свежим јагњећим месом испитује деловање електромагнетних зрака.

ИСПИТИВАЊЕ БЕЗ КРВИ

Ускоро за испитивање крви више неће бити потребно узимање узорка. Немачки физичар Холгер Јунгман и радиолог Михаел Шицел направили су уређај који испитује одблеске згуснутог снопа беле светлости усмереног на кожу и успева да одреди најважније параметре хемоглобина, беланчевине присутне у црвеним крвним зрнцима која преноси кисеоник од плућа до свих других ткива.

Осим што је потпуно безболан приликом употребе, овај нови уређај испитивања обавља тренутно, што је нарочито важно код малих беба, људи који су доживели опекотине или у неким другим хитним случајевима. Јер, у истом тренутку кад се упери светлост, на екрану се појављују жељени резултати ■

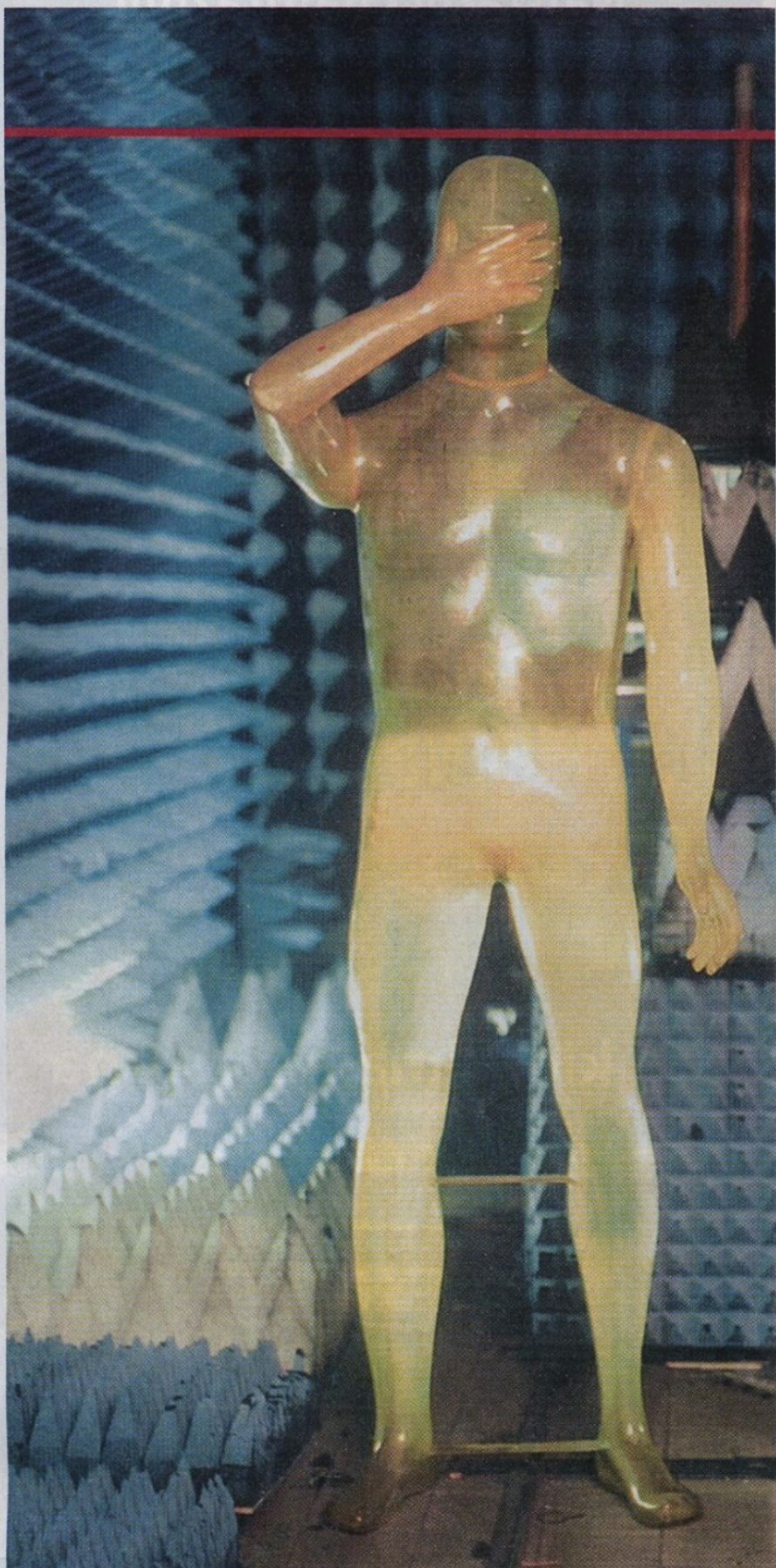
АУТОМОБИЛ ЗА ЈЕДНУ ОСОБУ

Шта учинити да се гужва на путевима смањи а да се људима не ускрати да возе своје аутомобиле, невоља је коју стручњаци одавно покушавају да реше. Али, спас је изгледа на помолу. Нуди га група младих инжењера из Лондона који су направили аутомобил за једну особу. Четвороточкаш изгледа необично.

Смањен је и сужен, али технолошки унапређен. По два точка, које покреће електромотор, уграђена су испод каросерије широке тек да у њу стане седиште и волан с управљачком таблом испред возача. Вожња је лака,

ПОДЦИТНИН
ЗАБАВНИК

12. 6. 2009.

једноставна и безбедна јер свим механизмима аутомобила управља рачунарска систем. Могућност превртања или излетања с пута готово је искључена јер рачунар аутоматски покреће кочнице у точковима да би возило у кривини или приликом скретања остало стабилно. Уз ове мере опреза инжењери су додали и бежичну везу међу учесницима у саобраћају, па возачи могу да се договарају о кретању. Иако је изум лондонских инжењера засад само рачунарска симулација, возачи из Шведске већ су показали занимање за њега. Израчунали су да би се просечној четворочланој породици исплатило да на паркингу има по један такав аутомобил за сваког укућана ■

Смањен и сужен, аутомобил за једну особу не заузима много простора на саобраћајницама, а удобан је и безбедан за вожњу.

Kreativni centar

SMS KLUB ČITALACA

**Važi za
sve mreže!**

KAKO DA SE UČLANIM?

Pošaljite SMS poruku sledeće sadržine
na broj 6220:

PKKC_ime_prezime_datum rođenja_
mesto stanovanja ulica broj e-mail

donja crta (_) označava razmak i ne treba je kucati u poruci; vidi sliku.

To: 62201

PKKC Milena Popovic
02101975 Beograd
PopLukina 24/3 milena@
abc.net

options

Send

close

NARUČIVANJE PUTEV SMS-a

Pošto postanete član SMS kluba, možete naručivati naše knjige putem SMS-a uz popust od 20%, tako što ćete na 6220 poslati poruku sledeće sadržine:

NAR_naziv knjige ili SMS šifra broj komada

(spisak SMS šifara možete naći u cenovniku na sajtu www.kreativnicentar.rs)

To: 6220

NAR Mali bukvar 1

opt ions

Send

[close](#)

ŠTA DOBIJAM?

- SMS poruku o novim izdanjima *Kreativnog centra* svakog meseca
- redovan popust od 20% za narudžbine putem SMS-a; detaljno uputstvo možete naći na sajtu www.kreativnicentar.rs
- **super popust** od 40% za pojedine naslove tokom posebnih SMS prodajnih akcija
- mogućnost da budete jedan od 10 srećnih dobitnika knjige; izvlačenje dobitnika svakog meseca; izveštaj o dobitnicima na sajtu www.kreativnicentar.rs
- mogućnost da svakog meseca učestvujete u SMS kvizu i budete jedan od 10 srećnih dobitnika knjige ako tačno odgovorite na kviz-pitanje; izveštaj o dobitnicima na sajtu www.kreativnicentar.rs
- mogućnost da se uključite u raznovrsne kreativne SMS akcije koje pripremamo samo za članove SMS kluba

Organizator SMS servisa: STARION
Telefon za reklamacije: 011/ 220 63 53

Cena svake poruke je
20 din. + PDV

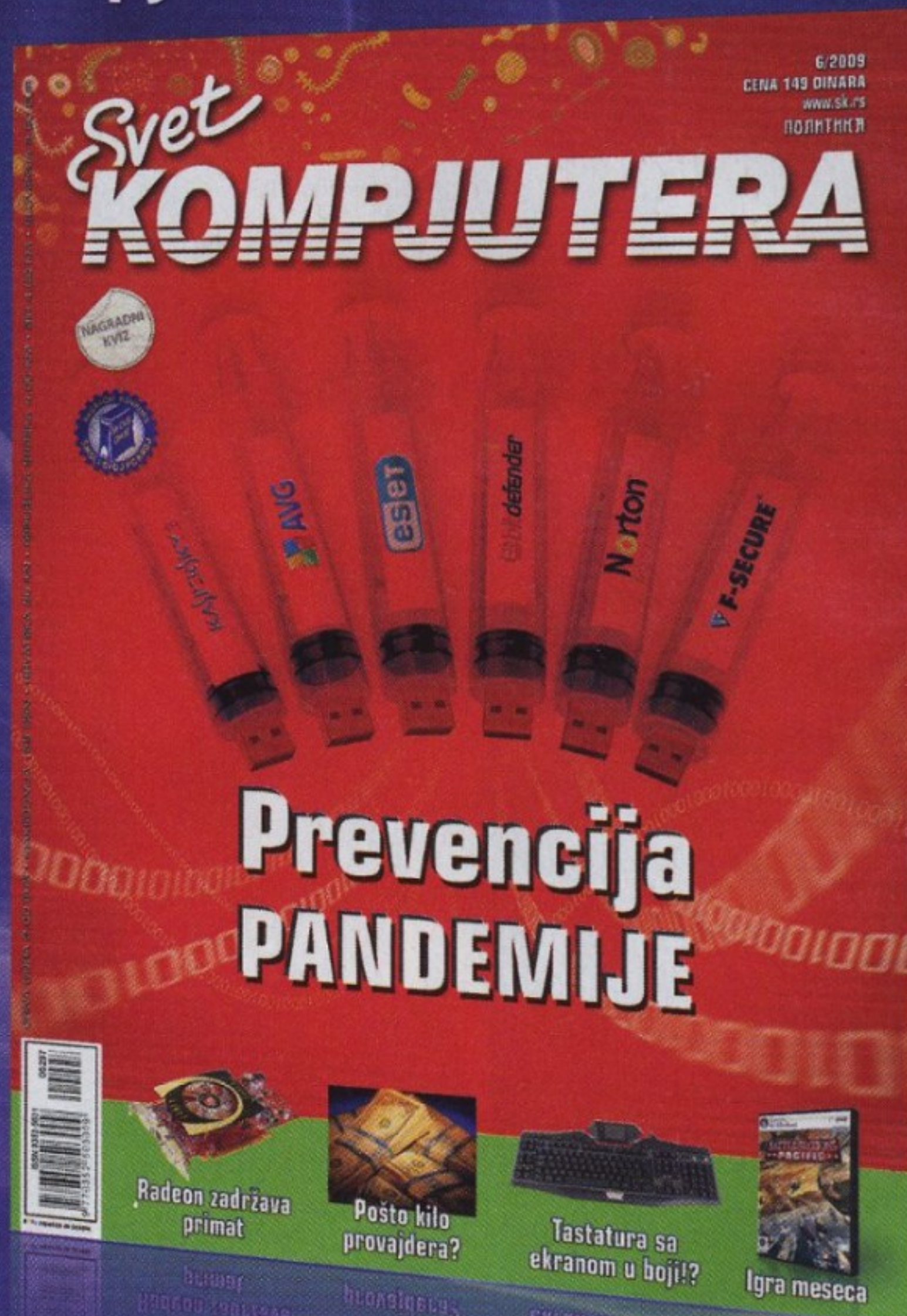
OBAVEŠTENJE ZA ČLANOVE:
Članarinu nije potrebno obnavljati,
ona važi sve dok se ne odjavite

Kreativni centar, Gradištanska 8, Beograd
011/ 38 20 464, 38 20 483, 24 40 659
e-mail: info@kreativnicentar.rs
www.kreativnicentar.rs

Kreativni centar

**Najstariji i najtiražniji
kompjuterski mesečnik u Srbiji**

Na kioscima od 1. juna

www.sk.rs

[illegible]

Priključite se društvu na forumu "Sveta kompjutera" i razmenjujte iskustva, mišljenja i savete.

У ЦАРСТВУ ЧУЛА

ХИПИ КРАЉИЦА

Викторија, краљица Уједињеног Краљевства и царица Индије, четрдесет година носила је црнину. То је био један од начина да изрази дубоку жалост због смрти свог вољеног мужа, принца Алберта који је умро 1861. године, кад је Викторија навршила четрдесет другу. Од тада је носила и наруквицу на којој је као привесак висио сићушни Албертов портрет из времена њиховог вереништва. Сваке вечери собарица је на кревет стављала принчеву спаваћу кошуљу, припремала му бокал свеже воде за умивање... баш као да је и даље жив.

Иначе, краљица Викторија (1819–1901) у младости је била врло љупка: висока тек метар и педесет три центиметра, имала је витак стас. Свирала је клавира и певала, обожавала музику Росинија, Белинија и Доницетија. Кад је родила децу, угојила се. Позната као жена патриотских осећања, венчала се, по сопственој жељи, у хаљини сашивеној у Великој Британији – подразумева се – од британских тканина!

И девојке и младићи

Ипак, нешто на њој ипак није било британско... Наиме, краљица није мирисала „британски“. Иако није патила од уобичајених женских модних хирова, строгој краљици Викторији веома се допао мирис који је до ње доспео издалека. И очарао њена чула. Био је то *пачули*.

Онима који знају како мирише *пачули*, овај необичан податак из живота британске краљице деловаће помало смешно. Јер, *пачули* је био омиљени мирис оних који су, на супрот краљици, остали симбол неспутаног слободног понашања – хипи генерације. Пратећи индијску моду, „деца цвећа“ мирисала су на источњачко етарско уље, на – *пачули*. Шездесетих и седамдесетих година прошлог века, уколико би се неко нашао на каквом скупу хипика или рокера, могао је, између осталих мириса, да осети и опојни, заводљиви мирис *пачулија*. На *пачули* су мирисале и девојке и младићи. Данашње госпође које су крајем шездесетих и почетком седамдесетих биле девојке и даље носталгично уздахну кад га неко помене. Тврде да момци никада нису

Краљица Викторија

тако дивно мирисали као онда кад су мирисали на *пачули*.

Занимљиво је да се етарско уље, односно мирис добија не из цвета, већ из листова ове биљке која припада породици *Lamiaceae*. *Пачули*, тачније, *Pogostemon cablin*, жбунаста је биљка која потиче из Азије – Индије, Кине, Индонезије... Цветови су розикасто-бели. Мирис је заиста снажан и непоновљив и од давнина се користи за производњу етарских уља. Реч *пачули* потиче од тамилске речи *raçaī*, што значи зелено, и *elai*, што значи – лист. А тамилским језиком говоре у Индији, Малезији, Шри Ланки и Сингапуру...

Утицај на лик Сандокана

Лишће *пачулија* бере се неколико пута годишње. Неки тврде да се најбоље етарско

Толике супротности, а само један мирис: и британска владарка Викторија и „деца цвећа“ имали су свој омиљени мирис. Био је то пачули...

уље добија од свежих листова, док други верују да је најмирисније уље добијено од осушених листова. У далекоисточним земљама етарско уље користили су за мазање рана од уједа змија.

У сваком случају, од времена ренесансе, азијски трговци у тубе свиле стављали су мирисно лишће *пачулија* како би, осим прекрасног изгледа, свила деловала на чуло мириса будућих купаца. Поред тога, коришћен је као најбоље средство против мољаца. Његов мирис годинама је био прави знак раскоши. И тако је једнога дана овај мирис стигао до ноздрва краљице Викторије. На шта то тако дивно миришу свиле које стижу с Далеког истока, питала се краљица. На *пачули*, одговорили су њени поданици. Уосталом, Викторија је била и владарка Индије. Стога би се могло рећи да је и *пачули* на известан на-

чин под британском круном. Убрзо се мирисно лишће нашло у свим краљичиним орманима. И строге црне хаљине и доњи веш краљице одисао је његовим опојним мирисом. Па тако и краљица. Многи тврде да овај мирис делује опуштајуће, а то је потребно сваком владару који има велики број обавеза!

Године су прошле, краљица је склопила очи, *пачули* је полако изашао из моде. Етарска уља као да више нису била занимљива. Нова мода парфема долазила је из Париза, али и из руске престонице. Козметичке куће нудиле су све већи број различитих мирисних нота у занимљивим бочицама... Међутим, с друштвеном, културном и музичком револуцијом шездесетих година, поново су искрсла источњачка етарска уља. Осим сандаловине, ту се нашао и мирис *пачулија*. Генерација хипика и бораца против рата, поклоника рокенрола и слободне љубави изабрала је свој мирис. Он се савршено слагао са индијском медитацијом и јогом. Тако су и они који се нису одважили да оду до Индије – што је била жарка жеља многих младих тог времена – могли на

Сапун с пачулијем

известан начин да осете мирис Истока. Остало је било ствар маште.

Уосталом, сличном варком својевремено се служио и Емилио Салгари, чувени италијански писац пустиловних романа. Купио би бочицу етарског уља *пачулија* или сандаловине, намирисао би се... а затим пуштао машти на вољу. Замишљао је да је негде далеко... Тврдио је да се преко чула мириса на известан начин буди списатељско надахнуће. Тако су настале пустиловине малазијског јунака – Сандокана.

Кад су хипици остарили, и *пачули* је још једном изашао из моде. Међутим, онедавно се поново често помиње. Да ли неки нови хипици поново ступају на сцену? Или, можда, приврженици строгог викторијанског начина живота? Толике супротности а само један мирис ■

М. О.

Борис Акуњин, у ствари Григориј Чхартишвили

Сведочанство је из прве руке, бар тако тврди у иностранству већ поодавно убедљиво најчитанији руски писац. О његовој „матушки“ да и не говоримо. Дакле, овако:

„Били смо у метроу, она је читала детективски роман, а ја сам приметио да је књига умотана у корице тако да људи не виде шта чита. Желела је да мисле да чита нешто интелектуално. Тада ми је пало на памет да неко мора да напише детективски роман кога се даме попут моје жене неће стидети да јавно читају.”

За све склоне игри

Неколико лета касније у московској али и у осталим подземним железницама дилџем земаљског шара било је тешко видети путника који је уграбио седиште а да у рукама, широм раширених корица, не држи роман извесног Бориса Акуњина. Уосталом, преведен је на више од тридесет језика и штампан у милионским тиражима. Није с поуздањем утврђено, али је сасвим извесно да су даме биле бројније и знатижељније. Јер, тешко да су могле да одоле заводљивости, изгледу, васпитању и свеколиком знању, као и подразумевајућој неустрашивости Ераста Петровича Фандорина, црноког и плавоког јунака са седим зулufима с краја 19. и почетка 20. века.

педесет шест

Писац који је с почетка сакривао идентитет – „у свету коме припадам писање детективских романа било је немислииво. Чак и сад неки од мојих старих познаника ме гледају као рашчињеног свештеника” – позајмио је нешто од већ класичних књижевних (руских) јунака: грофа Болконског, кнеза Мишкина и Печорина. Фандорин је паметан, али и практичан, увек у доброј физичкој форми. Поред тога, он је беспрекорно одевен и одмерен према дамама на које оставља посебан утисак, одушевљен кинеском филозофијом и јапанским борилачким вештинама, смирује се калиграфијом, а с времена на време усредсреди се и на хаику поезију. За разлику од руске интелигенције, која је критиковала власт али је увек била одана држави, Фандорин је индивидуалиста који не служи ни шефа московске полиције, ни губернатора, чак ни цара, већ само своју земљу.

Име Бориса Акуњина, псеудоним дипломца Института источних језика и петнаест година уваженог заменика главног уредника угледног часописа за светску књижевност Григорија Чхартишвилија, први пут се пред читаоцима појављује 1998, у време кад је Русија Бориса Јељцина клецала и клечала на све стране. „Лош момак”, што на јапанском значи његов псеудоним, али и Б. Аку-

БЛАГОРОДНИ

Ко зна да ли би руска али и светска књижевност добиле писца чији јунак проницљиво и спретно решава свакојаке злочине да није било једног догађаја у московској подземној железници.

Григориј Чхартишвили, цењени филолог, јапанолог и књижевни критичар од тада постаје тајанствени писац детективских романа под именом **Борис Акуњин**, човек о чије се текстове отимају од Холивуда до украјинске мафије

њин, које је подсећало и на Бакуњина, познатог руског револуционара, филозофа и анархисте 19. столећа, упустио се да са својим јунаком реши мноштво, за надлежне, нерешивих загонетки. И све то у шеснаест књига, колико је до данас изишло Акуњинових романа у библиотеци под називом „Авантуре Ераста Фандорина”. Многи су стигли и пред љубитеље биоскопа, неки се играју пред препуним гледалиштима позоришта.

Никакво чудо с обзиром на то да је доскора детективски роман у Русији сматран лакшим штивом.

Борис Акуњин је својим романима понудио нешто сасвим ново. Не само узбудљиву детективску причу, него и подсећање на историјско и културно биће Русије с краја 19. и почетка 20. века. И, надам се, наставак добре писане речи која је једно од (нај)важнијих обележја класичне руске литературе. Дакле, вишезначну крими причу која може да се чита у више слојева. У ексклузивном разговору с Олгом Кириловом, уредницом у београдској

„Информатици” и главним кривцем што и наши читаоци имају задовољство да редовно прате пустиловине Ераста Фандорина, он је своје писање овако објаснио:

„Код мене је смеша различитих жанрова и стилова... Као прво, то је спој елитне књижевности с популарном књижевношћу. На нивоу садржаја то је пристојан стрип, а што се тиче стила и реализације такозваних прилога то понекад буде пристојно штиво. То су забавне књиге, у ствари књиге за паметне људе који су сачували склоност ка игри. Уосталом, и Умберто Еко пише исто тако...”

Три типа у једном

У игри коју вешто води, Борис Акуњин – који себе не назива писцем већ „аутором лаке књижевности, зато што реч писац у Русији има веома велику тежину, то је веома тешка реч... Ја не пишем, што би се рекло крвљу душе, ја пишем мастилом по хартији и своје проблеме не изливам на своје читаоце” – из романа у

Жена без хлапа
србна без жрца - њекако
јерним планом.

Датум твораца.
Ја само небу чужа
идеј ирејиски час.

Оптимизма је.
сага јесте јерни сиротина
гемени бели сити.

Не чужај анијесити
и не планети се сиротини:
још лејисајр лејити.

ФАНДОРИН И ПЕГАВА ПЕЛАГИЈА

роман користи различите поступке. Тако је, рецимо, „Азазел“, његов први објављени роман, једна врста романтичне пустиловине, док „Левијатан“ заплетом и одгонетком подсећа на Агату Кристи, „Турски гамбит“ је прави шпијунски трилер, „Декоратер“ је на неки начин наставак приче о Џеку Трбосеку, „Државни саветник“ је широка лепеза завере која циља до самог врха Царства,

а „Дијамантска кочија“ носи у себи и невероватне пустиловине Џејмса Бонда и Шерлока Холмса али и (не)ухватљиву мистику Истока...

Све то, разуме се, решава Ераст Петровић Фандорин чије презиме је Борис Акуњин, односно Григориј Чхартишвили извукао из бисага предака. Наиме, његов далеки претходник Фон Дорн допутовао је у Русију у време цара Ивана

Грозног као представник си-ромашних племића из Немачке. И ту остао. Како је време пролазило, његови потомци помешали су се с Русима и постали племићи прво Фондори-ни затим Фандорини пошто се у руском језику ненаглашено о изговара као а. Лепа и поучна прича, готово као она из московског метроа. Овде, можда, ваља додати да ни преци Пушкина нису били Руси

Рафаела Сабатинија, за свог сад већ планетарног јунака – о чијим филмованим пустиловинама с Холивудом већ води завршне преговоре и кога моћна украјинска мафија фалсификује издајући књиге о којима Акуњин нема појма – каже да је леп човек:

„Шта значи то леп човек? То је човек који, упадајући непрестано у свакакве неприлике, поступа на леп начин не зато

Лепота 19. века – велика кнегиња Јелисавета Федоровна

ПОСРЕДНИК
ЗАБАВНИК

12. 6. 2009.

НЕВЕРОВАТАН СЛУЧАЈ НА БРОДУ

Пре неку годину Борис Акуњин је одлучио да узме одмор и са супругом је кренуо бродом на тромесечни пут око света, оно што је желео још док је био у кратким панталонама. И ту је, по сопственом признању, доживео сцену коју је измаштао пишући роман „Левијатан“:

„Био је то енглески брод и свуда околу били су само Енглези. Код мене у 'Левијатану' постоји откачени енглески баронет који је сваке ноћи излазио горе и проверавао координате зато што није веровао ником живом, па ни капетану... И, ето, изађем ја једне вечери на балкон своје кабине и угледам на суседном балкону старијег џентлмена како стоји и кроз некакав чудни предмет гледа у месец. Ја га упитам: 'Шта Вам је то?' Он рече: 'То је секстант. Није да не верујем капетану, али ја увек желим тачно да знам где се налазим у датом тренутку.' Помислио сам, Боже мој, ово се неко са мном неукусно шали. То се стварно догодило..." ■

(српски гроф Сава Владиславић поклонио је цару Петру Великом арапског роба од кога потиче и највећи руски песник), као што је, рецимо, и Гогољ, један од водећих руских писаца, заправо Украјинац. Многи ће рећи и да је Григориј Чхартишвили Грузин а истина је, како сам каже, да се родио у Грузији али да не зна грузијски језик: „У Грузији сам живео свега месец дана после рођења и породица се у то време у Грузији нашла случајно, зато што је мој отац био војно лице и послали су га тамо да служи. Отац је био официр, а мајка професорка руског језика и књижевности у школи."

Писац који је, по сопственом признању, у детињству баш уживао у пустиловним књигама Диме, Стивенсона и

што жели да се покаже, већ зато што је такве природе и не може да поступи другачије. Конфуције има изузетан термин који се на руски преводи речима 'благородни муж'... Е па, Ераст Петровић Фандорин је типичан благородни муж који у највећој мери има осећај личног достојанства. За мене, он спаја у себи три историјска типа који су мени допадљиви: то није руски племић, већ руски интелегент, то је британски џентлмен и то је јапански самурај. Ако не узмете најгоре већ најбоље квалитете сва та три типа, управо ће се добити, по мом мишљењу, благородни муж..."

Војујући већ дуго са својим „благородним мужем“, од Русије преко Енглеске и Јапана до Америке,

водећих рачунарских предузећа на простору западног Балкана, није само у томе што је нашем читаateljству открила и Акуњина и Чхартшвилија – кроз објављивање јединствене монографије „Писац и самоубиство” – већ и у изузетној опреми књига, сјајном

играјући се с паметним читаоцима, Борис Акуњин се, као, малчице уморио од Фандорина. После шеснаест романа – последњи „Бројанице од жада”, и он у издању „Информатике”, тек што се није појавио пред нашим читаоцима – писац је у међувремену створио и нови лик, нимало лошијих детективских могућности. Овога пута реч је о једној изузетној дами, о монахињи Пелагији

преводу али и, понајвише, због појмовника на крају сваког романа којима господаре Фандорин, односно сестра Пелагија.

Олга Кирилова, и одговорна и ликовна уредница, која пола године живи и ради у Србији а другу половину у Русији, показује мноштво монографија, и наших и руских, које користи за опремање књига и које осликавају управо историјско-културни тренутак у коме се радња одвија што читаоца, као неком магијом, одмах увлачи у одговарајућу атмосферу. И превод је чудесан, као да је сваки текст Акуњин прво написао на српском језику, толико је питак и такорећи домаћи. Ништа необично ако се зна да је за српску редактуру задужен Петар Буњак, професор са београдског Филолошког факултета, док је руски редактор свеприсутна Олга Кирилова. О лектури и коректури брине Грозда Пејчић.

Посебност која издваја Акуњинова издања на српском свакако је Појмовник. О томе је сведочио и сам писац у московском разговору с Олгом Кириловом:

„Појмовник заиста видим први пут, само у српском издању. Прилично је ретка појава да се уз белетристику дају коментари. Код нас, у Русији, то се практично никад не ради...”

Појмовник је, по речима Кирилове, нека врста продужетка превода с намером да се нашим читаоцима да подробније објашњење одређеног израза, појаве или личности и догађаја који су, ипак, укорењени само у руској историјско-културној баштини и за које је другима неопходно прелиставање речника или енциклопедије.

Било како било, тек, књиге Бориса Акуњина данас се налазе у истом реду с књигама Диме, Конана Дојла, Агате Кристи, Сименона, само што нуде много више од класичног детективног романа. Проверите, исплати се ■

Петар Милатовић

ОРДЕН ЗА ПРЕВОДЕ

Осмог маја овог пролећа у царској палати у Токију Григорију Чхартшвилију уручен је Орден излазећег сунца. Част му је указана за књижевне преводе јапанских писаца као што су Јукио Мишима, Кенџи Марјама и Јасуши Иноуе ■

коју Борис Акуњин овако описује:

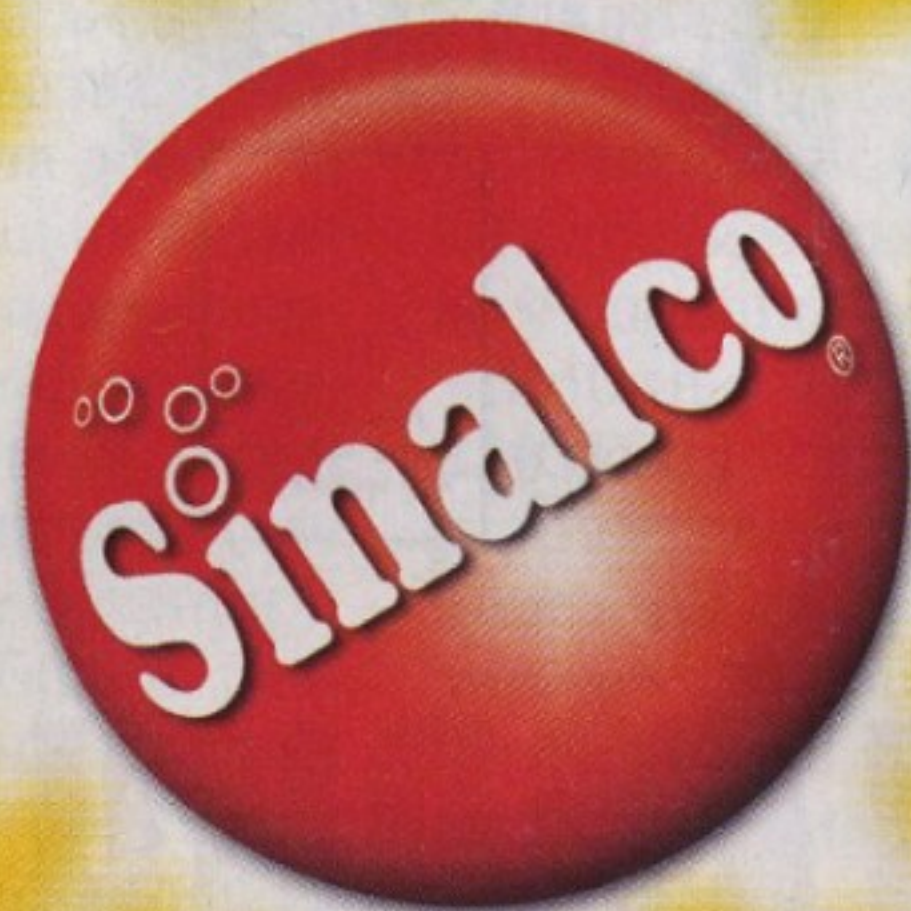
„Ако бисте је и само овлаш погледали, видели бисте веома младу девојку чистог лица, овалног, пријатног и наизглед наивног – тај варљиви утисак настајао је због прџастог носа и зачуђено подигнутих обрва; међутим, упитне округле смеђе очи нису гледале обично и једноставно иза исто тако округлих начара; по чему се видело да она и није толико млада, видело се и да се већ напатила у животу, доста тога проживела и стигла да размисли о проживљеном. А свежина лица и младолост су због беле коже, која често иде уз риђу косу, као и од неуништивих наранџастих пегица...”

Бели, црни и црвени

Е, та сестра Пелагија, прџаста носа и наранџастих пегица, поштоваоце Акуњиновог дела води кроз крајње узбудљиве игре, односно романе: „Пелагија и бели булдог”, „Пелагија и црни монах” и „Пелагија и црвени петао”.

Подвиг „Информатике”, која није издавачко већ једно од

педесет осам

www.sinalcosrbija.com

2797

ПОДМТИНИ
ЗАБАВНИК
12. 6. 2009.

Илустровао Растко Ђирић

ЈЕДИ ЛУКА, РЕЧЕ ЦАР

Давно некада, у Вавилону, живела је краљица која је запослила хиљаде радника да јој праве висеће вртове. Вртови су проглашени за једно од светских чуда, а њена деца су говорила: – МАМИ СЕ РАДИ!

Стари Грци су учествовали у Тројанском рату. Међу њима је био и краљ Итаке, који је био познат по лукавости, па је имао и ДОСИЈЕ у полицији. После рата, годинама је пловио по мору враћајући се кући. Застао је на острву Огигија и тамо дуго живео с једном лепом нимфом. Кад ју је оставио, она је била као ПОКИСЛА. За то време, његову жену на Итаки опседали су просци, који су јели и пили на њен рачун. Она је знала да ће се њен муж вратити, па је просцима доносила ПОЛА ПЕНЕ у свакој чаши пива. Уз њу је био и њен син, коме се она обраћала са „ХАМЛЕТЕ!“, јер је слутила да ће једног дана, у Данској, постојати краљевић тог имена.

У Грчкој су живели многи чувени филозофи, међу којима РАСТКО, као и онај који је открио велику истину да ТЕЛО СТАРИ. За највећег грчког научника говорило се

да МЕРИ ДАХ, а он је заправо мерио тежину тела у течности.

У кланцу Термопили, спартански војсковођа са триста војника ИДЕАЛНО се борио против Персијанаца и успео да их заустави, мада је при том погинуо. Персијанце је коначно победио један РАДНИК ВЕСЕЛА ЛИКА који је основао велико царство и с војском продро све до Индије.

Римљани су најпре имали краљевину, али им се краљеви нису баш прославили. За једног од њих народ је с подсмехом говорио да су га на престо ПОПЕЛИ МАЈМУНИ. Краљевство је пало када је син последњег краља силовао отмену даму, по месту становања названу КРАЈ УЛИЦЕ.

Дошла је затим римска република, па царство. У последњим годинама републике, у Египту је владала једна краљица у коју су били заљубљени и Цезар и Марко Антоније, па је она у свако римско позориште могла да уђе са ПОЛА КАРТЕ.

Римски цареви су се нарочито истакли у вештини једења. Један од првих, почетком првог века наше ере, говорио је сваком госту: ЈЕДИ ЛУКА!

Крајем другог века, цар познат и као филозоф наручивао је колаче и воће за своје госте, додајући увек: АЛИ ЈА – ЕУРОКРЕМ! Онај што је саградио велики дворак у Сплиту имао је обичај да каже кувару: ДАЈ И НОКЛИЦЕ!

У петом веку наше ере Италију је освојио краљ Источних Гота. Римљани су се надали да ће да ОДЕ ХИТРО, али он је остао, и то је био крај Римског царства.

У месту Аквино, у јужној Италији, 1225. године родио се један католички мислилац и филозоф, касније проглашен за свеца. Пошто је приметио да његов отац у припитом стању изговара богохулне псовке, наредио је да му не дају жестока пића. Отада је у породици важила парола: СВАКОМ ВИСКИ, ТАТИ НЕ!

У XIV и XV веку, Французи и Енглези водили су Стогодишњи рат. Када се чинило да ће победа припасти Енглезима, појавила се ОНА НЕКА ВРЛО ЈАКА млада сељанка, стала на чело француске војске, и Енглези су протерани из Француске.

Почетком шеснаестог века, државни секретар Фирентинске републике написао је књигу „Владалац“, због које га у

Италији и данас сматрају за великог човека. Ипак, будући да у својој књизи није водио нимало рачуна о моралу, многи и данас с презиром кажу: ОН ВЕЛИКИ? ЈАКО МАЛИ!

У другој половини XVI века Енглеском је владала краљица која је имала мноштво удварача. Свакоме од њих, приликом првог сусрета, давала је списак обавеза и забрана с речима: – ПРАВИЛА ЗА ТЕБЕ! Наравно, удварачи би се преплашили, и тако је она до краја живота остала позната под надимком „Девичанска краљица“.

Уколико сте погодили сва имена која су у овом тексту анаграмирана, можете мирно изаћи на испит из историје старог и средњег века ■

Иван Клајн

РЕШЕЊА:
Семпримида, Одисеј,
Калипсо, Пенелопеа,
Телемах, Сократ,
Аристотел, Архимед,
Леонидас, Александар
Велики, Нума Помпилије,
Луcretија, Клеопатра,
Клаудије, Марко Аурелије,
Диоклецијан, Теодорих,
св. Тома Аквински,
Јованка Орлеанска,
Николо Макијавели,
Елизабета Прва.

ДОБРО БИ

Танак да тањи не може бити

Кућа „Dell” направила је нови модел лептопа и назвала га Adamo. Већ на први поглед може да се закључи да се разликује од осталих уређаја исте намене. Начињен од машином обрађеног алуминијума уместо уобичајене сиве и црне пластике, величине 331 x 242 x 16,39 центиметара, тежине 1,8 килограма, веома је танак и лаган, а погодан за рад. Adamo, који се производи у неколико

модела, одликују бројне особености – WLED екран од 34 центиметра, оивичен стаклом на стакло, меморија од 128 гигабајта, брз приступ мрежи, Core 2 Duo процесора од 1,4 гигахерца, уграђена web камера од 1,3 мегапиксела, дигитални микрофон, назупчена тастатура с позадинским осветљењем, Bluetooth технологија, батерија за петосатни рад.

Лептоп Adamo продаје се по цени **од 1800 евра** па навише. Гледа се на адреси: www.dell.co.uk

БИЛО ИМАТИ ИХ

Осветљавање

Striker Magnetic LED Mine

За Striker Magnetic LED Mine многи кажу да је чудесна батеријска лампа на какву се дуго чекало јер се лако поставља и добро осветљава сваки жељени простор. Налик на подводну мину, лампа на „свом телу“ има дванаест испупчења с магнетским површинама које лако приањају за челичне површине, тако да су руке слободне, а LED расипа светлост. Striker Magnetic LED Mine алатка је коју свако треба да има у кући, а кошта око **6 евра**.

Више података налази се на адреси: www.strikerhandtools.com

„Закачи“ звук

Sony Ericsson MS500 Outdoor Wireless Speaker

За све оне који желе да омиљену музику слушају довољно гласно и врхунског звука, увек и на сваком месту, у покрету, на плажи или у шетњи, кућа „Sony Ericsson“ има прави уређај – мали преносиви звучник MS500 Outdoor Wirelees Speaker.

Налик на привесак, уз то лаган, MS500 једноставно може да се закачи за каиш, наруквицу или окачи негде на отвореном. Захваљујући Bluetooth технологији, звучник с две AA батерије може да преузима музику с било ког мобилног телефона и да је распростире на удаљености од десет метара чак пуних пет сати.

Продаје се по цени од око **45 евра**.

Звучник MS500 приказан је на адреси: www.sonyericsson.com

Табла за цртање

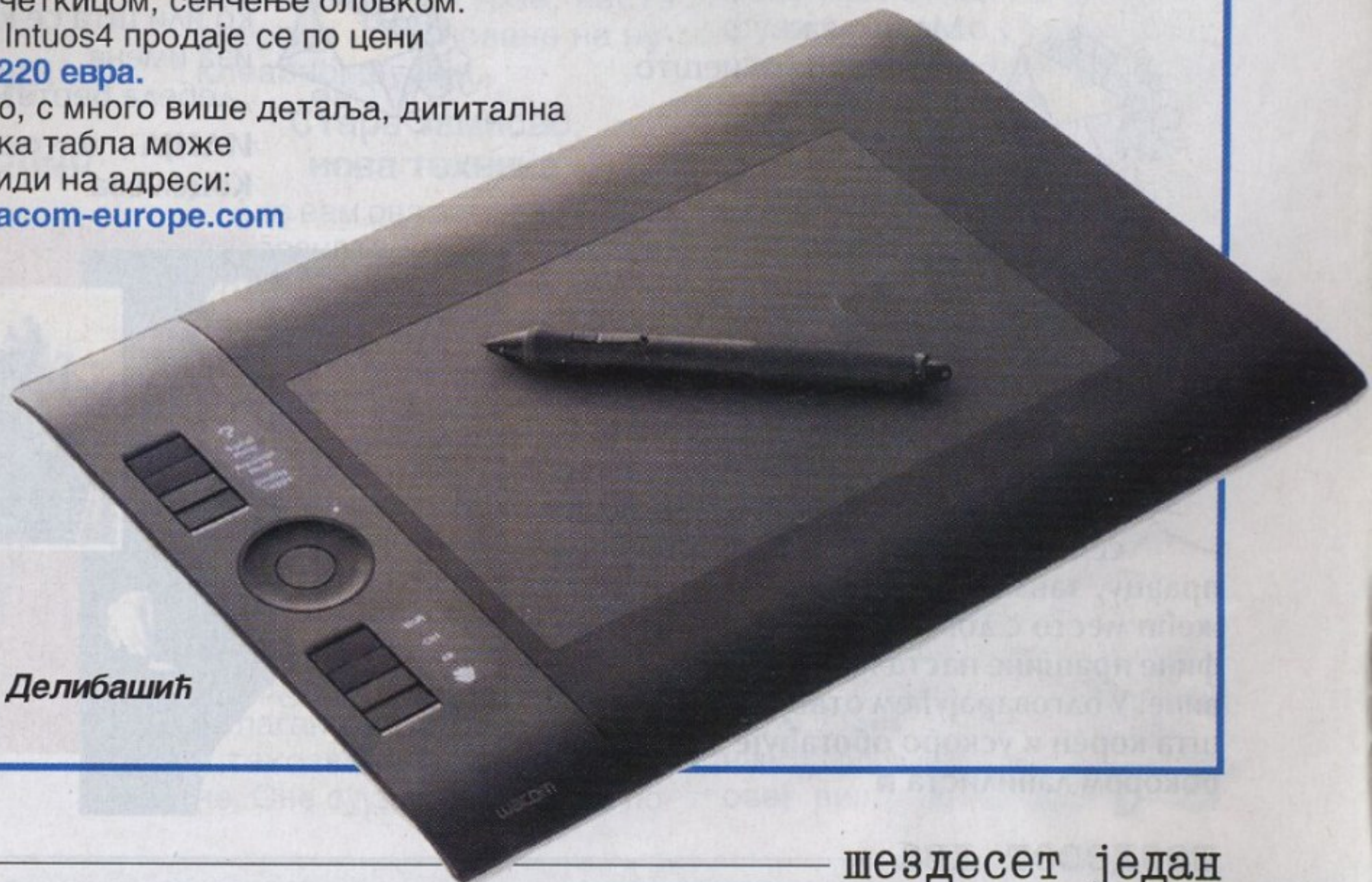
Wacom Intuos4

Фотографи, дизајнери, илустратори, ликовни уметници који раде на рачунару најзад су добили одговарајућу дигиталну графичку таблу за рад. Названа је Wacom Intuos4.

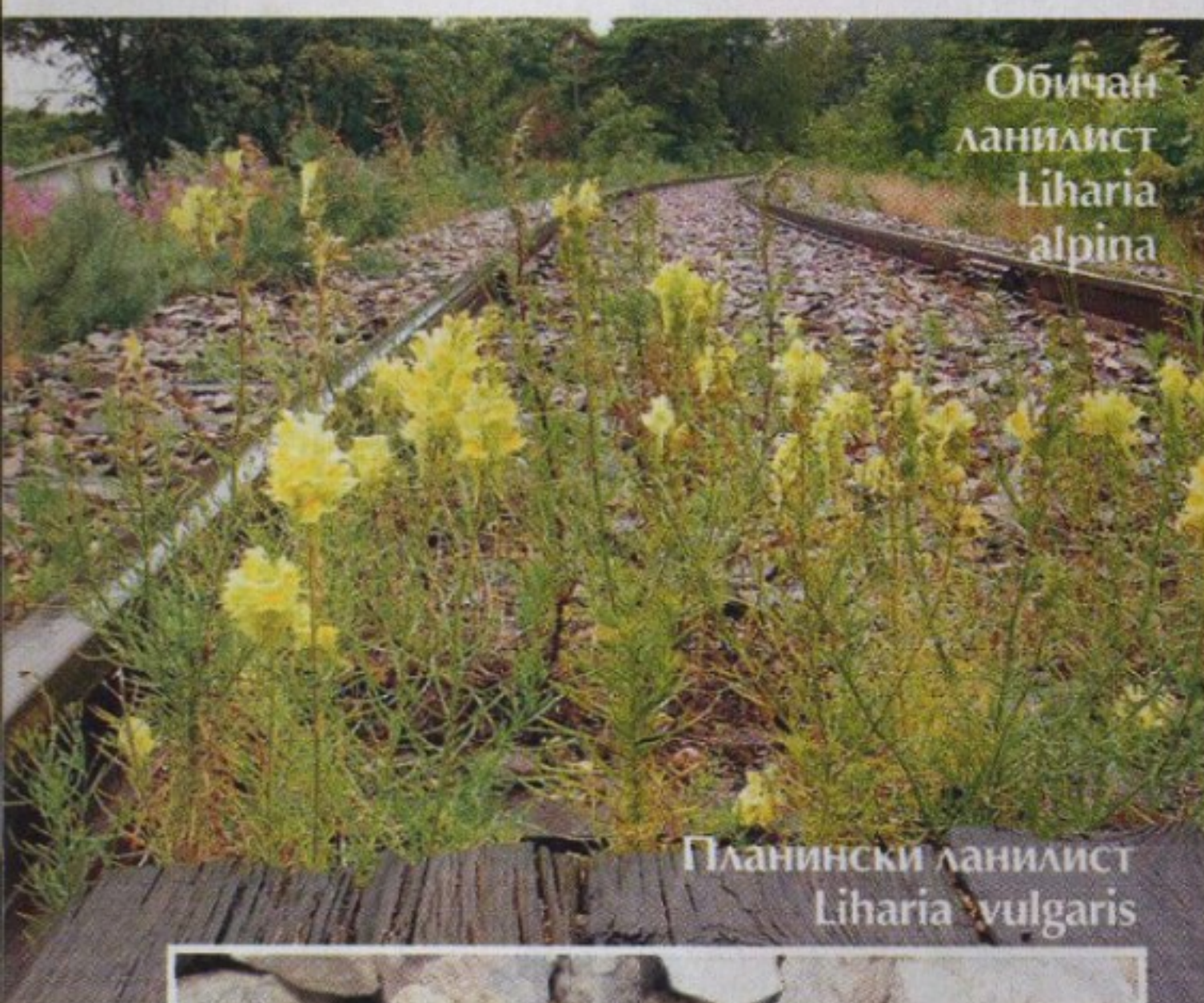
Табла је правоугаоног облика и има дужину од 47,5 центиметара и ширину 32 центиметра. Радни простор за дигитално цртање је правоугаоник дужине 32,5 центиметара и ширине 20,32 центиметра, док су у раму смештене рачунарске команде које између осталог укључују и различиту јачину потеза четкицом, сенчење оловком.

Wacom Intuos4 продаје се по цени од око **220 евра**.

Исцрпно, с много више детаља, дигитална графичка табла може да се види на адреси: www.wacom-europe.com

С. Делибашић

Обичан ланилист
Liharia alpina

Планински ланилист
Liharia vulgaris

У ПОТРАЗИ ЗА ДОМОМ

Молим вас да напишете нешто о биљци ланилист.

ДРАГАНА
Пожаревац

Ланилист бујно расте из отвора и оштећења на зидинама тврђава, замкова и других грађевина. Када прецвета и отпадне латице, настаје семе које само себи тражи нови отвор. Стабљика, на чијем врху је семенка, издужује се у одређеном правцу, завлачећи се у пукотине и тражећи место с довољно простора, влаге и fine прашине настале круњењем грађевине. У одговарајућем отвору семенка пушта корен и ускоро обогаћује зид новим бокором ланилиста ■

Шездесет два

ВАТРА ИЗ ОБЛАКА

Желео бих да знам како настаје муња.

СТЕФАН
stedzo@sezampro.yu

Грмљавински облаци су масе ваздуха, воде и леда. Унутар облака, кристали леда орканским ваздушним струјама бивају одувани у горње и доње слојеве и ту расту у зрна града, док се око њих вода смрзава у слојевима као кора лука. Кристали леда и капи воде прво бивају распршени,

а затим слупани тако силом снагом да постају наелектрисани статичким електрицитетом. Лакши, позитивно наелектрисани делићи леда и воде теже да се нагомилају ка врху облака, а тежи, негативно наелектрисани делићи, скупљају се при дну. Земљиште испод облака је позитивно наелектрисано. Разлика у наелектрисању може да постане тако велика да буде неутралисана севањем муње унутар облака (муња севалица) или између облака и земљишта (рачваста муња). Кад муње севају, околни ваздух постаје пет пута врелији од површине Сунца, шири се надзвучном брзином правећи страшан прасак који се назива грмљавина. Од облака до земље муња увек стиже најкраћим путем ■

ИСПРАВКА

Молим вас да исправите штампарску грешку која се поткрала у тексту „Слика вреди хиљаду речи“, у „Забавнику“ број 2989. Реченица треба да гласи: „После исцрпних припрема, енглески фотограф Роџер Фентон кренуо је 1855. године, са четири помоћника, да снима Кримски рат.“
Весна Живковић

КАКВА БЕРТА!

Желео бих да сазнам ко или шта се крије иза имена „дебела БERTA“?

ИЛИЈА
Коцељева

NOVO! NOVO!
Najbrži Internet
042-420-421

korisničko ime:
zabavnik
šifra:
zabavnik

Facebook, Google,
Youtube, cekaju na vas!

placanje preko telefonskog racuna,
cene od SAMO 1.5 din po minuti!

„Дебела БERTA“ било је име немачког тешког топа, калибра 42 центиметра, који је први пут употребљен у Првом светском рату, августа 1914. године и могао је да пробије зидове јаким утврђења. Произведен је у фабрици „Круп“, а назив је добио по БERTI Круп фон Болен, кћерки Алфреда Крупа и наследници „Круповог“ царства ■

ЕВРОПА ОПЧИЊЕНА БАЈКОМ

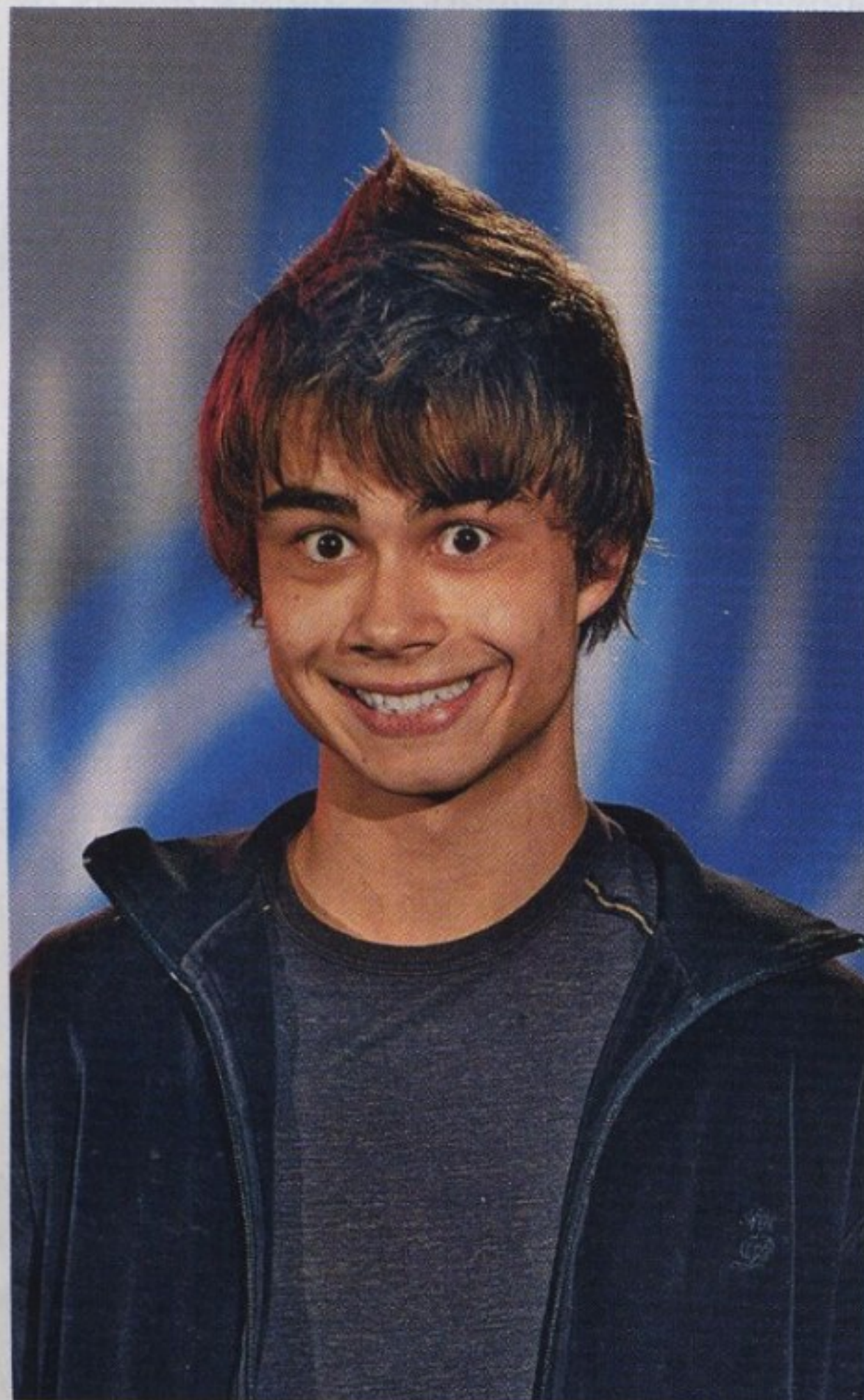

Молим те да објавиш текст победничке песме овогодишње Евровизије.

ОЛИВЕРА
Београд (Коњарник)

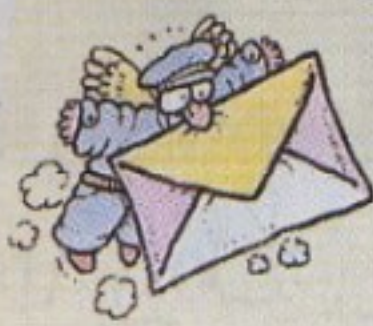

На овогодишњем Евровизијском такмичењу, одржаном у главном граду Русије, победио је Александар Рибак. Рођен 13. маја 1986. го-

дине у Минску, Белорусија, овај неодољиви младић дечачког изгледа и понашања одрастао је у Несодену, градићу надомак Осла. Песма „Бајка“, коју је Рибак компоновао и извео у Москви, освојила је рекордних 387 бодова. Иначе, млади Норвежанин од пете године свира виолину и 2007. године је у позоришту у Ослу играо у мјузиклу „Виолиниста на крову“. Прославио се и као виолиниста, свирао је с познатим именима као што је Пинкас Цукерман, а ускоро ће започети и филмску каријеру: тумачи главну улогу у филму „Јохан – вундеркинд“ чија је премијера заказана за август ове године. Александар Рибак и његова „Бајка“ опчинили су целу Европу ■

ДРУШТВО НАМЋОРА

Пошто сам била претплатник „Забавника“, као и других наших листова, чувам све бројеве и повремено их поново и прелиставам. Тако нађох чланак о томе како су Крушевљани основали клуб „Добра намера“ како би на тај начин прикупљали прилоге за сиромашну децу. Савршено се сећам да је мој отац Станимир Илић, пензионер, основао друштво и назвао га „Цбун“. То је било друштво баксуза, угурсуза и намћора. Ћупричани су се учлањивали у то друштво и свако је прилагао колико је могао. За време школске славе, Светог Саве, пре распуста, то друштво би ђаке дивно обукло. Све ново би добили. Делиле су се књиге, кусало се нешто, толико се сећам са мојих сада деведесет година. И сви су били срећни. Можда је остао још неки старији Ћупричанин који се тога сећа, па нека се јави. Учиниће ми радост.

РАДМИЛА ИЛИЋ
4938 E. California Av.
89104 Las Vegas
Nevada – USA

ЈА
НЕКУ У
ДРУШТВО!

БАЈКА

Years ago, when I was younger
I kinda liked a girl I knew
She was mine and we were sweethearts
That was then but then it's true

Пре много леџа, кад сам био млађи
Некако ми се дојала девојка коју сам знао
Била је моја и били смо заљубљени ђар
Било је џо џада и било је иџиниџо

Refren Рефрен

I'm in love with a fairytale, even though it hurts
'Cause I don't care if I loose my mind
I'm already cursed

Заљубљен сам у бајку, иако је болна
И није ме брига ако изгубим ђамеџ
Ионако сам већ џроклеџ.

Every day we start a fighting
Every night we fell in love
No one else could make me sadder
But no one else could lift me high above

Сваког дана оџџочињемо окрџај
Сваке ноћи се заљубљујемо
Нико ме не може учиниџи џужнијим
Али нико не може ни џако да ме узнесе.

I don't know, what I was doing
When suddenly, we fell apart
Now a days, I cannot find her
But when I do, we'll get a brand new start.

Не знам џџа сам џо учинио
Да смо се изненада расџали
Ових дана не могу да је нађем
Али кад је нађем, џочеђемо из џочеџка.

Refren Рефрен

Дописујте се, људи!

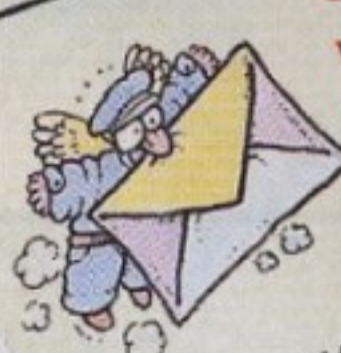

-Зовем се Миња Станивук. Имам 9 година и идем у трећи разред. Волим животиње, часописе, музику и спорт. Тренирам карате и имам црвени појас. Имам два пса Цукија и Хану и папагаја Рајка. Волела бих да се дописујем са вршњацима. Сви који хоће да ми пишу нека ми пишу на адресу:

Моштаничка 56
11261 МАМ Моштаница,
Београд
Србија

БАКСУЗНИ ПЕТАК

Срећан ти седамдесети рођендан! Нигде не могу да нађем одговор зашто се петак тринаести сматра баксузним даном и кад је тај израз почео да се користи.

МИЛАН
из Врања

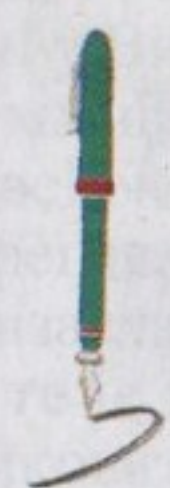
Илустровао
Добросав
Боб
Живковић

Иако постоји много теорија које покушавају да објасне порекло баксузног петка, у историји не постоје писани подаци пре деветнаестог века. Док једни говоре да овај обичај потиче од Исуса, други верују у мит који је Ден Браун изнео у својој књизи а који заговара да је на петак тринаести краљ Филип IV наредио погубљење свих витезова темплара. Ипак, најраније познато освртање на петак тринаести се једне биографије италијанског композитора Ђоакина Росинија, који је попут многих својих сународника сматрао петак као несрећни дан а тринаест чињеница да је и ни број. Остаје сурова чињеница да је умро у петак, тринаестог новембра. На крају, чини се да је ово сујеверје само плод другог сујеверја које је даље потпуно могнуто фолклором и митовима. Јер, на крају, у неким земљама петак тринаести сматра се и као срећан дан. Другим речима, све зависи где је неко рођен и у шта бира да верује ■

ДРУМОВАЊЕ

У чему је био значај Цариградског друма?
АЦА Р.
Велика Плана

Цариградски друм (његов део је данашњи Булевар краља Александра) био је главни пут који је преко Србије водио на Исток. Ишао је од Београда, преко Смедерева, затим долином Мораве преко Јагодине, Ђуприје, Алексинца, Ниша и Пирота, па преко Софије, Пловдива и Једрена у Цариград. У време турске владавине био је главни стратешки пут за све турске походе на Запад. Кад је Једrenским миром, 1829. године, Србији призната аутономија, друм је сматран политички неутралним земљиштем којим су и даље путовали татари (поштари) београдског везира, као и курири страних држава ■

КРУЖНО ГЛЕДАЊЕ

Шта је и где се примењује циркуријум?
МИЛАДИН
Рума

ПОЛИТИКИН забавник / главни и одговорни уредник Зефирино Граси. - Њир. изд. - Год. 1, бр. 1 (28. фебруар 1939)-год. 3, бр. 220 (4. април 1941); год. 14, бр. 1 (5. јануар 1952)- . - Београд : Политика Магазини, 1939-1941; 1952- (Београд : Политика АД). - 30 см

Недељно
ISSN 0032-339X = Политикин забавник
(Њирилично изд.)
COBISS.SR-ID 16193794

РЕШЕЊА

ОСМОСМЕРКА

Јамајка

АНАГРАМЧИЋ

Андора

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Инка, Крушевац, Наутилус, Торе, с, Морис, Латин, ПА, Лиз, напаст, Еге, Саво, Анти, крст, њива, Том, Цетиње, Ипс, не, Имери, онако, т, јата, Трачанка, аниматор, Таор ■

ДОДАВАЉКА

Локва(њ)

СПИРАЛНА ИСПУЊАЉКА

Босиљак, дивизма (Бред Пит, трактор, Романов, врабац, целина, аларм, момци, Илок, Киву, уље, еза, ас, си) ■

СЛОГОВНИ КВАДРАТ

Бела рада, Латакија, ракијана, Дајана Рос ■

СКАНДИНАВКА

Сабља, Скот, бод, Тра, установити, „Анђели и демони”, Стојанка, храст, сс, кет, не, и, црни лук, Новак, ИТС, Алекса, ит, Тото, Роси, иш, Вангел ■

С. Б.

ЗАБАВНИКОВЕ ЛОГИЧКЕ ЗАГОНЕТКЕ

РЕШЕЊА

1. ТУРИСТИЧКО ПУТОВАЊЕ

Нека је пре снижења цена једног дана била x динара. За 27.000 могло се остати 27.000/ x дана. После снижења цена је 0,8 x динара и за 24.000 могло се остати 24.000/0,8 x , односно 30.000/ x дана. Како знамо да је 30.000/ x веће од 27.000/ x , односно 30.000/ x - 27.000/ x = 1, имамо да је x = 3000 динара ■

2. СУВИШНИ БРОЈЕВИ

$A = 16$, $B = 143$ (у оба квадрата сви преостали бројеви су дељиви са 3) ■

3. ЈОЦА

Једноставно, полицајац Јоца је био у униформи ■

4. ЗАМЕНИТЕ УПИТНИК!

Број 4, јер је у свакој врсти, односно колони, збир два броја увек једнак трећем ■

5. МИША И ШЉИВЕ

Како је $11 \times 17 = 187$, значи да је јео по 17 шљива дневно ■

6. НАСТАВИТЕ НИЗ!

Низ се завршава квадратом под бројем 3. У сваком реду број кружића повећава се за 2, док је по колонама то повећање једнако 1 ■

7. ГОДИНЕ

Нека Јана има x година. Тада је $x + 4 = (4x + 4)/3$, односно Јана сада има 8, Јанко 7, а мајка 32 године. Значи, Јанко ће за 18 година имати половину мајчиних година ■

8. СЕСТРЕ

Имаће 92 године ■

9. ЗАМЕНИТЕ УПИТНИКЕ!

$A = 6$, $B = 15$, $C = 18$ (производ средишњег и доњег десног броја једнак је производу преостала два броја) ■

10. ОДГОВАРАЈУЋЕ СЛОВО

Недостаје слово Е. Наиме, од три слова на истој дијагонали, средишње је једнако удаљено од преостала два ■

11. ДА ЛИ ЈЕ ТО МОГУЋЕ?

Могуће је. И друга половина Тошине деце су синови ■

12. ЧАМАЦ ЗА ТРОЈЕ

Означимо са А, В, С и D младиће, а њихове девојке се а, б, с и d. Превешће се на следећи начин:
- превозе се девојке б, с и d;
- враћа се девојка б, а младићи С и D превозе се на другу обалу;
- младић С и његова девојка враћају се назад, а на другу обалу прелазе младићи А, В и С;
- девојка d узима девојке б и с;
- једна од девојака се враћа и превози девојку а ■

ствар по закону обавезно означавање имена

ПОЛИТИКИН

БРОЈ 2992

ЗАБАВНИК

YU ISSN 0032-339X

Први број „Политикиног Забавника”
изашао је 28. фебруара 1939. године

Издаје и штампа ПОЛИТИКА АД
Цетињска 1, 11001 Београд

За издавача:
Милорад Гушвац
Генерални директор

Главни и одговорни уредник
Зефирино Граси

Заменик Главној и одговорној уредника
Петар Милатовић

Графички уредник Горан Војиновић

Редакција Слободанка Делибашић
Јасна Лукић
Мирјана Огњановић
Јова Радовановић
Весна Ракић
Весна Софреновић

Техничка редакција Бранислав Вукомановић
Зорана Грујичић
Зорица Милошевић
Јелена Попадић
Митра Тилев
Милован Зоре

Редакција ПОЛИТИКИН
ЗАБАВНИК
Цетињска 1/11
11001 Београд

Секретаријат 330-1452; 330-1456
Техничка редакција 330-1454
Претплата 330-1638; 330-1640; 330-1633
Огласни сектор 330-1186; 330-1426
Телефакс 011/337-3319

Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају.

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:

1 месец (4 броја) 355,00 дин.
3 месеца (12 бројева) 1.065,00 дин.
6 месеци (26 бројева) 2.305,00 дин.
12 месеци (52 броја) 4.610,00 дин.

Текући рачун код Комерцијалне банке
АД Београд: 205-16454-02

Претплату слати уз обавезну назнаку:
ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ
„ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК”.

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО:

Полугодишња/возом: 109 EUR или противвредност осталих валута. Полугодишња/авионом: I група – Европа: 120 EUR. II група – Азија – Африка: 126 EUR. III група – Америка – Аустралија: 132 EUR или противвредност осталих валута.

ДЕВИЗНЕ УПЛАТЕ У EUR

(или противвредност осталих валута)
за иностранство вршити преко:

I CORRESPONDENT BANK

SWIFT- BIC: DRESDEFF
Name: DRESDNER BANK AG
City, Country: FRANKFURT AM MAIN
GERMANY

II BENEFICIARY'S BANK

SWIFT- BIC: KOBBSRBGXXX
Name: KOMERCIJALNA BANKA AD
BEOGRAD
Street: SVETOG SAVE 14
City, Country: BEOGRAD
REPUBLIC OF SERBIA

III BENEFICIARY

IBAN/ Account Number:
RS35205000702174700089
Name: POLITIKA AD- ZA NOVINSKO-
IZDAVACKU I GRAFICKU DELATNOST
Street: CETINJSKA 1
City, Country: 11000 BEOGRAD
REPUBLIC OF SERBIA

Код уплате обавезно навести:

Претплата на лист Забавник

Копију уплате и адресу послати на:

ПОЛИТИКА АД, Цетињска 1, Београд
Србија или на факс ++ 381 11 3373-160

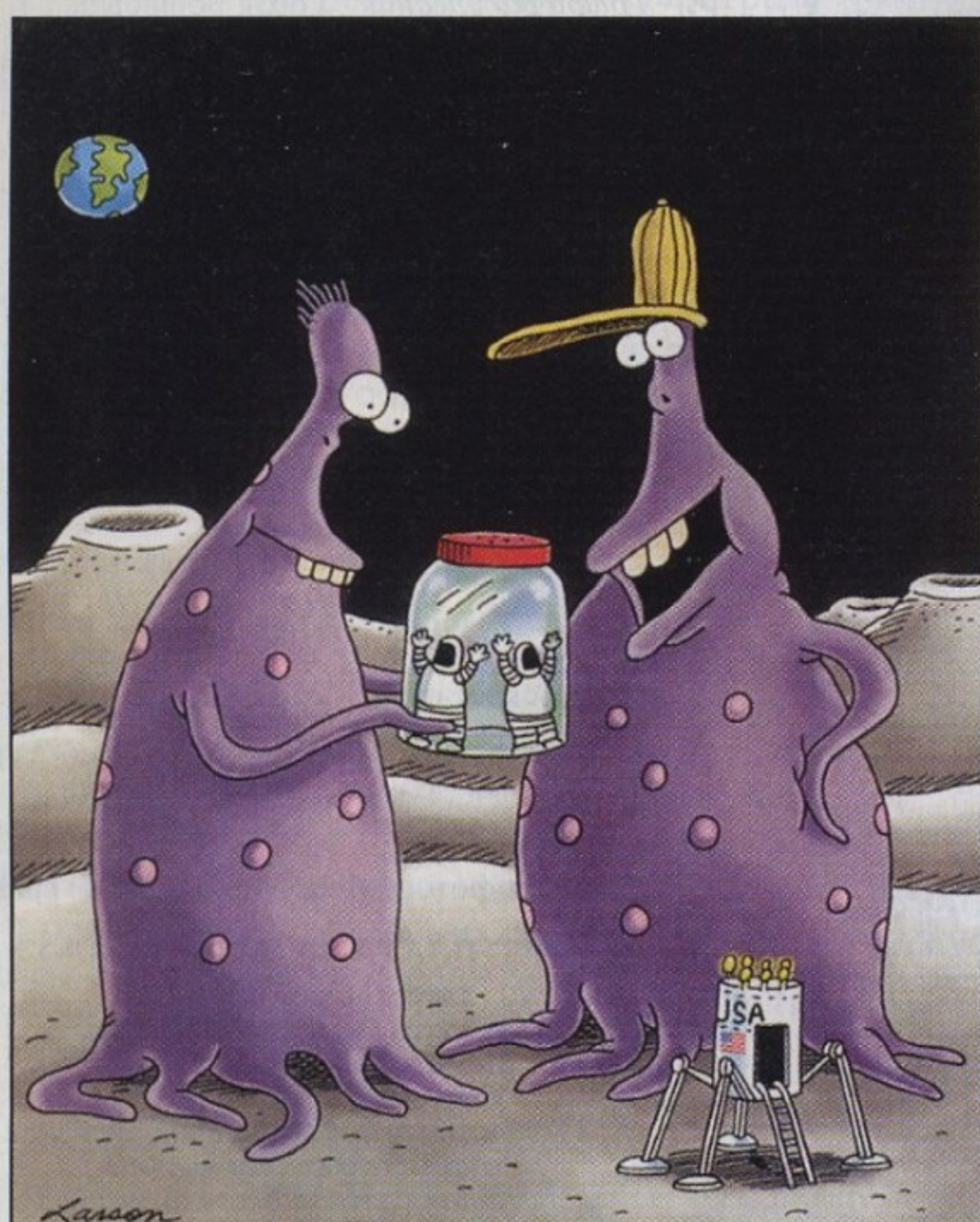
Интернет адреса: www.politikin-zabavnik.rs
E. пошта: politikin.zabavnik@politika-ad.com

ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампана ствар по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржину • ИМПРЕСУМ (латински IMPRESSUM), штампана ствар по закону обавезно означавање имена издавача и уредника одговорних за садржину

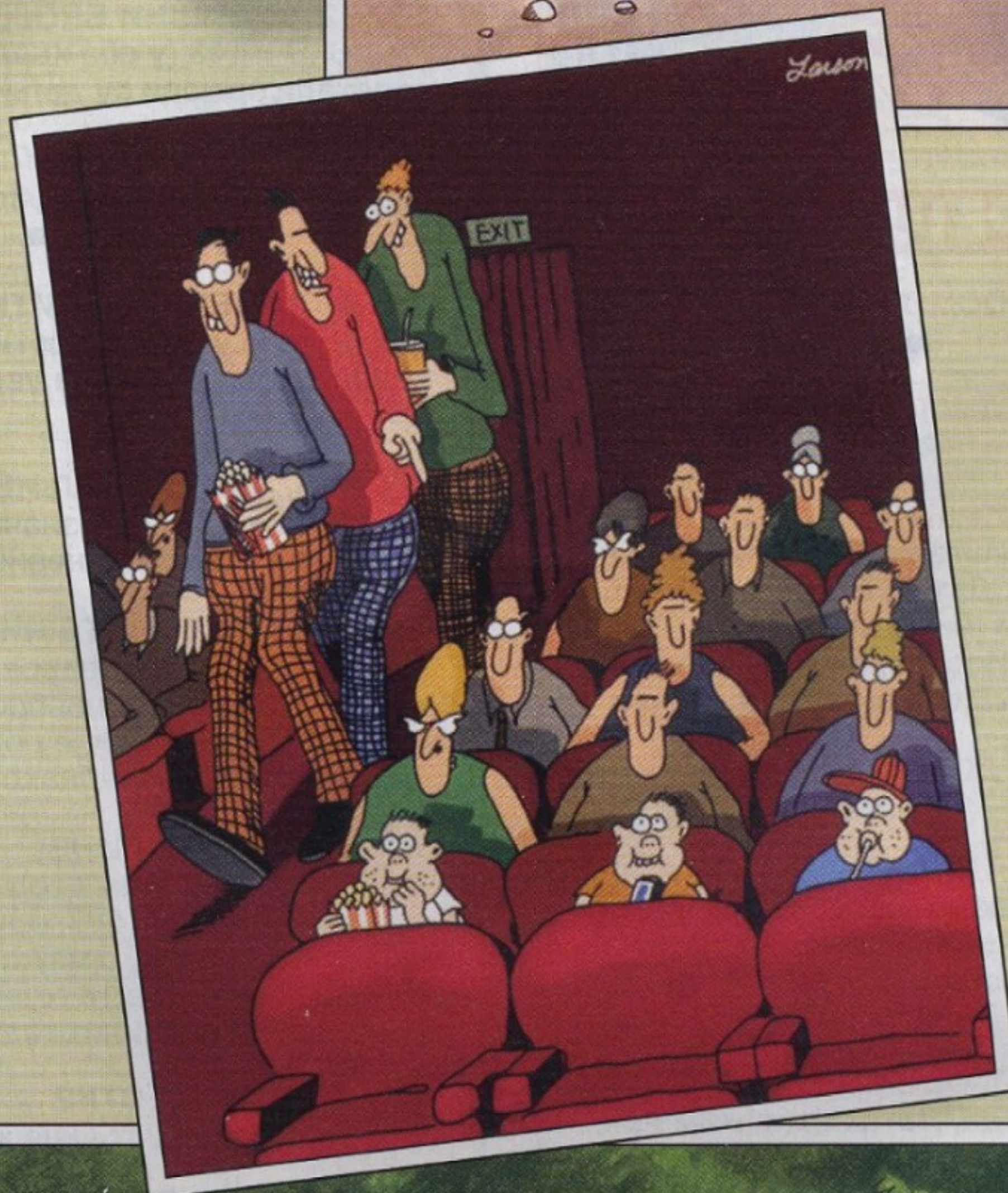
Циркаријум је уређај помоћу кога се у „Дизниленду”, у САД, приказују филмови у пуном кругу око гледалаца. Сlike се истовремено шаљу на платно из једанаест пројекционих уређаја постављених под различитим угловима. Платно је тамним усправним пругама подељено на једанаест делова, чиме је решено питање спајања слика ■

ЧУДЕСНИ СВЕТ

ТЕРИЈА ЛАРСОНА

„ОДЛИЧАН ШТОС, ДЈУИ, ПРОТРЕСИ ТЕГЛУ
ДА ВИДИМО ДА ЛИ ЋЕ ДА СЕ ПОТУКУ!”

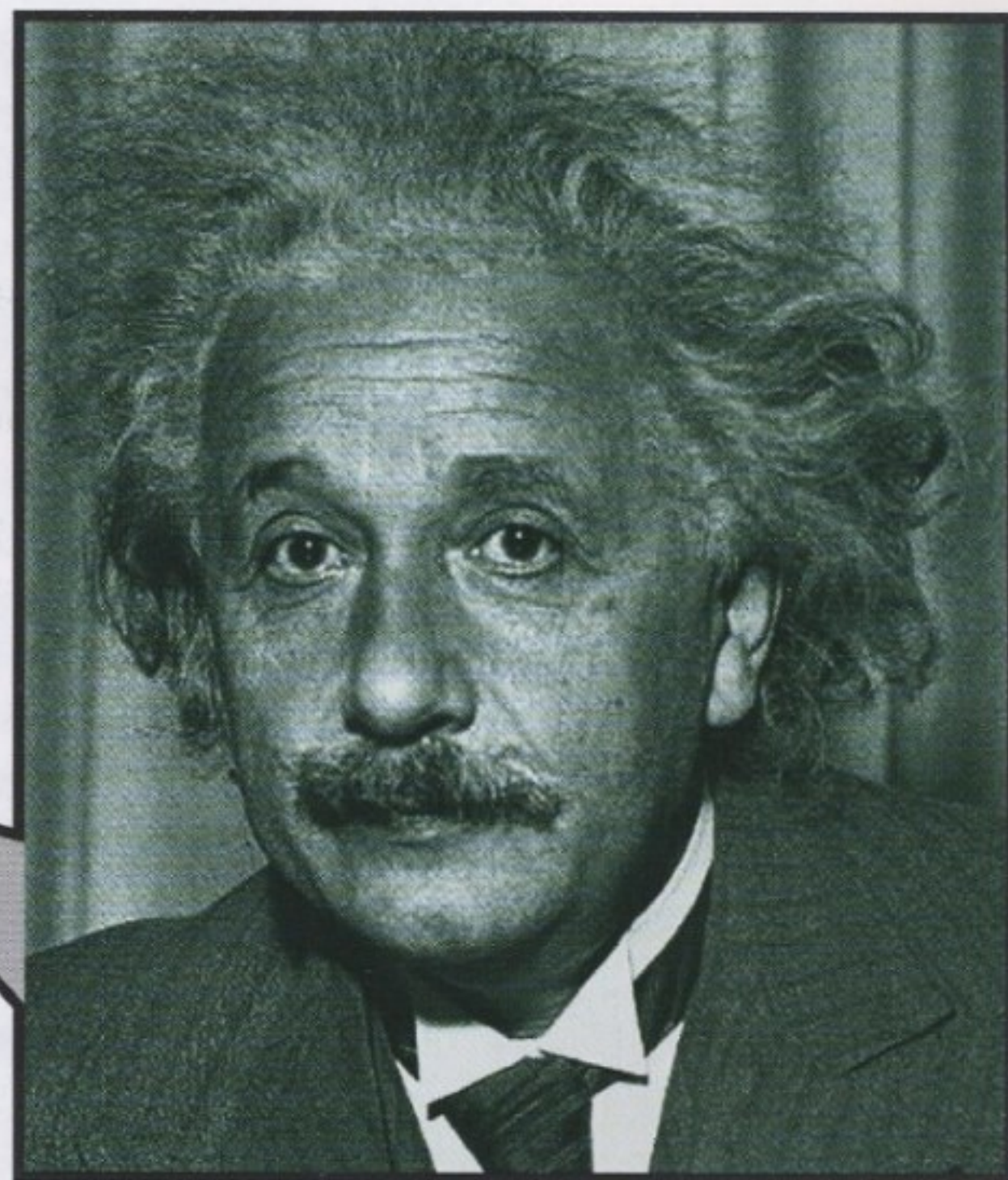

ДВЕЈН ЈЕ ЗАСТАО. КАО И ОБИЧНО,
ШУМА ЈЕ БИЛА ПРЕПУНА ВЕСЕЛИХ ЖИВОТИЊИЦА,
АЛИ ОВОГ ПУТА ИЗГЛЕДАЛЕ СУ СУВИШЕ ВЕСЕЛО!

РЕКЛИСУ

Кад испитујем начине
свог размишљања,
закључујем да је за
мене много више
значио тај дар од дара
за апстрактно
мишљење.

Алберт Ајнштајн
немачки физичар и нобеловац
(1879–1955)

Цена успеха
је напоран рад, посвећеност
послу којим се бавимо и увереност
да смо, било да добијемо или
изгубимо, дали све од себе на
задатку који обављамо.

Винс Ломбарди
амерички фудбалски тренер
(1913–1970)

Подршка
јавног мњења је најважнија.
Уз њу ништа не може пропасти.
Без ње ништа не може успети.
Абрахам Линколн
амерички председник
(1809–1865)

Новинарство
је способност
да се суочиш
са изазовом
попуњавања
празног простора.

Ребека Вест
енглеска новинарка и путописац
(1892–1983)

Људи који постижу много су они ревносни
који делују и онда кад су услови неповољни,
пошто повољни – никад не дођу.

Клајв С. Луис
британски академик и писац
(1898–1963)

Славу
могу
досегнути само
они који о њој
и сањају.

Шарл де Гол
француски државник
(1890–1970)

Рођендани
су као пера
у раширеном крилу
времена.

Жан Пол Рихтер
немачки писац
(1763–1825)

Достигнуће се не мери тиме
шта си постигао, већ по
отпору на који си наилазио и
храбрости коју си показао у
борби с јачима.

Орисон С. Марден
амерички писац и лекар
(1850–1924)

Стваралачко
дело никад се не би
појавило без игре маште.
Дуг машти је немерљив.

Карл Густав Јунг
швајцарски психијатар
(1875–1961)

Новинарство
омогућава својим читаоцима
да буду сведоци историје,
машта им даје могућност да
у њој учествују.

Џон Херши
амерички новинар и писац
(1914–1993)

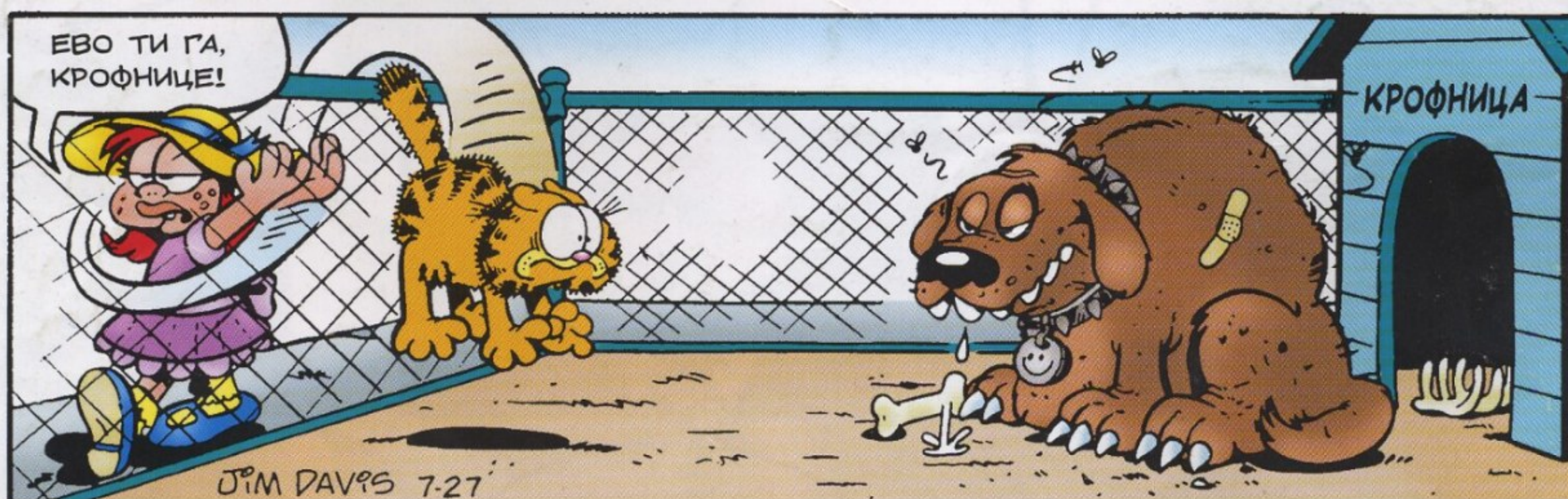

BY JIM DAVIS

ГАРФИЛД GARFIELD GARFIELD

© 1986 United Feature Syndicate, Inc.

JIM DAVIS 7-27